

ULDUZ

№03 (622)

WWW.AZYB.AZ
WWW.AYB.AZ

AYLIQ ƏDƏBİYYAT DƏRGİSİ MART 2021

Orxan Yaqar

3

Ramil ƏHMƏD
özüylə söhbəti...
və şeirləri

8

Məmməd
MƏMMƏDLİ
İşıqdan gözləri
qamaşanlar

14

Ələsgər ƏHMƏD
Cahanın intiharı

18

Şəfa VƏLİ
Nuhun gəmisinə
gecikənlər

yazı masası

22

BU SAYIMIZDA

28

Əkbər QOŞALI
İradə, mən
ölürəm...

35

Fərqanə YUSİFQIZI
Mənsiz yüz il,
min il yaşa

37

Səddam LAÇIN
Öldürən
qəbirlər

39

Xəyalə ZƏRRABQIZI
Seyran Səxavət
O adamdı...

43

Seyran
Səxavət – 75

45

Günay
NƏRİMAN
Can borcu

47

Bahəddin
SALMAN
Oyanış

qısa fikirlər xəzinəsi

55

59

Allahşükür
AĞA
Gül arabası

62

Vüqar ƏMRAH
Farmalin ətirli
bənövşələr

tərcümə saati

66

72

Esmira FUAD
Yaddaş sədaqətli
küçük kimidi...

77

Səxavət İZZƏTLİ
TƏBRİZ ELİ

78

Dayandur SEVGİN
"Villa"dan görünən
dünya

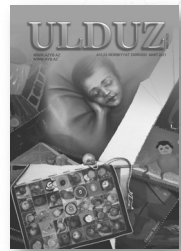

81

Vasif
ƏLİHÜSEYN
...qovuşmaq
dünyasına xoş
gəlmisiz!

83

dərgidə kitab

Təsisçilər:

Azərbaycan Yazıçılar Birliyi və
"Ulduz" jurnalının kollektivi

Baş redaktor Qulu Ağsəs

Redaksiya heyəti

Təranə Vahid
(Baş redaktor müavini)

Həyat Şəmi
Elçin Mirzəbəyli

Xəyal Rza

Səhər Əhməd

Xanəmir

Rəsmiyyə Sabir

Elxan Yurdoğlu

Nuranə Nur

Anar Amin

Elmar Vüqarlı
Ələmdar Cəbbarlı

Qılman İman

Hafiz Hacıxanlı

Cavid Zeynallı

Məshəti Musa

Elşən Özim

Nargis

Seyfəddin Altaylı

(Türkiyə)

Xaqani Qayıblı

(Estoniya)

Baloğlu Cəlil

(Başqırdıstan)

Saodat Muxəmmədova

(Özbəkistan)

Nilufər Şıxlı

(Moskva)

Günay Səma Şirvan

(Voronej)

Bədii redaktor

Ədalət Həsən

Ünvanı: AZ1000, Bakı,

Xaqani küçəsi, 25

ulduz_dergisi@mail.ru

www.ayb.az

Telefon: 498-72-43

Çapa imzalanıb: 16.03.2021

"Ulduz" jurnalı redaksiyasında
yığılıb səhifələnilib.

"ASPOLİQRAF LTD" MMC-də

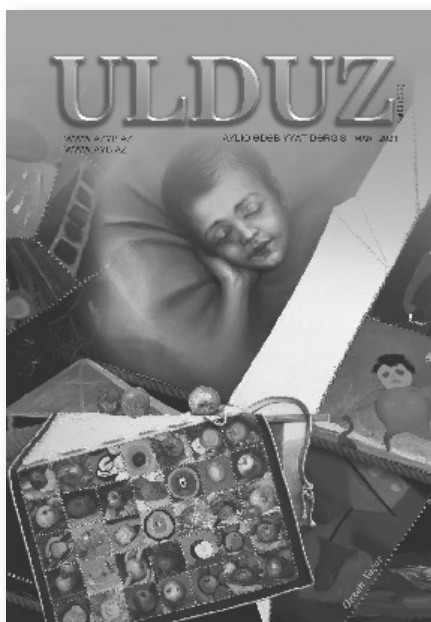
çap olunub.

Sifariş. №14, Tiraj: 300

Qiyməti: 2 man.

1967-ci ildən çıxır

Şəhadətnamə № 238

**"AZƏRMƏTBUATYAYIMI"
AÇIQ SƏHMDAR
CƏMİYYƏTİ**

"Ulduz" jurnalına abunə
olmaq üçün respublikanın
bütün şəhər və rayon
"Mətbuatyayımı" şöbələrinə
müraciət etməyiniz kifayətdir.

**"QAYA"
MƏTBUAT YAYIMI**

"Ulduz" jurnalına abunə
olmaq üçün respublikanın
bütün şəhər və rayon
"QAYA" mətbuat yayımı
şöbələrinə müraciət
etməyiniz kifayətdir.

**"EKSPRESS"
MƏTBUAT YAYIMI**

"Ulduz" jurnalına abunə
olmaq üçün respublikanın
bütün şəhər və rayon
"EKSPRESS" mətbuat yayımı
şöbələrinə müraciət
etməyiniz kifayətdir.

Jurnalın

1 aylıq abunə qiyməti – 2.00 man.

6 aylıq abunə qiyməti – 12.00 man.

Bakı şəhərində abunə yazılmaq istəyənlər:

440 – 27 – 85	564 – 63 – 45	
440 – 39 – 83	598 – 35 – 22	437 – 28 – 10
440 – 46 – 94	556 – 67 – 13	408 – 17 – 51
	564 – 48 – 96	

nömrəli telefonlara zəng edə bilərlər.

ISSN 0134-522 İNDEKS AZ 1000 2 AZN

Ramil ƏHMƏD

ƏZÜYLƏ SƏHBƏTİ...

– Şair, bildinmi vətən nədən yaxşıdır?!

– İtaka krallığında şair Femios bütün qəhrəmanların evə nə zaman qayıdacağını bilsə də, kralı Odisseyin qayıdışı haqqında heç nə bilməməkdədir. Bu səbəbdən Penolopa onun şeirlərinə qulaq asmaz. Odisseyin oğlu Telemak da qəhrəman sərkərdələrin danışdıqları hekayətləri dinləməz. Onun eşitmək istədiyi birçə hekayə var – atasının geri qayıdış hekayəsi.

Martin 17-də dünyanın, demək olar ki, bütün ölkələri sərhədlərini bağladığını elan etdi. Beləcə, heç kim nə quru, nə su, nə hava yoluyla evə qayıda biləcəkdə. İnsan harada olursa-olsun, bütün yollar vətənə aparsa da, artıq yol yox idi. Həyatını ən qərrib uzaqlarda davam etdirsən belə, həmişə ürəyində bir vətən yolu var. O yol ki, sən ondan yalnız coğrafi olaraq uzaq ola bilərsən, əslində, o sənənin içindədir, hara getməyindən asılı olmadan.

O vətən ki, sən ora aidsən. O vətən ki, dünyanı gəzsən də, mərkəzi nöqtən həmişə oradır. O vətən ki, ürəyin orayla döyünür...

Bir anda hamı dünyanın müxtəlif şəhərlərində əsir qaldı, dustağa çevrildi. Bu əsirliyi dözülməz edən qeyri-müəyyənlik idi. Nə vaxt qayıda biləcəkdik evimizə? On gün sonramı, üç ay sonramı? Heç kim bilmirdi. Bütün qəzetlər, televiziya susurdu. Dünya sarsılmışdı, ağızdan-ağıza keçən şayiələrdən başqa ortada ciddi heç nə yox idi.

Dünyada koronavirus küləyi əsirdi. Rəsmilər evdən çıxmamalı olduğumuzu deyir, çıxsaq da, maska taxmalı, toxunduğumuz əşyalara diqqət etməli, heç kəsə əllə salam verməməliydik və mütləq əllərimizi ən azı iyirmi saniyə sabunla

yumalıydıq. Nə qədər çəkəcəkdik bu? Beş günümü, beş aymı? Havanın temperaturu yüksəldəndə virus yox olacaqdımı? İsti virusu yox edirsə, niyə Afrika ölkələrində də bu virus vardı? Suallar çox, cavabsız yoxuydu. Dünya böyük həbsxana idi. Bunu ki klassik ədəbiyyat çoxdan demişdi, arif olana bu dünya zindandır, burada hər şey ötürüdür, fanidir, anidir, şərtidir; baqi olan Rəbbdir yalnız!

Dünyanın fərqli-fərqli ölkələrindəki, şəhərlərindəki adamlar birdən-birə Odisseyə çevrildi. Ədəbiyyatın əzəli mövzusu “evə qayıdış” motivi indi hamının yaşadığı bir gerçəklik idi. Türkiyədəki tələbə yataqxanaları karantin zonası elan olundu və tələbələr Allahın ümidinə tapşırıb “get” dedilər. İnsanlar ölkələrinin sərhədlərində çadırlar qurub orada yaşamağa başladılar. Beləcə, *dumandan özümə bir xeymə qurdum...*

Kirkenin dərmanları, Sirenlərin nəğmələri sərkərdələrin yaddaşını itirməsinə səbəb olurdu. Beləcə, döyüşçülər vətəni unudur və bir də heç vaxt ora qayıtmaq istəmirdilər. Odissey isə evə qayıtmağı unutmamaq üçün mübarizə aparırdı.

Onu var edən də bu mübarizə idi. Bütün təkliflərin rəddinin birçə istinad nöqtəsi vardı: *Keçdi xəyalımdan öz gözəl yurdum...*

Gəzməyə qərrib ölkə, ölməyə vətən yaxşı fikrini, bəlkə də, anlamamışıq, çağdaşlığını itirmiş, köhnəlmiş söz kimi qəbul etmişik. Elə bilmişik, biz ataların dedikləri kimi hiss etmirik. Modern insanın ən böyük aldanışdır bu. Özünü çağından əvvəlki hamıdan ağıllı, önəmli hiss etmək. Qıssası, dünyanın qərrib yerlərində birdən-birə Odisseyə çevrilən adamların qorxusu adı dilimizə yatmayan, nəyin nəsi olduğunu bilmədiyimiz bir virusdan ölmək deyildi. Onsuz da bir gün öləcəkdik, gecə, tezi vardı. Məsələn o idi ki, heç kim qərrib bir məmləkətdə ölmək istəmirdi. Son nəfəsdə doğma bir üz görmədən, öz ana dilində danışmadan ölmək insana verilən ən böyük cəzadır, bəlkə də. Bir anda qərriblikdə ölən insanların tənhalığını bütün ruhumla duydum.

Vətənə aparan aviaşirkətlərin səhifəsinə ilk dəfə abunə oldum.

Beş ildir yaşadığım şəhərdə ilk dəfə konsulluğa zəng etdim.

Darıxdım, bütün doğma üzlər, küçələr üçün. Öz ana dilimdə doyunca danışmaq istədim.

Sonra yenə bütün xəbərləri izlədim, aradım, sordum. Bir xəbər varmıydı? Yollar açılacaqdımı?

Dönüş yolunda pilotun anonsundan sonra pəncərədən şəhərə baxdım, *Təbiət də mənə heyran göründü...*

Yaşamağa da, ölməyə də Vətən yaxşı!
Şair, bildinmi vətən nədən yaxşıdır?!

...və şeirləri

SEVGİ ŞEİRİ

Upuzun qaranlığı var
sənə olan həsrətimin,
Qollarımın qanadları var
sənə gələndə.

Rəbbə şükürlə
su içərkən səməyə baxan quştək
baxıram sən tərəfə –
sən olmayan tərəflərin koruyam!

Səsinin rəngində gördüm dənizin mavisini,
Yatmış pişiyi alından öpmək kimi ydi əllərinin
istisi,
Baxışlarım gözlərində siyasi mühacir düşərgəsi.

Qışları yoxa çıxan qarışqa cığırını tapmaqmış
sənsiz bu ömür...

Göz yaşım ovcundakı balıqları dirildəcək,
Sevgisizlikdən yıxıldığım bütün yerlər yoxa
çıxacaq
bu şəhərin canından,
bütün yerlər yoxa çıxacaq
sən keçməyən küçələrin yadından,
yıxıldığım yerlərin sağalacaq yarası.

VURĞUSUZ "A"LARIN UNUDULUŞU

düzgün hecaya düşmədi vurğularım
"a"yla başlayan bütün sözlərdə,
ay görünmədən heç biri yatmadı dilimə, adın
daxil
bir kərə baxmamışdım aya, çünki yanımdaydın.
günəş də ay idi onda, yağış da, külək də, Bakı da,
günlər hələ keçməmiş, binalar beşmərtəbə idi
onda
İçərişəhərin hər daşı Cülyettanın balkonuydu –
sözləri susaraq aşmaq olurdu...
güllərin ətri dəyişmirdi, adların anlamı yoxuydu.

mühasirəyə almışdı səni suçiçəyi,
yamyaşıl bədənini piyada sevgimə
keç könlümə, deyirdi...
Tanrının bəndəsiylə danışdığı dildə danışdı
gözlərimiz,
bütün qadınlar kimi əminlik istəyirdin kişidən,
daimi məçhulluğun olmadığı yerdə eşq yoxdur,
bilmirdin.
sevgimi vərdisə çevirməməyin fransız
inqilabıydım,
dünyanın market ürəyinin jalüzü bağlıydı
müşəri mərjinallığıma,
vurgusuz adındakı saitlər qapalıydı.

heç demədim sənə,
özüm də bilmirəm nəyi...
sənə demədiyim söz qalmazdı yadımda, qalmadı
da –
sənə deyə bilmədiyim sözlərin altsqymer
xəstəsiyəm indi...

UŞAQLAR

Uşaqlar,
bilməzsiniz olmadığınız evin səssizliyini...
Siz olmayan evlərin
sükutunun dərinliyindən
heç Məlikməmməd də çıxıbilməz.

Bilməzsiniz
sizə həsrət qalanların
evdə pişik saxlamasının ağrısını.

Qonşuda bir qadın var,
dibçəkdəki güllərinə
qızım deyir, pişiyinə oğlum...

Uşaqlar,
siz olmayan evlərdə
televizorda heç vaxt
cizgi filmi göstərmirlər.

O evlərin nağılında
kişi qadından utanır,
qadın da kişidən.
O evlərin nağılında

bir-birini sevmirlər,
bir-birlərinə öyrəşirlər.
O evlərin nağılında
nə işıq gələn tərəf var,
nə də it hürən...
O evlərin nağılında
ancaq kişi dodaqlarının işğalı altında
qalır bir qadının döşləri...
Gözlərindən süd axır,
bəlkə də, hər ağlayanda,
kim bilir...

Uşaqlar,
siz olmasanız,
kişilər ata olmaz,
qadınlar ana...

AMERİKA

Hər qadın bədənini
kişi üçün yeni bir qitə...
kəşf edilir
aza-aza, keçə-keçə,
üzə-üzə, öpə-öpə.
Bütün kişilər Kolumbdu, bəlkə?
Sevgi, inanmaqda
ömrün sonuna qədər.
Ömrün sonuna qədər
Amerikanı Hindistan bilməkdi.

BİRCƏ HƏRF

Bu qədər sevgilərin içində
kiminsə sevgisi itkin düşüb elə bil.
Bu qədər səsin içində
hansısa doğma bir səs yox.
Bu qədər adamın arasında kimsə çatmır.
Əslində,
bu qədər sevgilər, səslər, adamlar artıqdı.
İndi bizə lazım olan sevginin, səsin, adamın
sonuncu parçasıdır.
Və xoşbəxtliyə bircə hərf çatmır – o...

TANRININ BALALARI

Biz köynəklərimizi,
ayaqqabılarımızı,
pencəklərimizi
bir ölçü böyük alardıq ki,
böüyəndə də geyinək...

Gəlmədi, gəlmədi...
Niyə gözləyirdik ki?
Bilmirdikmi öldüyünü?
Qardaşım la qəzətdən oxumamışdıqmı?
Divardan bizə göz qoyan kişi deyildimi
şəklinin altına
“qəhrəmancasına şəhid oldu” yazılan?

Vərmişmiydi, ümidmiydi anamın
hər dəfə süfrəyə dördüncü boşqabı qoymağı,
bir pay artıq yemək bişirməyi –
mənə, qardaşıma, özünə və...
sonra o boşqabları göz yaşlarıyla yumağı...

Biz atamızın
ayaqqabısına,
köynəklərinə,
dolabda tozlanan
siqaret qoxulu
boz pencəyinə baxıb böyüdük...
“Ata!” dedik divardan baxan şək lə,
Şəkil kimi yaraş ıqlıyd ı atamız,
şəkil atamız!...

Azdıq atasızlıq dolanbacında.
Uşağ ının əlindən tutan ataları görəndə
əllərimiz cibimizdə üşüyürdü.
Elə bilirdik ki, heç vaxt ata ola bilməyəcəyik.
Harda görmüşdük, nə bilirdik, nə deməkdi ata?
Kinolarda gördük,
filmlərdən bildik
atanın nə olduğunu...
Atanın O olduğunu sonralar anlad ıq.
O uşaqlar kimi
atamızın əlləri ilə ölçə bilmədik əllərimizi...
Elə buna görə heç vaxt
böyümədi əllərimiz,
əllərimiz də yetim qald ı atadan...

Biz Tanrının balalarıyd ıq,
Onun iş əlləri yoxuydu,
yoxuydu əlləri,
hər şeyi yoxdan yaratmışdı ax ı.

Anamız qocald ı,
biz böyüdük...
Bircə o şəkildəki gənc əsgər
heç dəyişmədi –
bükülmədi bel ı,
ağarmadı saç ı,
tökülmədi dişləri,
gözlərinə eynək taxmad ı,
qocalmad ı, qocalmad ı...

Qapıya söykəni b
anamızın göz yaşlarına qulaq as ırd ıq...
Hardan tapdı ax ı o qəzəti?
Necə xəbər tutdu?
Elə həmin gün boşqab ı qırd ı,
daha bir pay art ıq yemək bişirmədi,
O da bilirdi,
O da bilirdi:
Gəlməyəcək,
gəlməyəcək,
gəlməyəcək...

QADIN SÖZÜ

Müharibə
kişilərin qollar ı ilə birlikdə apardı
qadınl ar ın saçlarının s ığal ını...

MƏKTUB

Biz eradan çox-çox əvvəl yaşayıb
özümüzdən sonra
bir çənə sümüyü xatirə qoya bilərdik...

Səni heç vaxt tapa bilməyəcəyim üçün
itirmək qorxum yoxdu...

Səndən sonra bir şeyi anladım:
sən demə,
tək xoşbəxt deyilsənsə,
heç kimlə xoşbəxt ola bilməzsən...

Ətrafımızdakı boşluqlar
gəlməyənlərin yeridi.
Hər qadında səndən bir az nəşə var –
bu qadınlar
sənin yoxluğunun şəkilləridi...
Sevgi üzərində qələbə
"Pirr qələbəsi" kimidi...

Əslində, qorxudur məni
hündürlüyü Everest zirvəsi,
dəriniyi Marian çökəkliyi qədər
olan bu dünyada yaşamaq.
Sevgidən atılıb ölə biliriksə,
boğuluruqsa bir qaşığı suda,
özünü atmaq üçün
bu qədər dərinliyə,
boğulmaq üçün
bu qədər hündürlüyə
ehtiyac varmı?

Və Yeseninlik eləməkdən yaman qorxuram...

SEVGİNİN ZAMANI

Sevginin üç zamanı var:
darıxmaq, ayrılmaq və unutmaq.

Əslində,
özümüzü tanımaq üçün sevirik –
necə sevdiyimizi,
necə darıxdığımızı,
necə ayrıldığımızı,
necə unutduğumuzu bilmək üçün...

Məmməd MƏMMƏDLİ

İŞIQDAN GÖZLƏRİ QAMAŞANLAR

Həmin yay rayonda iki nəfərin müəmmalı ölümü hamını dəhşətə gətirdi. Camaat danışdı ki, qatil onları öldürüb, meyitlərini dağlarda, meşəlikdə gizlədib. Bu yolla o, izi itirməyə çalışmışdı. Amma kim bilir, bəlkə, manyak onları elə meşədə öldürmüşdü. Polisin apardığı təhqiqata görə, qatil bu cinayəti bıçaqla həyata keçirmişdi. Və bu bıçaq nazik, eyni zamanda uzun olmalı idi. Həm də onu deyirdilər ki, ölənlərin üstündə tüfəng vardı. Burdan belə məlum olurdu ki, onlar ovçu imiş.

Bu əhvalatı keçən il İsmayılının Qoşakənd kəndində dincələndə eşitmişdim. Gecələr ovçuların əllərinə fənər alıb ov ovladığını isə öz gözlərimlə görmüşdüm. Qaldığım ev dağın başında olduğundan buradan hər tərəfi aydın görmək olurdu. Amma kəndin küçələrində nə qədər söz-söhbət dolaşsa da, bu qeyri-adi caninin hardan gəldiyini və harada yaşadığını görüb-bilən yox idi.

Brakonyer maşına minib kənddən aralandı. Nivani daşlı yollardan keçib, dağın sinəsindəki yolla üzü yoxuşa sarı sürdü. Xeyli getdikdən sonra maşını həmişəki yerində saxladı. Qaranlığın bağrını dələn ay işığında maşından yüz metr aralanıb, ətrafı dinşədi. Birdən sol tərəfdən qaban donqultusu eşidildi. Səsə tərəf bir-iki addım atıb, fənərini yandıranda üzündə sarsaq bir təbəssüm yarandı. Əlinə yaxşı bir ov düşmüşdü. İşıq

gözlərini qamaşdırdığından qaban yerindəcə donub qalmışdı...

Səhərdən təzəcə ötmüşdü. Telefonun zənginə ayılıb gözlərini açdı. Yuxulu-yuxulu əlini dəstəyə atdı:

– Eşidirəm.

– Salam, sizi ovçu mağazasından narahat edirəm. Dediğiniz tüfəng artıq satışıdır. Gəlib baxa bilərsiniz.

– Lap yaxşı. Sizdə qırma da var?

– Əlbəttə, var.

– Lap yaxşı. O zaman gəlib baxaram, – deyib dəstəyi asdı.

Coşqun qalxıb əl-üzünü yumadan soyuducuya yaxınlaşdı. Oradan yağ və İsmayılı bazarından aldığı cökə balını götürdü. Çörəyin üstünə yağ-bal çəkib yeyə-yeyə çaydanı qızdırdı. Səhər yeməyini bitirən kimi hamama keçdi və isti duşun altında üzünü qırmağa başladı. Kefi kök idi, dodaqaltı zümzümə edirdi: “Sudan gələn sürməli qız, çox incidir kuzə səni, balam, çox incidir kuzə səni...”

Balaca dairəvi güzgüdə üzünün hər yerinə göz gəzdirərək yuyunub tələsik qurulandı. Paltarını geyinib evdən çıxdı.

Dükanda bir nəfər tapançalarla maraqlanırdı. Müştəri məzmunuz suallarıyla satıcını bezdirmişdi. Xeyli çənə-boğazdan sonra o, balıqtutan alıb getdi. Bundan sonra Coşqun satıcıya yaxınlaşdı:

– Salam, sizə “Remington” brendindən qırma tüfəngi sifariş vermişdim. Deyəsən, gətirmisiz. Səhər zəng etmişdiniz mənə, – deyib piştəxtaya dirsəklənərək çənəsini qabağa verdi.

Satıcı, oğlanın sifarişini gətirdi. Coşqun tüfəngi əlinə alıb orasına-burasına baxdı və sonra onu satıcıya tuşladı:

– Mən bunu harda yoxlaya bilərəm?

Satıcı başının işarəsilə ona dükanın arxa tərəfini göstərdi. Coşqun da onun dediyi kimi, arxa qapıdan meydançaya keçdi. Bir neçə dəfə atəş açıdıqdan sonra silahı bəyəndi. Ödəniş etdikdən sonra tüfəngi götürüb dükandan çıxdı. Onu maşının arxa oturacağına atıb, yola düzəldi.

Coşqun hündürboy, ariq, qırıqgöz bir oğlandı. Şalvar belindən düşməsin deyə, kəmərinə həmişə bərk sıxırdı. İdman ayaqqabısı ilə göy köynəyi onun adi seçimi idi. Coşqunu tanıyanlar onun sakit təbiətli bir oğlan olduğunu düşünürdü. Ancaq o heç də sakit deyildi. Daxilində özünün də baş açmadığı bir qəzəb tüğyan edirdi...

Bir saatdan sonra maşını yol qırağındakı restoranların birinin qarşısında saxladı. Həyətdə boş masaların birinə yaxınlaşıb, yerini rahatlayan dan sonra əlinin işarəsilə ortalıqda gəzişən ofisiantı çağırıb, lüləkabab sifariş verdi. Coşqunun gözləri yol çəkirmiş kimi uzaqlara dikilmişdi. Səfərini necə başa çatdıracağı fikri onun beynini məşğul etmişdi... Ofisiant ona yaxınlaşıb, nimçədəkiləri səliqə ilə masanın üstünə düzdü. Ofisianta baxmadan dodaqaltı mızıldandı:

– Sizdə qaban əti var?

– Bəli, var.

Coşqun bərk əsəbiləşdi, amma əhvalını bürüzə vermədən yeməyini yeyib, pulu masanın üstünə atdı. Qalxıb pivədən içə-içə restorandan çıxdı və asta addımlarla maşınına tərəf getdi. Yerini rahatlayıb tələsmədən, arxayın halda yoluna davam etdi.

İsmayılıya az qalmış çayın üstündəki körpüdən keçib, yolun qırağında dayandı. Maşından düşüb o baş-bu başa gəzişdi, sonra çayın sahilinə endi. Vaxtilə bol sulu Girdimançay indi ömrünü yaşamış qoca bir vadiyə çevrilmişdi. Coşqun çayın məcrasına enib, hamar daşların üzərində gəzdikcə xəyalında belə bükülmüş qoca bir kişi canlandı. Yırğalana-yırğalana irəliləyib vadinin düz mərkəzində dayandı. Yerdən bir daş götürüb, var gücü ilə uzağa tulladı. Bu zaman ona elə gəldi ki, qəfil gələn sel onu qamarlayaraq gəncliyinə aparacaq və o, bir vaxt düşdüyü avtomobil qəzasının qarşısını alacaq...

Günəş üfəqdə gözdən itəndə Coşqun yuxudan oyanıbmiş kimi yenidən sükan arxasına keçdi. Bir qədər yol getdikdən sonra maşını ağacların arasında saxladı. Bu yolla o, maşını bir növ gizlətməmiş olurdu. Gecə saat on ikini gözlədi. Fikri qarışıq olduğundan heç nə haqqında düşünə bilmirdi. Özünü uçurulmuş bir evin xarabazarlığındaymiş kimi hiss edirdi. Xeyli var-gəl etdikdən sonra, nəhayət, dağa qalxmağa başladı və bələdlədiyi dalda bir yerə çəkilib gözlədi. Hövsələsizlikdən siqareti bir-birinə calayırdı. Elə bu arada dağın ətəyindən bir maşının qalxdığını gördü. Dərhal özünü meşənin sıxlığına verdi. Hə, bu həməən Nivadır, qırmızı Niva. Brakonyer düz dağın zirvəsinə qalxdı. Az bilmirdi, bura açıqlıq olduğundan heyvanları ovlamaq rahat idi.

Brakonyer maşını saxlayıb, işıqlarını söndürdü və əlindəki fənərlə şikar axtarmağa başladı. Ağacların arxasında gizlənmiş Coşqun onu gözdən qoymurdu. Əyilə-əyilə arxadan ona yaxınlaşaraq məsafəni qısaltmağa çalışırdı. Onun fənərinə tuş gəlməsin deyə, aradabir yerə uzanır, kolun arxasına keçirdi. Qəflətən qarşıda bir canavar göründü. Ovçu qorxusundan fənərin işığını tezəcə heyvanın gözüne saldı. Canavar da özünü itirmiş halda yerində tərpənməz qaldı. Brakonyer cəld tüfəngin lüləsini canavara tuşladı. Əlləri titrəyirdi. Bilirdi ki, canavarı məqamında öldürməsə, yırtıcı onu parçalayacaq. Atəş açılmaz canavar yerindən götürüldü. Güllə hədəfə dəyməmişdi.

Elə bu anda bir atəş səsi də eşidildi. Amma məsafə uzaq olduğundan Coşqunun da gülləsi hədəfi tutmadı. Cəld yerə uzandı ki, brakonyer

illər Qafqazda yaşayan dağ keçilərinin populyasiyası xeyli azalmışdı.

Səhər obaşdan yola düşəcəkdə. Bu dəfə meşədə gecələməyi qərara almışdı. Bəri başdan “Palatka”-nı götürüb maşının baqajına qoydu. Evə qalxmazdan əvvəl marketdən iki şüşə pivə aldı. Elə oradaca birinin ağzını açıb, içə-içə yuxarı qalxdı. Mənzilə girən kimi yol çantasını yığmağa başladı. Yol tədarükünü bir-bir gözdən keçirdi. Hər şey yerində idi.

Günəş üfəqdən boylananda tütəngini və çantasını götürüb evdən çıxdı. Liftədən birbaşa qaraja enib, əlindəkiləri maşına yerləşdirdi.

Maşını asta sürürdü. Axşamın düşməsinə hələ vardı. Yolu Gəncədən keçdiyindən maşını şəhərin məşhur “Nərgiz” kafesinə tərəf sürdü. Burada hər şey ürəkaçandı. Kafenin qarşısındakı bağda səki boyu salınmış qızılgüllərin ətri adamı bihuş edirdi.

Kölgəlikdəki boş masalardan birində əyləşən kimi ofisiənt yaxınlaşdı. O, başını qaldıraraq oğlanı başdan-ayağa süzdü:

– Nəyiniz var yeməyə?

Oğlan yeməklərin adını sadaladı. Əvvəlcə qazan xörəklərindən başladı:

– Bozartma, çığırtma, dolma, – deyib delikates yeməklərə keçdi. – Qaban, turac, qırqovul...

Çöl quşlarının adını eşidəndə Coşqun bərk əsəbiləşdi:

– Yox, onları istəmirəm!

– O zaman sizə yarpaq dolması gətirimmi, əladı, ağza qoyan kimi əriyir.

Coşqun dolma sifariş edib, ofisiəntdən külqabı istədi. Oğlan qarşıdakı boş masadan külqabını götürüb yeni müştərinin qarşısına qoydu. On dəqiqə keçmədi ki, xörək dəstgahı süfrəyə düzüldü. Coşqun yarımçıq qalmış siqaretini söndürüb, yeməyi qarşısına çəkdi. O qədər iştahla yedi ki, sonda çörəklə boşqabı sıyırdı.

Kafedən çıxar-cıxmaz bir siqaret yandıraraq maşına doğru getdi. Bir-iki qullab alıb sükan arxasına keçdi...

Bir qədər sonra gözü yolun kənarında iri hərflərlə yazılmış Gədəbəy sözünü almışdı. Deməli, rayonun ərazisinə girmişdi. Dağların saf havası ciyərlərinə dolduqca dərinədən nəfəs alırdı. İndi fəslin gözəl çağıydı, hər yerdə otların

arasından boylanaraq sarı, qırmızı güllər yazın gəlişindən xəbər verirdi.

Maşın üzə yoxuşa hərəkət edirdi. O, münasib bir yer tapıb maşını, həmişəki kimi, ağacların arasına verdi. Yaxınlıqda gəzişərək gecənin düşməsinə gözlədi. Yenə siqareti uc-uca calamışdı. Artıq şəər qarışır, ətrafa qaranlıq çökürdü. Tütəngi götürüb, dağa qalxmaya başladı.

Buralarda bir kimsə belə gözə dəymirdi. Hərdən çaqqal ulartısı eşidilirdi. Elə bu arada uzaqdan, dağın ətəyindən yoxuşu qalxan maşın işığını gördü. İşıq ondan təxminən beş yüz metr aralıda dayandı. Brakonyer maşının işıqlarını söndürüb seyrək ağacların arasına girdi. Coşqun onu gözdən qoymadan arxasınca düşdü. Bu zaman brakonyer fənərini yandıraraq ətrafa göz gəzdirdi. Amma Coşqun onun üçün yaxşı bir sürpriz hazırlamışdı. Qərribə bir şuxluqla düşündü ki, sürpriz brakonyeri mat qoyacaq. Arxayın bir hərəkətlə özü ilə gətirdiyi çırağı yandırdı. Çırağın işığı brakonyeri çaşdırdı. Maraqla ona güc gəldi və o, işığa sarı gəlməyə başladı. Yaxınlaşanda yerdəki çırağı gördü və əyilib ehmalca onu götürdü. Ətrafa, yan-yörəyə boyladı. Bir ins-cins görmədiyindən canına qorxu düşdü. Bu zaman Coşqun tütəngi hazır vəziyyətə gətirib onu nişan aldı. Çırağın işığı adamı aydın görməyə imkan verirdi. Atəş! Güllə hədəfi tutdu. Çıraqlı brakonyerin əlindən yerə düşən kimi alovlandı. Coşqun yaxınlaşıb, brakonyerin yerdə zarıldadığına bir qədər tamaşa etdi. Sonra tətəyi çəkib ikinci atəşi açdı. İndi vaxt itirmədən aradan çıxmaq lazımdır...

Tələsik dağdan endi. Ağacların arasında saxladığı maşınına çatıb tez özünü içəri atdı. Gecənin səssizliyində rahat, arxayın halda yoluna davam etdi. Amma bu arxayınçılıq uzun sürmədi. Arxadan bir işığın onu müşayiət etdiyini duydu. Güzgüdə geriyə boylansa da, heç kimi görmədi. İşıq get-gedə gücləndi və ətraf bir anda aydınlığa qərqr oldu. Hiss etdi ki, işıq başının üstündən düşür. Başını pəncərədən çıxarıb yuxarı boylananda maşının düz üstündə, təxminən ondan beş metr hündürdə adamda dəhşət doğuran böyük bir işığın saçdığını gördü. Gözləri qamaşdığından bir şey ayırd edə bilmədi. Vahimə onu basdı. Ətrafda səs kəsildi. Ona elə gəldi ki, qulaqları tutulub. Sonra xışıltı eşitdi. Səs güclənəndə əlini sükandan

çəkib barmaqları ilə qulağını tutdu. Səs isə kəsilmək bilmirdi. Köməksiz və qorxaq vəziyyətə düşmüş Coşqun özünü itirdiyindən pedalı axıra qədər basdı. Maşın sürətlə yolu ağzına aldı. Güclü işıq isə ondan əl çəkmək istəmir, eyni sürətlə maşını izləyirdi. Nəhayət, yadplanetli, insan irqinə tanış olmayan qurğu ondan aralandı. Hər şey əvvəlki qaydasına düşdü. Bundan sonra Coşqun rahat nəfəs aldı. Sürəti azaldıb, Bakıya doğru yoluna davam etdi. Bir qədər gedəndən sonra fikrini dəyişdi, Gəncəyə – Göygölə tərəf yol aldı.

Axır ki, gecələmək üçün münasib yer tapdı. Maşını burada da yolun qırağında saxladı. Baqajdan çadırı götürüb, özünü ağacların arasına verdi. Bura dincəlmək üçün rahatdır. Yavaş-yavaş, tələsmədən çadırı qurdu. Bir qədər aralıda ocaq qaladı. Köz düşən kimi özü ilə gətirdiyi sosisləri nazik şişlərə keçirərək qızartmağa başladı. Yeməyini yedikdən sonra bir pivə acıb qurtaqurtla başına çəkdi. İndi yuxu ona güc gəldi. Uzandı və az keçmədi ki, dərin yuxuya getdi...

Gül-çiçəklə örtülü düzəngahda mavi geyimdə, xurmayı saçları kürəyinə tökülmüş bir qadın ona əl eləyirdi. Coşqun ona sarı qaçdı. Aralarındakı məsafə qısalanda anasını tanıdı. Sürətini artıranda anası da ondan uzaqlaşdı. Bu zaman qarşısında dar, ensiz bir yol açıldı. Ətraf zülmətə qərq oldu. Coşqun var gücü ilə doğmasını səslədi: “Ana!” Öz səsinə ayıldı. Həmin anda harada olduğunu ayırd edə bilmədi. Səhərin aydınlığı gözlərini qamaşdırınca özünə gəldi. Gördüyü yuxunun təsirindən vahimələnmiş halda cəld yerindən qalxıb yır-yığış etdi və Bakıya yola düşdü...

Coşqun, adətən, vaxtının çoxunu evdə keçirir, dostu olmadığından heç kimlə görüşmürdü. Tək yaşayırdı. Günləri monoton keçsə də, həyatına rəng qatmağı bacarırdı. Tez-tez təbiət qoynunda

olur, balıq tutur, çimərliyə gedir, dağlara çıxırdı. Adamayovuşmaz olduğundan günlərini insanlardan uzaq olan yerlərdə – meşədə, çayda, düzlərdə keçirirdi. Bir də əlacı nəydi ki! Bir yaxını, doğması, qayğısına qalanı yox idi. Darısqal, ikiotaqlı bir mənzildə yaşayırdı. Pintinin də biriydi, evi zibilin, çirkabın içindəydi. Mənzil elə çirkli olurdu ki, it də başını içəri salmazdı. Köhnə, uçulub tökülən evin dib-dəhnədən təmirə ehtiyacı vardı. Ancaq bu onun vecinə deyildi. Ona elə gəlirdi ki, ən təmiz və ən geniş evdə yaşayır...

Dünən gecə yolda onu təqib edən gur işığı – yadplanetlini xatırladı və bu hadisənin ona bir işarə olduğunu düşündü. Bəlkə, bu işin daşın atsın? Əgər insanlar vəhşi təbiəti sevmirlərsə, ona qarşı bu qədər etinasız və qəddardılarsa, o zaman təbiətdəki heyvanları qorumaq naminə onun seçdiyi yol nə dərəcədə düzgün idi? Bir də ki ömrünü yollarda, meşələrdə, dağlarda keçirməyəcəkdi ki?! Vəhşilərin yaşaması üçün brakonyeri – insanı öldürmək... bu nə vaxtacan

davam edəcəkdi? Bu onu məhvə aparmırdımı? Məgər o, başqaları kimi ola bilməzdimi? Yox! Vəhşi təbiət özünün qorxulu, əsrarəngiz gözəlliyini saxlamalı idi. O, tutduğu yoldan geri dönmək fikrində deyildi, daha doğrusu, xarakteri buna yol vermirdi. Harda qırıldı, qoy qırılsın...

Aradan bir həftə keçdi. İndi də Masallıya getməyi düşündü və götür-qoy etmədən evdən çıxdı.

Yolda qatar kimi düzülən yük maşınları hərəkəti iflic etmişdi. Sürət azalır, yol xeyli uzanırdı. Coşqun səbrini basıb aşağı sürətlə də olsa, yoluna davam etdi.

Axşamçağı Masallı rayonunun ərazisinə daxil oldu. Əlini alışıqana atıb siqaretini yandırdı. Bir qullabla tüstünü hərisliklə ciyərlərinə çəkdi. Anasının qəzada həlak olduğu günü xatırladı. O zaman Coşqunun 17 yaşı vardı. Maşının arxa oturacağında əyləşmişdi. Söhbətə müdaxilə etmədən valideynlərinin mübahisəsinə qulaq

asmağa məhkum idi. Gecə vaxtı yağışlı havada uzaq səfərə çıxmışdılar. Qarşı tərəfdən şütüyən maşınların işığı düz gözlərinə düşürdü. Amma onlar bunun fərqiə varmadan elə hey didişirdilər. Heç biri də geri durmaq istəmirdi. Anasının dərdi açılmışdı:

– Yaman günümə, uşağımın adına qır-qızıl almışdım. Mən onları evliliyimizin ilk illərindən, maaşımdan qırta-qırta, əyin-başımın kəsə-kəsə yığmışdım. Altından vurub, üstündən çıxdın. Əlim boşda qaldı. Hələ bir təpə-qapaz elədin mənə...

Atası bir əli sukanda, bir əlini də arvadının üstünə silkələyərək kükrədi:

– Beynimi çöndərmə! Qoy bir mənzil başına çataq, dilini boğazından çıxardajam. Çoxdandı kətək yemirsən!

Əslində, Coşqunun anasına yazığı gəlirdi, gözünü açandan atasının qızıışaraq onu döyüb-söy-düyünü görürdü. Elə buna görə də zəhləsi gedirdi ondan. Həmişə də düşünürdü ki, görəsən, onları bağlayan nə olmuşdu ki, həyatlarını birləş-dirmişdilər...

Qarşıda yol sağa burulurdu. Amma atası qızıışdığından diqqətini cəmləyə bilmədi. Getdikləri zolaqdan çıxan kimi qarşıdan gələn maşınla üz-üzə gəldilər. O maşının gözlərini qamaşdıran gur işığı Coşqunun yaddaşında həmişəlik qaldı...

Maşını çinqilliqə sürürdü. Ətraf yaşıllığın içindəydi. Hündür ağaclar, torpağı yaşıl rəngə boyayan otlar, təmiz hava Coşquna ləzzət eliyirdi. Quşların səs-səsə verib oxuması bu gözəlliyə xoş bir ahəng qatırdı. Ağacdələ yaxınlıqdakı çürümüş ağacın gövdəsində taqqataq salır, kirpi yarpaqların arasında gəzişərək özünə yem axtarırdı.

Hava qaralmağa doğru gedirdi. Coşqun qurumuş ağac budaqlarından ocaq qalamaq fikrinə düşdü. O, işini arxayın görürdü, bilirdi ki, brakonyerlər bu vaxtlar ova çıxmırlar. Nə qədər ki vaxt var, yaşıllığın qoynunda dincəlməyə, təbiətdən zövq almağına dəyər. Budaqları bir yerə toplayıb, cibindəki alışqanla aşağısından alanqı verdi. Ocaq tüstüləndi. Bir qəddərdən sonra tüstü meşəni bürüdü. Coşqun anladı ki, belə getsə, yerini bildirəcək. Dərhal odu söndürməyə çalışdı. Ayağı ilə tüstülənən budaqları ora-bura səpə-ləyərək tapdalamağa başladı.

Gecənin bir yarısı tufəngini götürüb maşından aralandı. Cıgırla təzəcə getməyə başlamışdı ki, atəş səsi eşitdi. Səsin gəldiyi tərəfə qulaq verdi. İkinci atəşdən sonra brakonyerin olduğu yeri müəyyən etdi. İti addımlarla ona doğru getməyə başladı. Bir qədər sonra dayanıb, ətrafı dinşədi və meşənin sakitliyində ovçunun addım səslərini eşitdi. Asta-asta ona yaxınlaşdı və qəflətən əlindəki fənərlə gözünə işıq saldı:

– Əmioğlu, neynirsən? – deyərək brakonyer səsləndi.

Coşqun isə sakit və laqeyd halda:

– Gəlmişəm səni cəzalandıram, – deyib tufəngin tətini çəkmək istəyəndə qəflətən ürəyində ağrı hiss etdi.

Uzun illər görmədiyi, amma həyatının bir parçası olan insanla üz-üzə gəlmişdi. O, brakonyerin işıqdan qamaşan gözlərində keçmişini görmüşdü, heç zaman unutmadığı, anasını əlindən alan keçmişini. İndi onun qarşısında dayanan bu yaşlı adam gözlərini qıyaraq nə üçün tufəngin ona tuşlandığını anlamağa çalışırdı.

– İki dovşan vurmuşam, birini verirəm sənə. Mənə bu da bəs edər.

Coşqun atasının səsidəki doğmalığı hiss etdisə də, boğazınacan qalxan nifrət ona qalib gələr bilmədi və o, barmağını tətikdən çəkdi. Tufəngi əlindən buraxıb geriye çəkildi:

– Anam sənə görə öldü! – deyib içindəki qəzəbi püskürdü.

Arxaya baxmadan qaçmağa başladı. Ağac-ların arasından elə şütüyürdü ki, sanki kabusdan yaxa qurtarmağa çalışırdı. Atası arxadan onu nə qədər səsləsə də, Coşqun dayanmadı. Tələsik maşına minib onu dəli kimi qovmağa başladı. Yol boyu qarşıdan gələn maşınlar bu dəlisov sürücü ilə toqquşmasınlar deyərək, signal verirdilər. Coşqun isə sel kimi axan göz yaşları içində atasını heç vaxt bağışlamayacağını düşünürdü. Yoldakı maşınları arxada qoyduqca tez-tez qəza vəziyyəti yaradırdı. Qarşıdakı Jiqulini ötürüb keçmək istəyəndə üstünə gələn Kamazın işıqları gözlərini qamaşdırdı. Ətraf gözündə zülmətə döndü. Və bu zaman anasının buz kimi əllərini hələ soyumamış ovcunda hiss etdi...

Ələsgər ƏHMƏD

CAHANIN İNTİHARI

Ayın səkkizi
bir gənc
qayaların üstündən utandırır dənizi
Fikirləşir: "edim, etməyim?"
Ləçəklərini qoparıb
"sevir, sevmir" dediyi çiçəyin çəkdiyi əziyyəti
çəkir

Niyyəti son mənzil olmasa da,
intihar düşündürmür, mənzil niyyəti çəkir.

Torpağın sonuncu qarışını tapdalayırsan?
Buludlar qısqancdır,
təmizləyir sonuncu izi də.
Gözünün önündə yemək yediyn uşaqlar,
adətən, ac olur,
axı gül torpağa
dibçəkdə daha çox möhtac olur,
nəinki radioaktiv ərazidə...

Əcəl Tanrının çağırış ismarışdı,
amma sən
əsgər yalanı ilə saçlarını kəsdirmişdin,
bədənsiz gödəkcəni sahilə yellətməklə
dalğaların
ən sakit küləyini əsdirmişdin.

İndi sual vermirsən
mənsə "Niyə belə etdi"? sualına cavabsız
çəkilişini sevmədiyən siqareti
sevmədiyən şəkildə qullablayıram.
Ayağımı sudan çıxarıb,
gövdənə təkan verən daşın
sürüşkənlik bacarığını hesablayıram.

Nömrənə zəng edib gülürəm:
bu ki yaşlanan uşaqların
böyüməmək həvəsidir:
Alo, Məlik, hardasan,
gəlmirsən, o nə su səsidir?

Bilirdim də,
addımından əsəbiləşən,
bu qürurlu səkilər özlərini sökəcəklər.
Quşlar elə sıx uçur ki,
sanki elə buradaca
ciyinlərimdən yapışıb arxaya çəkəcəklər.

Siqaret də sönməyib,
əsəbindən əsnəməyin
külək təkəbbürü ilə külü gözümə çırpır.
Pis xatirəsi olmaq istəmədiyən,
yeməyini bölüşsən də,
yanaqlarını yemədiyən uşaq da burdadı,
məndən "O dönməyib?" soruşurcasına
gözlərini qırpır...

Bir azdan daşlaşmış şəklin
kimsəsiz olmayacaq,
İlk və son meyvəsi
budaqdan qopan ağac kimi,
gövdəmi əyəcəyəm.
Çiçək almağa pul tapmasam,
arxandakı məzarlardan oğurlayıb
səninkini bəzəyəcəyəm

Ölümünü yaşadığımız adam üçün
“ölməyib” deyəcək qədər yalançıyıq.
Bax, Məlik,
insanlığın kürəyində məğlubiyyət izləri var –
öz əlimizlə vurmasaq da,
özümüz qamçıyıq.

Bakının ən tənha parklarından keçirəm...
Qarşımda daun sindromlu
siam əkizləri var.

Ovcumda Qış parkına ağac olmaq istəyən
toxumlar...
Qayalardakı sarmaşığı da nəfəsini
özünü hiddətlə çıxpan balıqların tozundan
alır guya.

Burnumun ucunu göynədir
memuar allergiya,
harda səbir gətirirəmsə,
demək, oralar sən qoxurlar

Bədəndəki çakraların mənasını
Qandi də bilməzdi...
Məhəllə uşaqları itləri daşlayardı,
pişiklər sevilməzdi.

Düşünərdin,
ən gözəl şeylər heyvanlardı.
Deyərdin,
ən mənasız hündürlüklər
küçələrə zibil salafanlar atılan eyvanlardı.

Siçanlara tələ qurmazdın,
istəyərdin, bir dilim pendir mübarizəsi
onları qalaktika fəthinə hazırlasın.

Səncə, gözəl olmaz?

Qarışqadan fil düzəltmək mütləqdir,
həmin fil
qarışqa tapdalamaq istəyəndə keçmişini
xatırlasın.

Eynəksiz qadınlar həqiqəti görməzdi,
elə ona görə
eynəkli qızlara şeir yazdın.

Bunu eşidəndə təəccübləndin –
axı sən öz üsyanın var idi,
axı sən kuklaya iynə batanda
bədəni incinən insanların tanrısıyla vuruşurdun;
hüznü idin,
çörək yumşaqlığında
"görək" ümidi yemişdin.

"Yağış gözəldir?" sualına
"Ayaqqabısı su buraxanlardan soruş" – demişdin.

Necə ki özün
şəhərin gecə satışlarını
səhər manekenlərdən soruşurdun.

Məlik,
boğulanda çırpınmadın, balıqlar zədələnməsin.
Eşitdinmi
ləpələrə əks-səda atanın yorğun səsin?

Yumşaq üzünə çöp dəyəndə
gözünün altı göyərdimi?

Sənin ölümün –
dünyanın sonuncu haqsızlığı idi,
bundan sonra
Nəsimi yenə də "həqq mənəm" deyərdimi?

Lal olardı.

Məsələn, mən
aramızdakı divarı yumruqlayıb
əllərimin dərisini soyuram...

Və hər ayın səkkizi burdayam,
səni xilas etməyi arzulayıram.

SƏN, MESAJIN VƏ ŞƏKLİN

İnsan hər an sevə bilməz
uşaqları, heyvanları, təbiəti sevmək başqa,
amma bir qadının gözlərindəki yorğunluq
hər baxışda sevilməz –
Sevgi an məsələsidir.
Sən ən gözəl anım,
yatmış bir küləyə çevrilsəm də,
saçlarında oyanım.
Qaranlıq dünyamda bir şam yandırmaq,
inancsız birini
bütün müqəddəs hisslərə inandırmaq.
Səndən başqasının yaxşılığı deyilmiş,
hər duadan sonra
“Mükafatın var” eşidəndə,
sən demə, Tanrı səni deyirmiş.

Əlləri göydə,
dizləri torpaqda olan biri olmasam da,
ən azı sənə görə
“Tanrı, çox sağ ol” duaları var yazı masamda.
Gözlərim o qədər kordu ki,
dünya çılpalığı ilə qarşımda dayansa,
“Bunun gözləri kimi görmək istəyir ki?”
soruşar.
Mənim gözlərim sənə
bir parkın yeraltı keçidində,
bir metronun sıxlığında qovuşar.
Görmək sevmək deyil,
Amma sevdini də görməzdən gələ bilməzsən,
Sənin yerinə o qədər nəfəs alaram ki,
ölə bilməzsən.

Şəkillər xatirədi,
insanlar şəkilli yadda qalsın deyə, çəkdirər.
Sən,
deyəsen, sevməkçün çəkdirmişdin,
əlimdən yerə yox,
gözümdən ürəyimə düşdün.
Şübhə və güvənsizlik –
Hər gün qapını döymədən
otağın ən rahat yerində oturan sənsizlik...
Bir ömür tək yaşamaqdansa
yarım ömür birlikdə ölmək gözəl deyil ki?
Yolun sonuncu addımına kimi
yanındayam.
Elə bil ki,

sən səhəri olmayan gecə,
mən də günəşi xatırlamayan ayam.

Eşq yalanı danışdırmaz,
inanmaq kifayətdi.

Həyat –
musiqi sədaları altında böyük bir ziyafətdi.
Ovcunda əllərim tərləsə,
bundan həyəcanlı nəşə varmı?
Xanım, sizi
rəqsə dəvət etmək olarmı?

GÜLDÜRMƏYƏN LƏTİFƏ

Ayaqlarımı yollar qucaqlayıb,
addımlarımı pranga.
Bir az pessimist,
bir az melanxolik danışıram.
İntihardan qorxanlar kimi – bayağı.
Artıq
sənin görmək istədiyin günlərə start verilib,
Şəhərdəki sevgilər – amerikansayağı,
kənddən gələn ayrılıqlar – alafranga.
Hələ də "Mən kiməm?" sualındasan,
Bütün cavablar standart verilib.

Habilin
Qabilin nifrətində öldüyü,
İsanın çarmıxa çəkildiyi dünyadı da,
sənə hansı yalanları danışım?
Deyim ki, bu o deyil,
o budur,
nə bilim,
“təqaüdçülər xeyirxahdı”,
“milyonerlər dilənir”.
Ən çox hansında
gözlərin bərələr?
Məsələn, “ab” sözü sudur,
Kitab da, əzab da qafiyələndir,
Amma insanlar öyrəşib ki,
kitabdan çox əzab verələr...
Günahlarla, savablar bir-birinə çataqdı,
dünya –
sabahlar iki nəfərin
eyni gözəlliklə oyanmadığı otaqdı.

Hələ yadımdaykən deyim,
 gözlərin eynəkli də gözəl görünür,
 eynəksiz də.
 Qucaqlaşmaq hər şeyi geriye alar –
 acları
 kəsilən ağacları,
 “Alov qüllələr”dən edilən intiharları
 köynəklə də hiss etmək olar,
 köynəksiz də.
 Sən – hansısa avtobusun qəpiklərini
 bəyənmişən,
 mən – 1 manatlıq cırıb
 dilənçi uşağa baxmadan keçirəm,
 ... daxmadan keçirəm...
 Ağ günə çıxmıyacaqsız deyəcəsinə
 çırpınır qara balıqlar.
 "Allah, bura sənin evindi,
 Allah, bura sənin evindi", qışqırır bütün
 xarabalıqlar.
 Birdən yerindən dik atılırsan:
 "EVRIKA!"
 "Yazıqdı e, bəlkə, səsə ehtiyacı var"
 dediyimiz adamlar oliqarxdı.
 – Bilirdik də...
 Gülməlisi budur ki,
 sən siqaret çəkməyə başladın, “Bakı” qalxdı.

Səni kövrəltmək mümkün deyil,
 saatın istənilən rəqəmində pozitiv düşünürsən,
 istənilən şəkildə,
 telefonda baş qatarkən xatırlayıram,
 zibilə qalsın şəkil də!
 Deyirdim, axı pozitiv düşünürsən –
 “maaşlar qalxar”
 “maşının içində, altında adam ölməz”
 “evlər sökülməz”
 Deyəsən, hər dəfə
 İntibah dövrünə düşürsən.

Bilməmiş olmazsan,
 mənim nə hər ay maaşı qalxan işim var,
 nə maşınım,
 nə evim...
 Sənin günəşliyin saçlarından başlayır,
 buludların arxasında gizləsən də.
 Üşüsən, de,
 bir bulud artıq sevdim.

Və bir də,
 bunu səsli düşündüm:
 “Qız uşaqlarının yetimliyi dar ağaclarından
 başlayır”.
 Ona görə bütün atasızlar
 hər yağış yağanda “ata” sızlar.

Bir də,
 son bir şey deyəcəkdim...
 Eeeeh, nəydi?
 Aha, tapdım:
 Dünyanın ən gözəl həzzi
 sərxoş bir qadınla sevişmək yox,
 onu ayıldır
 “Bayaq, başqa biriydin, xəyanət edə bilmədim”
 deməkdi...

Şəfa VƏLİ

NUHUN GƏMİSİNƏ GECİKƏNLƏR

İsti yay gününün axşamı addım-addım gəlirdi; qaranlığın tünd-göy kölgəsi uzaqdakı boz təpələrin yanağına hopurdu. Balaca, qəhvəyi kərtənkələ balası başını nahamar, üstü quruyan mamırların ləkələri ilə dolu olan daşın əyri çıxıntısına söykəmişdi. Yaxınlıqdakı qarışqa yuvasının bir tərəfi uçmuşdu, şahı ölmüş, şahzadələri bir-birini qılınclamış, rəiyyəti itaət etməyə kimsə tapmadığına görə qonşu şaha pənah aparmış şəhər qalasına bənzəyirdi...

Yarpaqları doyunca nazlanmadan saralıb bürüşən, anbaan cılpaqlaşan budaqları üzü göyə haray çəkən yemişan kollarının arasıyla bir ailə irəliləyirdi. Yay tozanağının saqqalına hopdurduğu tozu əliylə çırpmağı xəyalına belə gətirməyən ata öndə gedirdi. Biğ yeri yenicə tərləyən yeniyetmə oğul onun arxasınca addımlayır, tələsən atasını gözdən itirməmək üçün hərdən kiçik çır-çırpıların üstündən hoppanırdı. Gah da narahatlıqla geri boylanır, nigaran baxışları görmək istədiyini görməyəndə ucadan səslənirdi:

– Ata, mən burda dayanıram!

Ata bir söz demir, əlindəki koğanın ucunu yerə dirəyir, həsrətlə qarşıdakı təpələrə baxır, özünü qaranlığa təslim edən dünyanı ürəyində lənətləyirdi. Oğul üzünü geri çevirir, yemişan kollarının arasından görünən çəhrayı yaylığa tərəf səslənirdi:

– Ana, yorulmusansa, dayanaq!

Anadan səs çıxmırdı, ta ki oğluna çatacatda barmağını dodağının üstünə qoyub başıyla qucağındakı körpəyə işarə etdi...

...Onlar bu minvalla nə qədər yol gəlmişdilər, bilmirdilər... Əslində, bu yolçuluğa çıxmağı kim düşünmüşdü, soruşan olsa, ailə üzvlərindən heç biri düzgün cavab verə bilməzdi. Bu axşam da ananın çəhrayı yaylığını quru yemişan budağından asıb miçətkən düzəldilər, atanın çalmasının dolamalarını açıb əlləriylə yastıladıqları quru

çalıların üstünə sərdilər, körpənin yatması üçün yer düzəldilər. Ata üzünü günün batdığı yerə tutub əllərini sinəsində çarpazladı, diliylə dodağını yalayıb ürəyinə yük olanları dilinə əmanət etdi:

– Bir olan Yaradanımız, göylərdəki atamız! Biz təkcə səni tanıyıyıq, ey hər şeyin var olmasına səbəb olan! Bir nəfəslə can verdiyin Adəmin xətrinə, mənə özün yol aç... Məni Nuhun yadına sal... Məni Nuhun yadına sal...

Oğul atasının yerə düşən koğasını ehmalca götürdü, torpağa dəyən üzünü əbasına sürtdü, başında yonulmuş ayparanı barmaqlarıyla bərk-bərk sıxdı, arxadan atasına yaxınlaşdı:

Ata...

Atadan səs çıxmırdı; bu duruşuyla o, axşamın ala-toranında xəyalındakı gəminin dor ağacına bənzəyirdi...

– Ata...

Oğul bir addım daha yaxına gəldi, əmin idi ki, atası onu eşidir.

– Ata, Rahabın adsız oğlu məbədin həyatında danışdı ki, dua edəndə üzümüzü gün batan tərəfə yox, günçıxan tərəfə tutmalıyıq. Əllərimizi qoşalaşdırıb üzü göyə dayanmalıyıq... Bir də...

Atasının qımıldanmadan dayanması oğulun cəsarətini yenirdi, söylədiklərinin atasına xoş gəlmədiyini düşünən oğul sözlərini yarıda kəsdi. İnsan səsndən kəm qalan qısa zaman kəsiyində uzaqdan bayquş ulartısı gəlirdi...

– Bir də nə? – Atanın səşində amiranəlik yox, çarəsizlik vardı.

– Bir də dua edərkən gözlərimizi ya yummalıyıq, ya da baxışlarımızı yerə, ayaqlarımızın ucuna dikməliyə...

– Bunu da Rahabın adsız oğlu dedi?

– Hə...

Ata geri dönüb qətiyyətsiz addımlarla körpənin yatdığı yerə yaxınlaşdı. Əliylə körpənin yatağının yanındakı yeri hamarladı, ayaqlarını qatlayıb oturdu. Ana təpələrdən üzü bəri sürüşüb gələn qaranlığa baxıb əllərini üzünə çəkdi, ağlamsınan səslə dedi:

– Bu gün də gedib çıxamıyıdım. Qızın ta nəfəsi tənəyir... Sabaha sağ çıxsın deyə, ürəyimdə min dua eləmişəm...

Ata əlini uzadıb yuxuda kəsik-kəsik nəfəs alan qızının alnına qoydu, ovcuna köz basılmış kimi əlini geri çəkdi, udundu. Ana onun bu qəfil hərəkətinin səbəbini anlamışdı, günortadan bəri uşaq qucağında közərən köşövə dönmüşdü, amma ona elə gəlmişdi ki, ürəyinin başıdı yanan... Əllərini qoşalaşdırıb üzünü göyə tutdu:

– Ay bir olan! Ay tək olan! Bu günahsız körpəni qoyma ölsün... O ki heç bir günah etməyib... O hələ barmağını bir Adəm oğluna tuşlayıb “günahkardı” deməyib. Hələ heç kimin bağındakı almadan bir dişlək almayıb. Ay hər şeyi var edən, onu da sən var etmişən... Ən böyük günahı anasının döşünü dişsiz damağıyla sıxan birinə ölüm haqımı? O ki... O... O hələ bir nahaq söz danışmayıb... Günahsızdı... Məsumdu... Şeytanın adını da eşitməyib... O...

Ananın hönkürtüsünü atanın əsəbi sözləri üstələdi:

– Sus, Həvvanın varisi! Sus! Elə danışırısan ki... Məgər Yaradan yaratdığını tanımır?!

Körpənin ağlaması uzaqdan eşidilən bayquş səsinə qarışdı. Oğul yürürək gəldi, əlindəki koğanı yemişanın haça budaqlarına söykəyib dizi üstə əyildi, körpənin qarnını sıgallaya-sıgallaya astadan zümzümə etməyə başladı:

– Bizi Nuha aparacaq

Getdiyimiz cığırılar...

Bu gecə ay doğacaq,

Şənlik qurubdu bayquşlar...

Körpə heysiz-heysiz zarıldaııb çapaqlı kırıklərini təzədən bir-birinə qovuşdurdu. Ana

boynunu yana əyib heyran-heyran oğluna baxırdı. Oğul zümzüməsini kəsib yerini rahatladı, əlini yaxınlıqdakı nahamar daşa tərəf uzatdı. Kərtənkələ balası cəld sıçrayıb qurumuş tikan yarpağının üstünə düşdü. Oğul daşı götürüb əbasının ətəyinə qoydu, barmaqlarını mamır ləkələrində gəzdirdi.

– Oxuduğun mahnını da Rahabın adsız oğlu öyrədib? – Atanın səşində hələ əsəb vardı. Amma bu dəfə o daha astadan danışdı.

– Yox...

– Hardan öyrənmişən?

Oğul baxışlarını daşa dikib susmuşdu. Atasının bu sualına cavab vermək istəmirdi. Bilirdi ki, özündən söz uydurmaq, mahnı qoşmaq şeytana itətdir... Bilirdi, amma ruhundan pərvazlanan sözlərin, qulaqlarında səslənən incə ahənglərin qarşısındakı acizliyini də dərk edirdi. İndiyədək ruhundakı təlatümləri dilinə əmanət edəndə hamıdan gizlənirdi, təkə Rahabın adsız oğlunun yanında ürəklə oxuyurdu. Onu da bilirdi ki, gec-tez onun bu sirli dostluğuna etiraz edənlər çoxalacaq, ən əsas da atası bu dostluğun bitməsini əmr edəcək...

Məbədin həyatında hamıyla deyib-gülən, bütün kişilərin sədəqə uzadan əllərindən yapışib ovuclarının içindən öpən Rahab oğul doğanda kimsə uşağın atasının adını soruşmamışdı. Ata adı bəlli olmayan uşağı necə çağıracaqlarını bilmədiklərinə görə də hamı ona “Rahabın adsız oğlu” deyirdi. Daim uzağa dikilən baxışlarından qətiyyət tökülən, bütün yaşlı, yaxud cavan məclislərinin dəvətsiz iştirakçısı olan oğlan özü də bilirdi ki, o, anadan olandan bəri məbədin divarları, bəlkə, milyon dəfə pıçıltıyla səslənən “Uşağın atası kimdir?” sualını eşidib... O, bu sualı onu “Rahabın adsız oğlu” deyə çağırən bütün kişilərin günahkar baxışlarından da oxuyurdu. Bir dəfə də olsun anasına üz tutub: “Atam kimdir?” deyə soruşmamasının səbəbi də bu idi... Hamının yazığı gələn, ürəyi yanan, bəzən də varlığı yoxluq kimi dəyərləndirilən, Nuhun kitabında adı olmayan yeganə insan olmaq onun özünə də xoş gəlirdi. Ən çox da var olduğu yerdə yox sayılmaq onun ürəyincəydi; beləcə, hamının ən dərin hisslərinin şahidi olurdu. Bəzən özünü sol çiyindəki mələyin yerdə olan gözü-qulağı kimi də hiss edirdi; şəhər əhalisinin ən müqəddəs adam saydığı Nuhun belə, günah işlədiyini təkə o bilirdi. Özündən söz qoşan yeniyetmənin dodaqlarının səssiz pıçıltılarını da ilk

dəfə o eşitmişdi. Hər dəfə söz qoşan yeniyetmədən bir ahəngdar söz eşidəndə ürəyindəki sirr qapılarının öz-özünə açıldığını, heç kimə deməməyə ürəyində and içdiklərinin bircə-bircə dilindən tökülüb onun qulağına doğru axdığını da görmüşdü... Bunu görəndən sonra da Rahabın adsız oğlu get-gedə daha susqun, daha qaraqabaq olurdu. Və bir gün anladı ki, daha dostunun qulağına tərəf axası bircə damla sirr qalmayıb ürəyində... Ailənin Nuhun gəmisinə çatmaq üçün tələsik evdən çıxdığı gün idi o gün...

...Oğul atasının əsəbi sualının qarşısında özünü yeni bir selin ağzında hiss edirdi. Bu dəfəki sel Rahabın oğlunun söylədiyi sirr seli deyildi, heç ona bənzəmirdi də... Həmin seli o, günlərlə, aylarla ruhundan süzdürmüşdü, tapdığı qənimətləri səsə çevirib söz düzəltmişdi, üzünü kainata tutub o səsi hər bir daşa, hər bir torpaq dənəsinə, gecələr ulduzlara, gündüzlər günəş şüalarına əmanət etmişdi. Atasının: “Hardan öyrənmişən?” sualı isə onu susmağa məcbur edən, dodaqlarını bir-birinə kipləşdirən, dişlərini sıxan, boğazına qəhər yığan, yumruqlarını düyünləyən qəzəb seliydi; hələ ki onu daşmağa qoymayan oğulun ataya olan ehtiramından hörülən bənd idi... Atasının ona zillənən baxışlarının yönünü dəyişdirməsi üçün oğul ürəyində bir dua da oxudu; işə bax, duası da ahəngdar idi... Elə bil ki, kimsə uzaqdan həzin bir səslə onun duyğularına layla çalırdı, duyğuları da söz-söz bəzənir, üzü kainata doğru rəqsə başlayırdı. Anbaan içindəki qəzəb selinin səngidiyini, əksinə, düşüncələrinin qayaların bağrından sızan dumduzu bulaq suyuna döndüyünü hiss edirdi. Qeyri-ixtiyari dilindən çıxan haray boz təpələrin qaranlığın ehtiraslı qucağında əriyən kölgələrinin başı üstündə burulğana döndü:

– Nəyi qoyub, nəyi aparmağa çalışırsan, ey Nuh?!

Ata nigaran-nigaran yatan körpəyə baxdı, bu dəfə qızcıgaz diksinib oyanmadı, deyəsən, axşamın özüylə gətirdiyi qarışıq səslər içində qardaşının harayı ona yad gəlməmişdi. Ata qızının oyanmadığını görüb yenidən baxışlarını oğluna tərəf çevirdi; bu dəfə onun gözlərindən ittiham və əsəb yox, qayğı və nigarançılıq boylanırdı. Heç unutmurdu, qırx il əvvəl Nuh onun qapısına gəlib gəmini düzəltməyə kömək etməsini xahiş edəndə şaqqanaq çəkib gülmüşdü. Günübəgün onun gülüşünün əks-sədası bütün əyalətdə eşidilmişdi; hamı

əlini qarnının üstünə qoyub uğunmuşdu. Əyalətin bir Şərqində – Yanardağda, bir də qərbində – Keşikçidağda yükünü yerə qoyan karvanların sahibləri də gündoğandan-günbatana bu şaqqanağı daşımışdılar, beləcə, getdikcə artan isti havaların sinəsinə dağ çəkdiyi torpaqların başının üstündəki qaynar burulğanların vıyılısında “Nuhun başına hava gəlib” sədası da duyulmağa başlamışdı. İndi oğlunun üzünü boşluğa tutub Nuhdan söz soruşması onun həmin səsin qırx ildə həyatlarının hər anına necə hopmasını yadına saldı. Hə... O səh həyatlarına hopmuşdu; əvvəlcə kinayə doluydu, sonra təəccüblə süslənmişdi, hansısa zaman kəsiyində qətiyyət heykəlinə dönmüşdü... Son bir neçə ildəsə “Nuhun başına hava gəlib” cümləsinin yaraşığından şübhə naxışları asılmışdı, aradabir yağıqdan sonrakı göy qurşağı kimi sonunda sual işarəsi də gözə dəyirdi... Ta ki həmin günədək...

Həmin gün Nuh yükünü tutub əyalətdən ayrılmışdı... Dildən-dilə, ağızdan-ağıza dolaşmışdı ki, Nuhun gəmişi hazırı, bu gün-sabah yola düşəcək...Və günahların olmadığı, göz yaşlarının axmadığı, xəstəliklərin insan canı tanımadığı bir diyara gedəcək. Evdən-evə, eldən-elə yayılan sözlər bir-birinin başına tumar çəkə-çəkə əfsanəyə dönmüşdü, bu əfsanədə Adəmin ilk günahının məkanı olan Cənnət bağı da yada düşmüşdü. Dışsız Naominin dul gəlini Rəhiləyə ünvanladığı:

– Yəni Nuh Cənnət bağına gedib çıxacaq, eləmi? – sualının cavabı da Nuhun getdiyi səmtdə itmişdi...

Həmin gün ilk dəfə məbədin həyatında oturan dilənçilər, şikəstlər və sədəqə yığanların pullarını oğurlayan kasıb uşaqları kahinlərin içəridən gələn qışqırıqlarını eşitmişdi. Kahinlərdən kimisi Nuhu “Tanrının dostu” adlandırırdı, kimisi onu “bəşərin əşrəfi” kimi tərifləməyə çalışır, bir başqası da:

– Nuhun başına hava gəlib. – deyirdi. – Sonra da qətiyyətsiz şəkildə əlavə edirdi: elə deyirlər...

Təkcə baş kahin Uzziya əllərini çənəsində qoşalayıb susmuşdu. Onu düşündürən Cənnət bağı ilə bağlı əfsanənin yenidən insanların ürəyində ümid cücərtməsiydi. Öz-özünə düşünürdü: “Deməli, Nuh qırx ildən çoxdur ki, Cənnət bağının harda olduğunu bilirmiş. Adəmin bir dişlək meyvəyə satdığı günahsızlığın min bir rəngindən ən azı birini görübmüş. Bəs niyə bir dəfə məbədə gəlib bunu mənə söyləmədi? Məgər baş kahinin hamının ürəyindən keçəni bilməyə haqqı yox idi?! Var idi axı...”

Bu şəhərdə yediyi buğda dənəsini mədəsində həzm edib sonra balasının dimdiyinə qusan quşun da günahından xəbərdar idi Uzziya; bilirdi ki, quş buğdanı kimin anbarından oğurlayıb. Və indi birdən-birə, Nuh yükünü çəkib Boz dağı aşandan sonra özünü o qədər nakamil hiss edirdi ki... “Bəlkə, heç vaxt kamil olmamışam? Axı Həvva varisinin vücudunun işığında mənim də gözlərim qamaşıb...” – bunu düşünəndə Uzziya qeyri-ixtiyari barmaqlarını bir-birinə sürtdü; xəyalında barmaqlarıyla baş kahinə Şamxatın sinəsini oxşayırdı...

Həmin gün Rahabın adsız oğlu da ilk dəfə bildiyinin doğruluğundan əmin olub-olmadığını anısdırammırdı. Gəminin düzəldildiyi qırx ilin hansı kəsiyində heç kimin dinləmədiyi, hamının “havalı” deyə kinayəylə arxasınca ağız büzdüyü Nuh adam dərindən özünü anası Rahaba tutmuşdu:

– İkinci aşırıma çatmamış gəncə bir yer var, gəmini orda düzəldirəm. Dörd yanı lələlik, qapaz dəymiş kimi həmişə başı yastı olan dağı buludlara nazlanan, yayın cırhacırında belə qoşa-qoşa qar yağan o gəncə yerin torpağı da qızıldır elə bil. Əlimi nəyə atıram, boldur. Ordan yola çıxacağam, amma yolum elə də uzun olmayacaq. Elə o aşırımın o üzünə qədər qırx il yol gedəcəyəm. Hə, hə... Gülmə, Rahab, gülmə... Karvanların, sürülərin beş günə getdiyi yolu mən gəmilə qırx ilə gedəcəyəm. Gəminin oturduğu yerə Gəmiqaya, ayağım dəyən yerə Nuhçıxan deyəcəyəm. Qoy şöhrətim sonuncu bəşərin Şeola qədəm qoyduğu gündək yaşasın.

Anasının çirkli tumanının ətəyinə özünü sürtən balacanın eşitdiyi bu sözlər onun yaddaşında dizlərini qucaqlayıb dərd çəkən dula dönmüşdü, bir də illər sonra, Nuhun əyalətdən ayrıldığı gün başını qaldırıb üzünə dik baxmağa Adəm oğlu axtarmışdı; bu axtarış zamanın sonsuzluğunda “həqiqət axtarışı” anlamının ayaq qoyduğu ilk cığırın başıydı... Söz qoşan yeniyetmənin qulağına axan sonuncu sirr də bu idi həmin gün...

...Və yeniyetmə atasına “Boz dağı aşsaq, Nuhun gəmisinə yetişərik” – deyəndə atasının bunu hardan bildiyini soruşmamasına da ürəyində şükür edirdi. Ata nigaran baxışlarını oğlundan döndərərək bir də yatan qızına baxdı, ürəyindəki ümidin qaranlığa təslim olan ala-toranlıq kimi anbaan öləzidiyini hiss etdikcə bala dərindən altında gücsüzləşdiyini, çiyinlərinin büküldüyünü hiss

edirdi. Görəsən, o, bu yolçuluğa bala dağı görməmək üçün çıxmışdı, yoxsa ölümünə bir az daha gecikmək üçün? Bilmirdi... Həmin gün evindən-eşiyindən niyə ayrıldığını, Nuhun gəmisinə çatmaq üçün niyə bu qədər tələsdiyini bu an kim soruşsa, cavab tapammazdı.

– Görəsən, doğrudan, Nuhun getdiyi yerdə heç vaxt ölüm olmayacaq? – bu dəfə axşamın özünə-məxsus rəngli səslərinin ahənginə ananın qayğı dolu pıçıltısı qarışdı.

– Nuhun getdiyi yerdə daha heç kim bir-birini öldürməyəcək, müharibələr olmayacaq, Yaradanın buyurduğu kimi, qonşu qonşunu özündən çox istəyəcək, qonşu qonşunun, nəinki bir qarış torpağına, bir tikə çörəyinə də göz dikməyəcək. Qonşu qonşuya, dost dostla kələk gəlməyəcək. Orda...

– Nuhun özü də Adəm oğludu. Gəminin yükünü də burdan götürüb, – atanın inamsız-inamsız dillənməsi dil-boğaza qoymayıb danışan oğulun sözlərini yarıda kəsdi.

Yenidən ortalığa sükut çökdü, ana başını qaldırıb göyün üzünə baxdı:

– Manşır üçün bircə ulduz da çıxmayıb. Bircə ay var, o da çəpəki baxır bizə...

Oğul başını aşağı salıb mızıldandı.

– Nə? – ata səsinə ucaltıdı.

– Onları da Rahabın adsız oğlu demişdi... Oğul diliylə dodaqlarını yalayıb dərindən bir nəfəs aldı. Xəfif gecə küləyi hardansa uzaqlardan nəmişlik qoxusu gətirirdi özüylə.

Ata ürəyindəki ümitsizliyin, ruhunu çulğalayan can xofunun günahkarını tapmış kimi Rahaba da, onun adsız oğluna da söymək üçün ağzını geniş açmışdı ki, qəfildən körpə qızcığaz diksinib ayıldı və halsız-halsız ağlamağa başladı. Amma nə ana, nə ata, nə də ataya olan ehtiramıyla qoşduğu sözlərin həzzi arasında özünü axtaran yeniyetmə qardaş dönüb körpəyə baxdı. Üçü də gecənin bağrını dələn gur işığın gəldiyi yerə – Boz dağın başı üstündə çaxan ildırıma baxırdı. Bu ildırım bir azdan başlayacaq selləmə yağışın xəbərçisiydi... Onlar Nuhun gəmisinə gecikmişdilər...

2020

“OĞLUMUN QUBADLIDAKI QƏBRİNDƏN TORPAQ GƏTİRDİM...”

Şeirin, şairin, bütövlükdə sözün və poeziyanın keşiyini çəkən bir sənətkarı söhbətə çəkmək zahirdə asandı, batində çətin. Düşüncənin ən anlamlı suallarını tapıb verməlisən ki, sualın söz, səs adamın cavabının fonunda cansız, ruhsuz, səssiz görünməsin. Mən Əməkdar artist Ağalar Bayramovla müsahibəyə bu təəssüratla getdim.

Ağalar müəllimin evinə ilk dəfə gedirdim. Taleyi sözün odundan keçən, canı sənət atəşində bişib bərkimiş sənətkarın evi Suraxanıdakı Atəşgah mədədinin beş addımlığındadı. Əvvəlcədən telefonda evinin yerini təxmini bildirmişdi. Allahdan gizlin deyil, bəndədən nə gizlədim, açığı, sənətkarın evini özüm tapmaq istəyirdim. O üzdən Ağalar müəllimin dediyi yolla deyil, ürəyimin, düşüncəmin diktə elədiyi yolla aradım gedəcəyim ünvanı.

...Ətrafdakı bütün evlərdən fərqlidi onun evi. Daşı daş üstünə söz üstünə calanan söz kimi qoyulub, pəncərələrindən gün işığı şeir səsi kimi süzülür. Hələ evin üstündə dalğalanan Azərbaycan və Türkiyə bayraqlarını demirəm. Mən qoşa dalğalanan bu iki bayrağı mayak bildim deyə, çox asanlıqla tapdım aradığım evi. Başında söz havası, şeir xəyalları cövlan edən sənətkar evinin üzərində dünyanın ən gözəl bayraqları dalğalanmalıdı. Mənə elə gəldi ki, nəinki məmləkətin, ürəyin harasından baxsan, görə bilərsən bu evi. Ev kimi ucalmır sənətkarın evi, səs kimi ucalır.

Görüşdük, salamlaşdıq, vaxt itirmədən sənətkarın iş otağına keçdik. Otağın yuxarı başından Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın böyük bir portreti asılıb. Ala-qaranlıq otağa bu portret günəş kimi doğur. Burda hər şey bir portretin aurasına qərqlənib. Otaq Təbriz qoxuyur, Vətən qoxuyur. Cənnətin qoxusunu belə kölgədə qoyan vətən qoxusundan danışırıram.

Ulu Şəhriyarın günəş kimi işıqlı portretinin kölgəsində qoyulmuş pianonun üstündə saz və nur parçası bir uşaq şəkli var. Bu, sənətkarın dünyadan nakam köçmüş 9 yaşlı oğlu Şəhriyarın fotosudu. Kənardan baxanda bu balaca şəkil görünmür, sanki saz ağuşuna alıb, gizlədib onu. Daha doğrusu, Şəhriyarın ruhu sazın ruhunda gizləniib.

Divar boyu qoyulmuş şkafların rəflərində kitablar qalaqlanıb. Burdakı kitabların kağız cismində Ağalar Bayramovun səs, nəfəs ruhu var. Bura sənətkarın Ruh səltənətidir. Təxti insan ürəyində qurulan bir səltənət. Ordusu söz, bayrağı

sözün qüdrətindən güc alan sənətkar yumruğu olan bir səltənət. Ümumiyyətlə, bu otaqda kitablar da, əşyalar da, divarlar da, lap elə insanın özü də əriyib sözə, şeirə, səsə çevrilir...

– **Səsindən hər zaman vətən şeirləri pərvazlanan Ağalar Bayramovun zəfər günlərində əhvalı necədir?**

– Sualınıza cavab verməmişdən öncə deyim ki, 1982-ci ildən yaşadığım Suraxanı torpağına, mənim ocağıma xoş gəlmisiniz. Yaşadığım küçə Əməkdar artist Atamoğlu Rzayevin adını daşıyır. Sevinirəm ki, Əməkdar artist olaraq böyük hörmət bəslədiyim başqa bir Əməkdar artistin adını daşıyan küçədə yaşayıram. Bu torpaq rəhmətlik Tofiq Bayram ünvanlıdı, böyük Səttar Bəhlulzadə ünvanlıdı. Qaldı sizin sualınıza, Əjdər Olun bir şeiri var, son bəndi belədi : “Kim aramır ötənini, Öləni, itənini, Hamı sevir vətənini, Mənim sevgim bambaşqadı”. Loğvalıq kimi çıxmasın, gerçəkdən, mən vətənim bambaşqa sevirəm. Şuşaya bayrağımız sancılarda hansı hisslər keçirdim, bir Allah bildi, bir də özüm. Ütülü sözlər danışmağı sevən adam deyiləm. Mühəribə başlayanda mən Salyandaydım. Oğlum orda Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Dövlət Yanğından Mühafizə İdarəsində işləyir. Kürəkənim Elnur Niftəliyev və həyat yoldaşım Şamama xanım ona baş çəkməyə getmişdik. Birdən kürəkənim qışqırdı ki, Ağalar müəllim, 6-7 kənd almışıq, ordumuz əks-hücuma keçib. Nə hisslər keçirdiyimin sözlə ifadəsi mümkün deyil. Mən indiyəcən kürəkənim o cür emosional görməmişdim. Boynumu qucaqladı, ikimiz də hönkür-hönkür ağladıq. Bir yerdə qərar tuta bilmirdim. Gəldiyimiz bir saat idi. Dedim, qayıtmalıyıq Bakıya. Bakıya geri qayıdanda yol boyu gördüklərimdən yaxşı mənada dəhşətə gəldim. Təsəvvür edin, Hacıqabulda dörd yüz-beş yüz gənc əllərində bayraq küçələrə axışmışdı. İnsan seli küçələrdə, yollarda zəlzələ, daşqın görüntüsü yaratmışdı sanki. Onda anladım ki, bu millət otuz ilmiş qələbəyə hamiləymiş. İlahi, mən nə halda gəldim Bakıya... Gözlərimə inanmırdım, ikiüzlülük elməyim, o günə kimi qələbə qazanacağımıza inamım üzülmüşdü. Ali Baş Komandan, Cənab Prezident, ordumuz qayıtdı bu inamı bizə. İnəmə düşmə Şuşada yallı gedəndə, qondarma respublikalarına parlament binası

tikəndə üzülmüşdü. Sanki biz səssiz qalmış kimi görünürdük. Özümə tez-tez sual verirdim ki, necə yəni, deməli, barışdıq məğlubiyyətlə? Və birdən-birə, Xəlil Rza demiş, vulkan püskürdü. Xəlil Rza deyirdi ki, hər şey yavaş-yavaş olur, lapdan alov püskürsə də, vulkan özü güc toplayır yavaş-yavaş. O vulkan sentyabrın 27-si püskürdü. Mən həmin gün ömrümün ən bəxtəvər və şərəfli anlarını yaşayırdım.

2019-cu ilin fevralında Rəşid Behbudov adına Mahnı Teatrında unikal bir tədbir baş tutdu-gözəl şairimiz Ramiz Qusarçaylı ilə mənim birlikdə yubileyimiz keçirildi. Tədbirdə dəyərli akademikimiz Nizami Cəfərov, millət vəkili Qənirə xanım Paşayeva, Musa Urud, Alim Qasimov, Buludxan Xəlilov, şair və yazıçı dostlarımız, ədəbiyyatsevərlər və hökumət nümayəndələri iştirak edirdilər. Düz dörd saat davam elədi tədbir. Tədbirin sonunda dedim ki, mən boğazdan yuxarı danışan adam deyiləm, heç nədə də gözüüm yoxdu. Həmin an gözüümün önünə oğlumun Qubadlıda əsir qalan məzarı gəldi. Dedim, bircə Allah məni Qarabağa həsrət öldürməsin. Sentyabrın 27-də mühəribə başlayanda 2019-cu ilin fevralın 8-i – Mahnı Teatrındakı həmin yubiley tədbiri yadıma düşdü. Sizcə, necə olar bilərdim? Bundan böyük sevinc ola bilərdimi? O sevinci heç bir barometrlə ölçmək mümkün deyil.

– **Müsaibəyə qədər bir neçə dəfə telefonla danışdıq, hər danışanda da Suraxanıdakı Atəşgahın yanında yaşadığınızı vurğuladınız. Mənə görə, məmləkətin ən kövrək, ən yanıqlı səs sahibi sizsiniz. Qərībədir ki, bu səsin sahibi də məhz Atəşgahın beş addımlığında yaşayır. Fikrimcə, insanın səsinə həm də onun keçdiyi həyat yolu, taleyi formalaşdırır. Bilmək istərdim, hər zamanmı od-alovun beş addımlığında olmusunuz?**

– Düz buyurursan, mənim yolum elə hər zaman oddan, alovdan keçib. Yetimçiliklə böyümüşəm. Gəncliyimdən bu yana dəfələrlə ölümə üz bəz olmuşam. Məni nənəm böyüdüb, Mələksima nənəm. Ucarın Boyat kəndində. 1976-cı ildə hərbi xidməti bitirdikdən sonra qayıtdım kəndimizə. Qayıdanda gördüm ki, nənəm ağır xəstədi. Elə bil məni gözləyirmiş, mən gələndən bir ay sonra rəhmətə getdi. Kənddə də heç kəsimiz yoxuydu. Ona görə də Bakıya gəlməli oldum.

Zavodda fəhlə kimi işə başladım, birinci gün idi ki, işə çıxırdım. Hələ ali məktəb-filan oxumamışdım. Qaldırıcı kranın yüklərini nizamlayırdım. Birdən necə oldusa, dəmir yük qaldırıcı kranın qarmağından ayrılıb cəmi dörd saniyə əvvəl olduğu yerə düşdü. Məni Allah ilk dəfə orda bələdan qurtardı.

Rəhmətlik nənəm savadsız idi, amma durmadan nağıllar danışar, oxuya bilmədiyi dastanları oxutdurardı mənə. Nə bilim, “Tahir və Zöhrə”ni oxu, “Əsli və Kərəm”i oxu, “Novruz və Qəndab”ı oxu... Uşağıydım, yorulurdum, bir az kəsə olsun deyə, arada bir-iki vərəq buraxırdım. Nənəm üstümə qışqırırdı ki, düz oxu, filan şey yaddan çıxdı. Yun, pambıq didə-didə, yun əyirə-əyirə, yaxud xalça toxuya-toxuya elə hey mənə danışdırardı. Bəzən bezirdim. Demə, sözə, folklorla bağlılığım o zamanlar formalaşmış.

Uşaqlıqdan tonqalı çox sevmişəm. Bayramda, çərşənbələrdə tonqal qalamaqdan, tonqal ətrafında dayanmaqdan bezməzdim. Burda da imkan tapan kimi Atəşgah məbədinə gedirəm, durub oda tamaşa eləyirəm. Zarafat deyil, tarixi 1713-cü ilə gedib çıxan bir məbəddi. Nə bilim, bəlkə də, mənə taleyimin keşməkeşi, od-alovu gətirib bu məkana çıxarıb. Hər zaman yuxarıda Allah köməyimdə durub, aşağıda da istedadımı görən yaxşı adamlar. Əvvəl Mədəni Maarif Texnikumunda, ardınca Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində təhsil almışam. Mədəniyyət və İncəsənət Univeristetinə qəbul olan ili ora estetika elmləri doktoru, akademik Aslan Aslanov rektor təyin olundu. Məşhur “Lalələr” mahnısının sözlərini həmin adam yazıb. Hər yerdə deyirəm, Allah ona dönə-dönə rəhmət eləsin, universiteti bitirməmiş təyinatımı verdi Tədris Teatrına. 1987-ci ilə qədər Aslan müəllim orda rektor işlədi. And olsun oğlumun Qubadlıdakı uçuq-sökük məzarına, adam gəldiyi pencəklə də getdi. İnanılası deyil e, rüşvət nədi, bilmədi. Bakı Mədəni-Maarif Texnikumunda oxuyarkən Aydın Xəlilov kimi gözəl insan çıxdı qarşıma. Yalnız texnikumda təhsilimi başa vuranda bildim ki, Aydın Xəlilov Borçalıdandı. O vaxtı heç kim bilməzdi ki, filankəs filan yerdəndi, filankəs də filan yerdən. Allah haqqı, bilməzdik. Mənim ən zəhləm gedən şey tayfabazlıqdı. O bizdədi, filankəs filan yerli... Heç görmüsünüz ki, 140 milyonluq Rusiyada

desinlər ki, Nataşa Krosnayarski? Yaxud Sergey Moskovski?

– **Rusiyanı misal çəkdiniz, qeyri-ixtiyari ağıma belə bir sual gəldi. Yəqin, tanıyırsınız, Rusiyada məşhur bir aktyor var, Sergey Bezrukov. Hər zaman Yeseninın şeirlərini səsləndirir. Adam zahirən də, ruhən də Yeseninə bənzəyir. Bəlkə, buna görədir ki, Yeseninın şeirləri onun ifasında daha uğurlu səslənir. Heç təsadüfi deyil ki, bir neçə ilə öncə Yeseninın həyatından bəhs edən çoxseriyalı filmdə də baş rolu həmin aktyor canlandırırdı.**

Sizə belə bir seçim imkanı versəydilər, ruhunuza doğma olan hansı şairin obrazını yaratmaq istərdiniz? Ağalar Bayramov sözün bütün mənalarında hansı şairə bənzəyir?

– Heç fikirləşmədən, birmənalı şəkildə, daha orasını-burasını bəzəmədən deyirəm, Məmməd Arazın obrazını yaratmaq istəyirdim. Yeri gəlmişkən, deyim, bir dəfə yaradıcılıq-ifa işimi təqdim eləyirdim. Ali məktəb müəllimləri ildə bir dəfə ya metodik göstəriş, ya da hər hansı bir metodik vəsait, kitab yazmalıdır. Ya da hər hansı bir tamaşa göstərməlidir. Çalışdığım İncəsənət Universitetində 91-ci ildən bu yana bir dəfə metodiki göstəriş işi yazanda ardınca dörd il yaradıcılıq-ifa işi təqdim eləyirdim. 1996-cı ildə Tədris Teatrında Məmməd Arazın “Atamın kitabı” poemasını təkbaşına səhnələşdirdim. Hansı ki, həmin tamaşanın video- yazısı indi də Azərbaycan Televiziyasının Qızıl fondundadı. Nə az, nə çox, düz bir saat, beş dəqiqə səhnədə çıxış elədim. Rəhmətlik Məmməd Arazın özü də ordaydı. Ümumiyyətlə, Məmməd Araz mənə Məhəmməd Hadini, Hüseyn Cəvdi, Əlibəy Hüseynzadəni, Əhməd bəy Ağaoğlunu xatırladır. Açıq deyim, Məmməd Arazı olduğu kimi ifadə etmək üçün mənim kimi adam söz tapa bilmir. Başqa şairlərin yaradıcılığına kölgə salmıram ha, amma Məmməd Araz mənim üçün ayrıca bir dünyadı. O mənim sənət dünyamın açarındı. Sağlığında tez-tez şairin evində olardım. Bir də görürdün, həyat yoldaşı zəng edirdi ki, Məmməd dayın deyir, təzə şeir yazmışam, gəlsin bir baxsın. Bir dəfə getdim, təzə bir şeir yazmışdı, “Sınma”. O qədər xırda-xırda yazırdı ki, həyat yoldaşı lupayla çox çətinliklə oxuyurdu. Həmin şeiri 1991-ci ildə “Aktyorlar Evi”ndə səsləndirdim: “Sınma, şair, sınma, insan,

yarın fotosu var. Bu yaxınlarda sosial şəbəkələrdə oğlunuzun Qubadlıdakı məzarını ziyarət edərkən çəkilmiş bir video yayıldı. Çox kədərli, ağrılı mənzərə idi. Duyğular duyğulara, sevinc göz yaşları kədər göz yaşlarına qarışmışdı. Allah Şəhriyar qardaşımıza rəhmət eləsin. Bilmirəm niyə, mən sizin azad Qarabağdakı Bala Şəhriyarın məzar ziyarətini nigaran Təbrizdəki ulu Şəhriyarın məzar ziyarətinə bənzətdim. Ulu Şəhriyardan və oğlunuz Şəhriyardan danışaq bir az da.

– 2012-ci ildə həyat yoldaşım Şamama xanımla Naxçıvana, ordan da Təbrizə getmişdik. Əməkdar artist Nuriyyə xanım Hüseynova da bizimləydi. Bir gecə Təbrizdə qaldıq, səhəri getdik Şəhriyarın məzarını ziyarət etməkə. Mən heç oğlumun məzarının üstündə o hallara düşməmişdim. Siz mənim Şəhriyarın qəbrini qucaqlayıb ağlamağımı görəydiniz... Ətrafdakı adamlar belə sakitləşdirə bilmirdilər məni. Axırda bir polis gəldi, gördü, sakitləşə bilmirəm, o da mənə qoşulub ağlamağa başladı. Allah, polis necə ağlayırdı, oğul, necə ağlayırdı... Getdi su gətirdi mənə ki, iç, sakitləş. Dedim, məni rahat buraxın, qoyun ağlayım, ürəyim sakitləşsin. Mən həmin an Şəhriyarın məzarının timsalında bütöv Azərbaycanı görürdüm, Pişəvərini, Səttarxanı, Xiyabanını görürdüm. Bir ucu Dərbəndə söykənən böyük Azərbaycanı görürdüm. Bu sözümə görə, bəlkə də, məni qınayacaqlar, amma deyəcəm, mən 2012-ci ilin avqustunda Təbrizdə Şəhriyarın məqbərəsini ziyarət edəyəndə də, 2021-ci ilin yanvarın 31-də oğlumun Qubadlıdakı məzarı başında diz çökəndə də, Əliyar Əliyevin Qazıyandakı qəbrini ziyarət edəyəndə də Kəbənin ziyarət edirdim sanki. Mənim üçün vətən imandı. Qaldı oğluma, Şəhriyar balam 1982-ci ildə doğulmuşdu. Mən ona bu adı böyük Şəhriyarın şərəfinə vermişdim. O, dünyasını dəyişəndə bir az da yandıran bu idi məni. Hələ körpəlikdən “Heydər babaya salam” poemasiından parçalar öyrətdirdim ona.

O, 1991-ci il mayın 3-də dəyişdi dünyasını. Bayaq gələndə, yəqin ki, gördünüz, bizim küçənin o biri başından dəmir yolu keçir. Həmin gün Şəhriyar dostu ilə dayısıgildən velosipedini götürməyə gedirmiş. Qaynımın da adı Ağalardı, dəmir yolu xəttinin o biri üzündə qalır. Özü də

qaynaqçıdı. Velosipedi qırılmışdı, ona vermişdik ki, qaynaq eləsin. Həmin gün güclü külək vardı. Nə ondan əvvəl, nə də sonra oğünkü kimi külək əsdiyini görməmişəm. Görünür, külək də qatarın gəldiyi istiqamətin əksinə əsirmiş deyə, Mərdəkan tərəfdən gələn qatarın verdiyi signalı eşitmir uşaq... Mən də aptekdən dərman almağa getmişdim. Bir də gördüm, qatar dayanıb, aləm dəyib bir-birinə, yoldaşım qucağında uşağı gətirir... Aman, Allah, dünya başıma döndü... Bayaq deyirdin ha, oddan-alovdan keçən ömür yolu, tale, səs... Bax Ağalar Bayramovun həyatı belə od-alovdan keçib.

Qərarı yoldaşım verdi, dedi, Qubadlıya, Xocahana gedirik. Həyat yoldaşım həmin kənddə doğulub. Onun bu təkidini geri çevirə bilmədim. Birincisi, o halda deyildim ki, etiraz edim. Burda da dəfn edə bilməzdim. Ucar da, baxmayaraq ki, nənəmin qəbri ordadı, açığı, ata-ana yox, bacı-qardaş yox... Ümumiyyətlə, bütün Azərbaycan xalqı mənim qohumumdu. Xülasə, gecəyə cənazəni apardıq Qubadlıya. Mayın 4-ü dəfn elədik. Bir həftə də qaldıq orda. Düz bir həftə ora çalışdığım universitetin müəllimləri, dostlar, tanışlar gəlib-getdilər. Ən çox mənə həmin günlərdə dostum Akif Əliyev, Yaşar Nuri, Rafiq Hüseynov, Nəsir Sadıqzadə kimi sənətkar dostlarım dayaq oldular. Qubadlıdan gələndən sonra çox xiffət eləyirdim. Bir dəfə Nəsir Sadıqzadə elə bu həyətdə üstümə qışqırıb ağladı ki, bəsd, az ağla, Allahla müqavilən vardı? Verdi, aldı!

Səbir elədim, dözdüm, başqa da çarəm yox idi. O zaman hər gün Azərbaycan Televiziyasında çəkilişlərdə olurdu. Bir növ başım qarışırdı. Bir müddət sonra oğluma ağ mərmərdən məzar düzəltirdim. Qəbrinin üstünə də bu sözləri yazdırdım:

Ağ dəvə düzdə qaldı,
Yükü Təbrizdə qaldı,
Qəm tufanı başladı,
Murazım gözdə qaldı.

1993-cü il avqustun 31-də Qubadlı işğal olundu. Oğlumun qəbri də qaldı orda. Uf da demədim. Niyə demədim? Çünki mənim oğlum

Allahverdi Bağirovdan, Səxavət Məmmədovdan, Aşıq Şəmsirdən, Əliyar Əliyevdən və məzarı düşmən tapdağında qalan minlərlə soydaşlarımızdan artıq deyildi.

Qubadlı işğaldan azad ediləndən sonra televiziya verilişlərinin birində üzümü tutub dövlət adamlarına xahiş elədim ki, oğlumun qəbrini ziyarət etməyim üçün şərait yaratsınlar.

Uzun sözün qıtası, nəhayət, Qubadlıya getmək üçün mənə də yol göründü. Yol boyu neçə yerdə dayandım, şəhid qanı ilə suvarılmış o torpaqlardan ürək ağrısı keçirmədən keçmək mümkün deyildi. Bütün şəhid qardaşlarımızın ruhu qarşısında baş əyirəm.

Orda mənə ən çox ağrıdan oğlumun məzarının da başqa məzarlar kimi dağıdılması idi. Ora çatanda yoldaşım zəng elədi ki, həyatımızdan da torpaq gətir, Şəhriyarın məzarından da. Dedi ki, kimi də elədim, həm məzardan, həm də yoldaşımın evlərinin həyatından torpaq gətirdim. Yoldaşımın atası bu yaxınlarda dünyasını dəyişib, qırxı təzə çıxıb. Bir az onun qəbrinin üstünə tökdük. Bir az yoldaşımın anasının məzarının üstünə. Oğlumun məzarından götürdüyümüz torpağı evimizdə saxlayırıq. Müharibə təkcə döyüş meydanında yaşanan faciələrlə bitmir, müharibənin ən böyük fəlakətlərindən biri də bax bu kimi şeylərdir.

– Sizi yazı masasında söhbətə çəkməyə qərar verdik. Amma belə baxanda həm yazı masanız var, həm də yoxdu. Bütün şairlərin yazı masasında doğulanlar sizin iş masanızı bəzəyir. Bu mənada, deyərsən, ən böyük yazı-ış masası elə sizindi.

– Masamın üstünü, iş otağımı görürsünüz də, kitab, kitab və kitab... İnanın, mən bircə gün oxumasam, əxz eləməsəm, həmin gün yaşamamışam, demək. Bəli, bütün şairlərin yazı masası mənim evimdədi. Mən tək böyümüşəm, yetim böyümüşəm, mənə təklildən, yetimlikdən şeirlər, şairlər qurtardı. Nizami, Vaqif, Əlağa Vahid, Səməd Vurğunla, adını çəkmədiyim yüzlərlə şairlə Ağalar Bayramov tək qalarmı, darıxarmı? Onların tək yazdıqları deyil, ruhları da mənim evimdədi. Onların yazdıqları bəzəyən masa kasıb görünərmidi? Bilmirəm nənəmdən başqa heç kimim olmayıb-nədi, mən xəyal quraqura böyümüşəm. Elə indinin özündə xəyalla yatıb, xəyallarla yuxudan qalxıram. Həyata bəsirət gözüylə baxanlar tək qalsalar belə, tənha hiss etməzlər özlərini. Hüseyn Cavidin dilimin əzbəri olan bir sözü var, mən həmişə o sözə tapınıram təklənəndə: "Ey varlığı yox, yoxluğu vardan daha dilbər, Ruhum səni izlər".

Söhbətləşdi: Taleh Mansur

Əkbər QOŞALI

İRADƏ, MƏN ÖLÜRƏM...

Hər şey o qədər gözlənilməz, o qədər sürətli və qarma-qarışıq baş vermişdi ki, – indi –üstündən xeyli keçəndən sonra da gərginliyi canımdan çıxmayıb; olanları başdan-ayağa xatırlamağa çətinlik çəkirəm.

Şeytanın qıçını sındırıb – uzun illərin həsrətinə son verərək Təbrizə yollanmışdım. Qərribə hisslər keçirirdim, nə gizlədim. Deyirdim, Təbriz ruhumu dirçəldəcək; deyirdim, Arazın bu tayına döndükdən sonra dünyam dəyişəcək, çox şey öncəki kimi olmayacaq. Elə inanırdım, elə inanırdım!

Güneyli qardaşlar sağ olsun, məni rəsmi sərhəd məntəqəsinin çıxışında qarşıladılar, mənə diqqət-qayğı göstərdilər, ürəyim hara istədi, apardılar, kimnən istədim, görüşdürdülər; hamısı, hamısı gülürüz, istiqanlı, qonaqpərvər, hazırcavab və şən idi. Amma bir həftəlik səfərin son günü hiss etdim ki, qardaşlar nəsə umulu-dumulu, kefləri pozğun hərlənir və bu ovqatsızlığı məndən gizlətməyə çalışır. Ağlıma çox şey gəlsə də, ancaq geri dönuşdə – rəsmi keçid məntəqəsində bildim ki, qorxulu olaylar olmuş... Və güneylilər olub-bitənləri böyük ustalıqla məndən gizlətməyə, kefinin pozulmamasına çalışıb. Bilirdilər axı –

yaşım qədər, bəlkə, yaşımdan artıq həsrətim vardı Təbrizə, bilirdilər...

Bəli, geri dönər-dönməz hər şeyin dəyişdiyini gördüm, ancaq bu dəyişim mən düşündüyüm dəyişim deyildi. Sərhəddən keçən hər kəs kimi, məni də açalaq-umalaq Astara xəstəxanasına götürdülər. Az qala hər kəsin ağzı-burnu maskalı və... sualı çox, cavabı azdı. Hamı bircə sözü çevirirdi: koronavirus, koronavirus... Açıqı, mən özüm də rahatsızlıq hiss etmirdim, yaxşıydım, di gəl sərbəst buraxan kimdi? Sanki sərhədin o tayındakı qara çarşablar “modernləşib” bu taydakı qadın həkimlərin ağzı-burnu boyda kiçik maskalara dönmüşdü; dövlətlərarası rəsmi sərhəd “balalayıb”, indi rayondan-rayona da keçid məntəqələri kimi “çoxalmışdı”; tanımadıqlarına şübhəli baxan o taylı məmurlar qalsın o tayda, bu tayın tanıyanı da, tanımayanı da istiqanlı görüşmələri “ixtisar etmiş”, münasibətlər məsafə qazanmışdı. Qızdırmamızı tez-tez ölçən ağ xalatl, qara maskalı həkim qızlar az danışqları ilə soyuqqanlı idi. Bəlkə də, elə deyildi, mənə belə gəlirdi, bəlkə, öz tədirginliyim məni haldan-hala salır, hamıdan incik düşürürdü... – bilmirəm, ola bilər. Hərdən də, fikirləşirdim ki, aman, Tanrım, yoxsa, o tayda hansısa ziyarətdə yanlış davranışımı oldu, yanlış sözü dedim, ulu qüvvələrin xoşuna getmədi – nədi? Yoxsa “cadupitik”mi yazdılar mənə? Bu yandan da telefonum

susmurdu, sanki bütün gərəksiz zənglər məhz bu günü gözləyirmiş...

Di gəl bu qarğaşa içində, nə etdilər, neynədilər, müəyyən vaxtdan sonra, xeyli adamı buraxdılar, mən, isə Bakıdakı Xüsusi Tibb Mərkəzinə köçürəcəklərini bildirdilər. Açıq, gerilədiyimi hiss edirdim yavaş-yavaş, amma bunun koronavirusla yox, ümumi ovqatsızlıqla bağlı olduğunu düşündüm; lakin mən saydığımı sayım, görək, fəlak nə sayırmış...

Astaradan Bakıya hərəkət vaxtı başımın fırlandığını, gözümə qaranlıq çökdüyünü, ələlxüsus nəfəsimin daraldığını hiss etməyə başladım. – İqlim dəyişikliyi, yuxusuzluq, rejimsizlik, doğmalardan uzaqlıq-filan – ha özümə təsəlli verməyə çalışdım, gördüm, yox, bu xına o xınadan deyil. Və Bakıya çatdıq çatmağına... lakin artıq nəfəsim çatmırdı, nəfəsim. “Bu ilmi ölübsən, bildirmi?” – fikrən havalanırdım, havam yetmirdi. Huşum zəifləyir, yaddaşım “tərəddüd edir”, “bir sağ, bir sol” göstərirdi. Görəcəli günüm varmış...

Ala-çula xatırlayıram, kimsə pasportuma baxa-baxa, “Yolçu Qədirlini həkim İradə Qiyamətdinliyə götürün” – dedi. Kimə, kimə? – İradə Qiyamətdinliyemi?! Aman Tanrım! Bu qədər təsadüf ola bilməzdi, belə nadir soyada İradədən başqasında heç rast gəlməmiş, heç eşitməmişdim – bu o idi! Heyim yoxdu, bir də soruşam, dayanam, duram. Duyduğumu duymuşdum artıq...

İradə ilə belə qarşılaşmağı heç istəməzdim, heç. Anlaşılmaz bir dirənişə meyil etsəm də, dediyim kimi, artıq heyim tükənirdi, təngnəfəslik, quru öskürək, gözü açıq sayıqlama kimi bir halətə qərqlənmişdim və məni bu halımla, halsızlığım ilə qeyri-ixtiyari içəri apardılar. Artıq heç nə mənim iradəmdən asılı deyildi. Gözümü bir də onda açdım ki, sanki “skafandr” geymiş İradə başımın üstündə və mən şəffaf tabut kimi bir nəsnənin içindəyəm... Gözümü, bəlkə, bir saniyəlik açdı bilirdimsə, qazancdı. Uzun illər görmədiyim İradə mənə adi xəstə kimimi baxır, nifrətləmi, sevgiqarışıq rəhm hissi iləmi? Gəl də bil... Bil də gör...

İradə ilə gözəl günlərimiz olmuşdu. Sonra əbədi ayrılıq kimi hərəməz bir yana düşmüşdük. Onun Türkiyədə yaşadığını bildirdim, orada həkim kimi çalışdığını, həm də tibbin hansısa yeni sahəsi

üzrə elmi iş üzərində işlədiyini eşitmişdim. Amma budur, biz Bakıdakı xüsusi mərkəzdə qarşılaşmışdıq. O – həkim, mən – xəstə... Nə qərribədi, qabaqlar da belə olmuşdu: onda da mən onun xəstəsiydim, onun xəstəsi... amma bir vacib fərqlə – onda, aradabir Təclibəyim dediyim bu zalımın özünə, sevgisinə tutquluydum – indisə təclilə virusa tutulmuşdum...

İradə, İradə...

Nə olmuşdusa, mənim üzümədən olmuşdu. Hər kəs bizi sevgili bilir, sevgili görürdü – düz də edirdilər, haqq edirdilər. Necə deyərlər, ayrı gecələrə yatsaq da, eyni sabahlara durardıq, bir damın altında yaşamayan, qohum olmayan, bir kollektivdə çalışmayan iki insan nə qədər bir yerdə ola bilərdisə, ondan daha artıq dərəcədə bir yerdəydik... Günlərin bir günü İradə dedi, mən Türkiyəyə oxumağa gedirəm. “Biy, xanım-əfəndilər, durub-dururkən bu da nərdən çıxdı?” – mən elə beləcə də soruşdum ondan. O da “əsas”lar gətirdi – nə bilim, “təhsilin növbəti mərhələsi vacibdi, mənim ixtisasım üzrə ən yaxşı universitet Cərrahpəşadadır, qrupun bütün yaxşı oxuyanları gedir, mən də əlaçıyam (mən hər dəfə “əlaçı deyilsən, əlasan” deyərdim, bu dəfə “düzəliş” eləmədim) – özü də uzağa getmirəm ha, öz Türkiyəmə gedirəm...” Türkiyəyə getmək sorunu deyildi, ümumiyyətlə, GETMƏKdən söhbət gətirdi və bu qərar mənsiz verilmişdi; üstəlik, onunla Türkiyəyə, eyni şəhərə, eyni universitetə gedəcək qrup yoldaşından gözüüm heç su içmirdi, heç. İradəyə inanmırdımmı? – İnanırdım. Amma biz kişi xeylaqlarının boynumuza almadığımız qısqıncılıq hissi də olmamış deyil. Nə gizlədim, evlənməyə hazırlaşdığım qızın məni burda qoyub uzun müddətə respublikadan qırağa getməsini qəbul edəcək qədər “inkışaf etməmişdim”. Belə çıxırdı İradə evlənməyə hazırlaşmırsınız; e-ee... hazırlaşmırsınızsa, bə neçə illərdir biz niyə tutub-tutuşurdunuz?..

Bu söhbət acı bağırırsınız kimi uzandıqca uzandı, o dedi, mən dedim, mən dedim, o dedi... – yıpradırdıq bir-birimizi. Bilmirəm, nə hikmətsizliklə, sevnələrin bir-birini bağışlaması zülmdür elə bil; o günlər hər ikimiz, bəlkə, onlarca adamı nədəsə, hardasa bağışladıq, bir-birimizi anlamaq, bağışlamaqsa alınmadı ki alınmadı... İlahi, nə qədər “argument” çıxdı ortaya?... – Sanki

geridönməz yola girmişdik. Bu “geridönməzlik”də mənə bağlı iki hadisə həlledici oldu: biri mənim İradə ilə eyni universitetə gedəcək oğlanla cavanlıq sövq-təbiiliyi ilə və əslində, məzmun-suzca gərginlik yaşamam, digərisə tam da o sırada İradənin qrup yoldaşı olan bir qızın sürətlə mənim həyatıma daxil olmağa başlaması... – Zalım qızını öncələr fərq etməmişdim, sanki son günlər bir başqa cür olmuş, işvə-naz qazanmışdı, ya nə bilim, nə olmuşdu. – Mənim gözümlə İradədən başqasını görürdümü ki, onu da görəydi?.. Bəlkə də, elə həmişə belə gözəlmiş, nə bilim? – Münasibətlər və münasibətsizliklərin “avtorəqs”inə, “kvant fizikası”na düşmüşdük. – Yaxınlaşmalar, uzaqlaşmalar, doğmalaşmalar, yadlaşmalar... Bir dönəm qapanırdı sanki, sanki o qapanış nöqtəsi həm də yeni açılış nöqtəsiydi...

“Ah, bu uzun sevdə yolu,

Vurulurmu başa könül?..” – İlahi, İlahi, İradəynən zor şərtlərdə qurduğumuz sevgi qalası uçurmuydu!? – Belə ola bilərdimi? Və bu qədərmi asanmış ayrılmaq?! – Qəlbən elə qırılmışdıq, elə qırlmışdıq, çilik-çilik olmuşduq! Başqaları belə məqamlarda necə davranardı? – Bilməm ki! – Mən heç belə gün görməmişdim, mən belə hallara düşməmişdim, mən belə ayrılığa xamıydım. Beləydi, acı da olsa, beləydi. O da macal tapıb, ehtiyac duyub, gedib saçlarını kəsdirmişdi – bilə-bilə ki mən uzun saçlarına bir başqa cür valehdim. Bir neçə şəkli gözümə dəydi, hardasa, qırmızı rəngli nə paltarı, aksesuarı, nəyi, nəyi vardısı, “tərk etmiş”, qatma-qarışıq rəngli əlbisəyə, xırdaxuruşlara tutmuşdu özünü. “Cəhənnəmə ki!” – dilimdən çıxmasa da, ürəyimdən bu sözlər keçməmişdi, doğrusu.

Sonra qürur imkan verməmişdi bir-birimizi aramağa. Gedilməyən yolu kol-kos basar, deyirlər. Deyirlər ha: gözdən uzaq olan, könlüdə də uzaq olar... – Körpülərimiz altından sular axmış, göy üzümüzdən karvan-karvan buludlar keçmişdi ötən illər boyunca. Mən evi tikilmişin şərə-şur işləri də olmuş, o evitilmişin qrup yoldaşından bir qızım dünyaya gəlmişdi... – yox, yox, evlənməmişdik – o da ayrı bir söhbətdi... Ay parçası doğulmamışdan öncələrdən araya buz soyuqluğu düşmüşdü; sonralar öyrəndiyim bir xəbərsə ildırım kimi çaxmış, məni haldan-hala salmışdı: anası qızımızın adını İradə qoymuşdu. – Niyəsiz, necəsiz:

İRADƏ! – Lütfmü, əzabımı, acıqımı, etirafımı? – anlayanı gətir, anladanı gör...

Bəli, uzun illər sonra İradənin respublikaya dönməsi sırf koronavirusla mübarizə tədbirləri çərçivəsində bir qrup azərbaycanlı həkimin qardaş ölkədən yardıma gəlməsi ilə bağlıydı. Gərginlik keçəndən sonra qayıdacaqdı...

Kim bilir, oralarda ailə qurubmu?..

Amma saçları uzunuydu yenə hər halı ilə “Ay deyiləm, ulduzam, Gəlin deyiləm, qızam” deyirdi amma; amma da canayaxın davranırdı zalım balası, adda-budda gözə dəyən aksesuarları da qırmızıydı...

“Koronavirus” – başqa adı ilə “Covid 19”, el arasındakı deyilişi ilə “Cavid 19”, elə bil bizi müdrikləşdirmişdi, doğmalaşdırmışdı və bir-birimizə yaxşı görünməyə başlamışdıq. Şəxsən mən onun hər hərəkətində, sözündə, baxışında bir mənə axtarır və o mənəni “tapırdım”. Elə bil bu gözəgörünməz virus, virus deyildi, görüşmə imkanı, birləşmə bəhanəsi, özümüzün özümüzü ötmə “akt”ımızdı. Nə qərribədi, illər öncə “oğlumuz olsa, adını Cavid, qızımız olsa, Cavidan qoyarıq” deyirdi İradə. O deyirdi, oğlumuzu 19 yaşına girər-girməz evləndirərik, mən deyirdim, 26 yaş – ağıllı vəzirin oğluna nəsihət etdiyi “Qabusnamə” yaşı! O, erkən vəfat etmiş anasını xatırladı, deyirdi, birdən anam kimi mən də erkən ölləm, nəvə görüm barı, mən deyirdim, bizim ocaqda erkən ölümlər olmur, qorxma...

Ey, gidi dünya, ey...

Görəsən, o bizim İradə adlı qızımız olduğunu bilirmi? Görəsən, qrup yoldaşlarından kimlərəşə əlaqəsi var? Suallar o qədər çox, cavablar o qədər az... Eynən koronavirusla bağlı dünyada dolaşan suallar və cavabsızlıqlar kimi...

Və mən Təbrizdən dönmüşdüm – bir həsrətimə son verib, başqa bir həsrətimə qovuşmuşdum. O həsrətimə ki, ata tərəfdən Təbriz kökənliydi... Mənim həsrətdən həsrətə yönələn duyğulu yolum... gəlib-gəlib, koronavirus adlı bir gözəgörünməz nəsnə ilə sonlanmaqdaydı. İzaholunmaz duyğulardaydım...

Nə başınızı ağrıdım, bəlkə, altıüürda saxladığım, bəlkə, yaddaşımın bir qırağında qoruduğum xatirələrimin yiyəsiynən baş-başaydım indi... Tanrı məni onun əllərinə təslim eləmişdi. İradəynən danışardım danışmağına, ancaq

danışığın “janr”ını heç cür müəyyənləşdirə bil-mirdim. Bu, pıçıltıydımı, hayqırtıydımı, xəyal-dımı, ürəkdən-ürəyə görünən yoldumu, təfəkkür şəkillənməsiydi? – Gəl də bil... Bil də gör...

– İradə, mən ölürəm!..

– İradən olsun!..

– İRADƏm olmayandan sonra, iradəm olsa, nəyə yarar?

– İradən olsa, İRADƏn də olar...

Biz danışdıq... bəlkə də, danışmırdıq, bu mənə belə gəlirdi... biz əl-ələ tutmuşduq... yox, bu mümkün deyildi, ikimiz də o qədər “altdan geyib, üstən qıfıllanmış, üstən geyib, altdan qıfıllanmış”dıq ki... Bəs niyə o mənə Şair demir, bəs niyə mən ona Taclıbəyim demirəm? – biz belə danışdıq axı. Yoxsa, yoxsa...

Yadımdaykən deyim, İradə tələbə gənclər arasında keçirilən şahmat yarışmasında qalib gəlmiş, başına rəmzi “tac” qoymuşdular – mənim dilim dinc durmamış, Taclıbəyim demişdim, o da heç borclu qalmamış, əlində tutduğu, mənim ona həsr olunmuş “Dünən qaldı dünəndə...” adlı şeirim çap olunmuş qəzetə işarə edərək, “Şair! – Mənim şairim” demişdi. Xoş demişdi, yaxşı eləmişdi. Tanrı xasiyyətimi kəsməsin, mənim ona verdiyim başqa adlar da vardı: özünü zabitəli aparanda – Hərbiyyə, könlümü oxuyanda – Könülgözlü, qıyğacı baxanda – Ülkərgözlü olurdu Taclıbəyim İradə...

Biz elə geyinib-keçinmiş, elə qorunma altına alınmışdıq... nəinki virus, heç nə birimizdən o birimizə nüfuz edə bilməzdi. Amma baxmaya-baxmaya baxan gözlər, dəyməyə-dəyməyə dəyən əllər... elə güclü, qarşısıalınmaz rabitə içindəydi, elə duyğuverici, həyəcanvericiydi ki! Ürəkdi bu, Ürək! O ürəkdə bəslənən sevginin açmadığı qapı, eşqin aşmadığı maneəmi var? – Yoxmuş da, yoxmuş!

Havalıydıq, havamız çatmırdı... ya havasızdıq, hava almalıydıq...

Dünyanın düz vaxtları, müəyyən müddət ayrı düşdüyümüzdə – ikimiz də dolub-daşanda mən ona “Başım ağrıyır” yazardım, o da zarafatla “ağrısın” yazardı; sonra mən arsız-arsız “çalış, əlimə düşmə, nə-fə-si-ni kə-sə-jəm!” yazardım, o isə “söhbəti tatlıya bağlar”, “mənə nəfəs ver, nəfəs” yazardı... Budur, indi mən ağrıyırdım; budur, o, mənə nəfəs verirdi – sözün hər mənə-

sında! İndi ondan utanırdım, utanırdım... Mən nə-cəsə görürdüm, duyurdum, bilirdim – mənə “skafandr” kimi görünən xüsusi geyim onu islahatdan salıb, gözləri qızarıb, üzü döyənək olub, göyərüb, oynaqları əldən düşüb; rejimi pozulub, ev-eşik üzü görmür, gah koridordaca yatır, gah mənim yatağım yanındakı stuldaca mürgüləyir... Həkimli, xəstəli hər kəs İradə deyir, İradə eşidirdi.

İradənin etdikləri bir həkimin etdiklərindən artıqdı. Bu mənə görəmi beləydi, yoxsa onun ümumi yanaşmasıydımı? Mən birinci variant olduğuna inanmağa meyilliydim, başqa bir hiss “ikinci” deyirdi. Eləsi də, beləsi də İradənin həkim ləyaqətinin, insan ləyaqətinin ifadəsiydi! O ikiləşməmişdi, hər halıyla İradəydi, İradəydi – qızıl ləyaqət göstərən İradə! Mənim Tacım! Öpürəm əllərindən! – Hərçənd dünyanın düz vaxtı əlindən heç öpməmişdim...

Günlər keçdi, sanki gün içində günlər yaşandı... mən özümə gəldim; bir də baxdım, mənə tətbiq olunan intensiv müalicə kursu da, rejim də yumşaldılır və budur, artıq İradə ilə, doğrudan-doğruya, söhbət edirik. Məni sevgi sağaltmışdı. – Mənim ona bəslədiyim, onun da mənə bəslədiyinə inandığım sevgi!

O heç nəyi mənim üzümə çəkmir, qaxınc qaxmırdı, eləcə təbəssüm edirdi, dərin təbəssüm... Yoxsa mənə rəhmimi gəlirdi, mənə qıymırdımı? Ya təsəllimi verirdi? Biz “köhnə palan içi” tökmürdük – sanki amnistiya vermişdik bir-birimizə. Kimin amnistiyası daha keçərliydi? – o artıq ayrı məsələ... Sanki biz hər şeyi danışib-barışmışdıq da, daha dünəndə, hətta bugündə dayanmadan, birbaşa sabahların söhbətini edə bil-lərdik. Təsəvvür edin, mənim dəliqanlı qısqanc-lığıma illər bir yandan, koronavirus bu yandan... elə sığal çəkmiş, elə ayar vermişdi... görmədiyim, izləmədiyim illərdə İradənin aydan arı, sudan duru davrandığına dəlicə, qarşısıalınmaz bir inam içindəydim! O iradəli İradəydi, mənim İradəmdi... Üstəlik, qızın adı o qədər mənimlə çıxmışdı, onun bu günədək barmağında üzük olmamasının, ailə qurmamasının “faktura”sı elə mənə yazılmalıydı...

Yox, bəlkə... – Əstəğfürullah, başqa şey fikir-ləşməyim, heç fikirləşməyim, heç!

Rəhmətlik atam mənə “A bala, hətutlüyündən əl çək”, deyər, səbirsizliyimi qınayardı həmişə. Mən yenə səbirsizlik etdim, yaqın ki; deyilməli bir

sürü “giriş” sözünü sərf etmədən, son sözümü dedim:

– İradə, mənimlə evlən! –

Deyəsən, bir az yəndəmsiz, “yad ehtiram”la demişdim... ancaq söz ağızdan çıxmışdı bir kərə.

İradə üzündən daşan təbəssümlə:

– Şair, “ərsənmi?” çatışmır sanki). – Mən onun sözünün sonundakı “smaylik”i “gördüm” – zamanında “smaylik”siz mesajı olmazdı... Ən çox və qarma-qarışıq “smaylik”i bu cümlələrdən sonra yazmışdı bir vaxt:

– Mən ona boş mesaj yollardım,
O mənə “CAN” yazardı,
Cansız telefon ekranındakı “CAN”
Can kimi gələrdi canıma, canım üçün.
Canım mənim...

Cavabında, demək olar, nə qədər “smaylik” vardı, hamısını ard-arda düzmüşdü...

İndi mesajlaşmırdıq, ona görə də “...ərsənmi”nin dırnağını görə bilmədim, üzümü turşutdum bir anlığına, sonra üzünü aşan təbəssümündən “tutub” müraciətimi “Evlən+ərsənmi?” şəklində deməli olduğuma işarə etdiyini başa düşdüm, mən də qımışdım...

Əl çəkmədim, o da həkimanə davrandı:

– Şair, hələ bir qalx, bir də xəstələnmə, bu xəta-bəla da ötsün, baxarıq.

Cümlənin “Baxarıq” hissəsini deyərkən qıyğacı baxışı, gözünü naməlum bir yerə süzdürüb də, canalarcasına qırpması müsibət gözəldi, gözəl müsibətdi!

Nə başınızı ağrıdım, sağaldım, evə buraxıldım. Hər şey təzədən başlamışdı – artıq “votsap” nömrəsini bildirdim, əhvallaşırdıq, bəlkə də, onu bezdirəcək dərəcədə yazırdım, o da “smaylik”li, “smaylik”siz cavablar verirdi. Sanki yenidən doğulmuşdum – həm sağlamlıq mənasında, həm sevgi... Hələ mediadan koronavirusla bağlı saysız-hesabsız informasiya axışını, qorxunc məlumatları izlədikcə doğum günümü koronavirusdan sağaldığım günə keçirmək qərarına gəldim. Demə, İradə mənim bugünlərə təsadüf edən həqiqi doğum günümü yadında saxlayıbmiş. Canım mənim. Atəşli təbrik yazmış, bir də şəkil əlavə etmişdi – illər öncənin ikimizə aid şekli – saxlayırmış, demə...

Mən bu təbrikdən sonra qəti qərar verdim: yox e, yox, bu işin zarafatı, irəlisi-gerisi yoxdu, onunla evlənəcəm! Uzun illərin xətir-hörməti vardı, illərin xiffəti vardı, axşam-səhər, açıq-gizli görüşlər adəti vardı aramızda – bu öz yerində – amma görün o mənim “təşəkkür”ümü necə cavablamışdı:

“Mən səni görməyə adət etmişəm,
Adət məhəbbət deyil!
Səni görməyəndə xiffət etmişəm,
Xiffət məhəbbət deyil!
Sənə min ehtiram, hörmət etmişəm,
Hörmət məhəbbət deyil!
Gözündə çağlayan mehribanlığa
Heyrət etmişəm,
Heyrət məhəbbət deyil!
Yalvarıram, sən
Məhəbbət umma məndən.
Həni iqtidarım,
Məhəbbət tufanına sinə gərən
Gəncliyimi
Sənə qurban vermək üçün
Geri qaytarım?! Geri qaytarım...”

(QABİL)

Mən bu şeiri İradənin öz hisslərini gizlətmə cəhdi saydım; bu ismarışı “hər şey məhəbbətdir” kimi qavradım; öz qərarımı vermişdim mən – ruh təzə, can təzə, sevgi köhnə-təzə... Qalxdım, getdim İradənin çalışdığı Mərkəzə. Yenə yorğundu, yenə arğındı... Yenə “sakafandr” geymişdi, əllərinin ağılığına uduzan ağ əlcək geymişdi, “skafandr”ı da üz-gözünün işığını, nazını-işvəsini, gözəlliyini tam gizlədə, qapada bilməmişdi. Salamlaşdıq. “Şair, indilərdə bura gəlməyəydin keşke; üzümə söz gələr, onsuz da yazışmırıqmı?” dedi. Duruxub əlavə etdi: “bizi də yoxlayırlar, mən də “test” vermişəm...” Bu dəfə mən duruxdum – dərhal dilləndi – “Qorxma, pis adama heç nə olmur. Noolsun?.. – Əsas “kritik 4 gün”ü keçməkdi...” Mən: “Qız, pis adamı, yaxşı adamı yığışdır” dedim, ardınca bir qədər qətiyyətlə, amma bəm səslə dilləndim:

– Həkim, mən burda sənənin əllərində ölümə əlləşəndə sənə evlənmək təklif etdim – “təklif yox, əmr etdin” – İradə mənim bu rəsmisayaq cümləmə çevik müdaxilə etdi – bəli, mən bu işi ləngitmək, uzatmaq istəmirəm, onsuz da yetərinə vaxt

itirmişik, bir-birimizə “kitab oxumağ”a ehtiyac duymuram, de görüm, nikaha nə zaman mü-saidsən?

Mənə elə gəldi, İradənin qürur selli, sevinc qarışımı təbəssümü “skafandr”ı deşir:

– Şair, dəlisən sən? Nə nikah?

– İradə!..

– Əfəndim?!

– İradə, sabahkı iş qrafikin necədi? Sən çıxammırsansa, mən nikah masasını burda qur-durram.

– Şair, olmaz! Olsa da, yalnız nikahla olmaz, biz tərəflərdə “kəbin” şərtidir, hətta hər ikisi olsa belə, indilərdə olmaz – hələ burda heç olmaz!

– İradə, sabah bu vaxt bütün zəruri yoldaşlarla burada olajam, xəbərin olsun! – dəli bir qətiyyətlə dilləndim.

Mən xəstəxananı tərk edərkən girişdə toplanmış həkimlərin dəhşətli söhbətini eşitdim:

– İradənin “test”i pozitiv çıxıb.

Aman, Tanrım! Sanki mən neçə gün öncəki halsızlığıma döndüm birdən-birə, halım hal deyildi, deyildi! Heç özümün koronavirusa yoluxduğumu biləndə belə haldan-hala düşməmişdim; doğrudur, ağrıyırdım, rahatsızdım, ancaq İradə üçün bir başqa cür pozuldum. Ürəyimdən qovmağa çalışdığım bir hissə mənə təlaş pıçıldayırdı.

O gecəni səhərədək ilan vuran yatdı, mən yatmadım. İndi demək asandı, bəlkə, amma nə gizlədim, ağır, çox ağır bir qərar aldım: sözüüm sözdür, geri dura bilmərəm! Niyə ağır? – mən atanın tək övladıyam; bir dəfə xətam olub, ikinci xətaya ixtiyarım yoxdu, yaş da o yaş deyildi zətən. Belə şərtlər içində, ölümün qənsərindəki bir qızla kəbin kəsdirib nikaha girmək intihara bərabər bir şeydi! Və biz sabah and içməliydik:

– Xəstəlikdə və sağlıqda,

Pis gündə və yaxşı gündə,

Yoxsulluqda və bolluqda,

Ölüm bizi ayıranadək!.. –

Mən son cümləni dəyişdirəcəkdim və biz belə deyəcəkdik:

– Ölüm bizi ayırdıqdan sonra da!..

Xülasə, vədə tamamında beynimdə min bir sual, “komandam”la İradənin qapısı ağzındaydım. İradə bir az süslü-müslüydümü, ya mənəmi belə gəlirdi? İradə bir az hazırlıqlı kimiydi, yoxsa bu nizam orda qabaqlar da vardımı? İradənin iş yol-

daşları təsadüfənmi bir yerə cəm olmuşdu, ya “nikah törəni”nəmi yığışmışdılar?

Bizi görər-görməz dilləndi:

– Yolçu! – O bu dəfə “Şair”, “Əfəndim”... demirdi, adımla müraciət edirdi, bu, bir dəyişiklikdi.

Mən:

– Buyurun, xanıməfəndi, – dedim.

İkimiz də susduq bir anlıq.

Mənimlə Sağlamlıq Mərkəzinə gedən nikah müvəkkili, ruhani və şahidlərimdən xahiş etdiyim kimi, prosedur o qədər sürətli getdi, bir də baxdıq, əlcəkli əllərimiz tutuşub...

O dedi: Ra-zı-yam; mən dedim: Bəli, razıyam! Nikah müvəkkili dedi: Sizi bu gündən ər-arvad elan edirəm. Biz baxışdıq, anidən gözlərimizi çəkdik, sonra yenə baxışdıq... Yanımızdakılar: Xoşbəxt olun! – dedi. Öpüşmədik. İkimiz də ağzı maskalıydıq. Mən onun ağ əlcəkli ağ əlini irəli çəkib barmağına üzük taxdım. O: “Neynək, bir halda ki sən dediyini elədin, o zaman qüsura baxma, mən sənə üzüyünü sabah verrəm, inşallah – bir də gəlməli olasan, – dedi. – Bir az sozalmış olsa da, işvə yerindəydi, naz yerindəydi.

Sabah yenə ordaydım, üzük üçün deyil, əlbəttə; artıq ordakı yalnız sevgili deyildi, mənim kəbinlim, rəsmi nikahlımdı. Mən orda olmalıydım – niyəsiz, necəsiz... İçəri buraxmasalar da, bayır-bucaqda bir yer bulub gözlərdim.

İradəm reanimasiyadaydı. Mən bir zülmə keçdim reanimasiyaya – necə keçdim, bir Allah bilir, siz heç soruşmayın. Dünən nikahdan sonra özü ilə bağlı həqiqəti bilib, dünyası tar-mar olub – ikiqat gərginlik içində olduğu açıqca hiss edilirdi.

İradə dörd yerdən əl girəsi “qolcuğ”u olan “şəffaf tabut” kimi bir qoruyucunun içindəydi, əlimi uzatdım, əlini tutdum. “Dəli, gəldinmi?” – dedi İradə. Təqətsiz qolunu birtəhər tərpətdiyini hiss etdim, əlcəkli əli yuxarı qalxdı, barmağında mən taxan üzük, ovcunda mənə alınan üzük...

Reanimasiyanın qapısını içəridən bağlamışdım. Döyülürdü qapı... Döyülsün!..

İradə:

– Sən bilirdin?

– Bilirdim – dedim.

– Niyə belə edirsən? Niyə zülm edirsən mənə?

– Qız, sən nə deyirsən?

– Mən ölürəm, adam, başa düşürsən, ö-lü-rəm!

– Sən... sən ölə bilməzsən!..

– Yolçu, mənə söz ver, gedib günü bu gün nikahı pozduracaqsan. Yaxşımı?!

– İradə, bu dünyasa bu dünya, o dünyasa o dünya! Burda qismət olmazsa, olmasın, o dünyada vüsala yetərik! Biləsən ki, əlim səndən başqasının əlini tanımayacaq, gözüm bir başqa göz görməyəcək! – Bu sözləri ürəyimdən keçirdim... amma demədim, deyə bilmədim; eləcə, “əgər mənə sağalda bildinsə, özün də sağalacaqsan, uşaqılıq eləmə” dedim. Yarızarafat, yarıgerçək sözlərə yüklədim duyğularımı: “Məni kiminçün sağaltmısan? Məni belə qoyub heç hara gedə bilməzsən!”

O isə bir az başqa cür cavab verdi, sanki məndən eşitmək istəyib də, eşitmədiyi suala cavab verirdi:

– Mən həmişə sənə omuşam, Yolçu, həmişə – xəbərin olmayıb...

O gün ondan eşitdiyim son söz “Səni çox sevirəm, bə, Dəli!” oldu... İlahi, “Dəli” bu qədərmi təsirli, buncamı şirin sözmüş?

Onun eşitdiyi son söz: “Məni bu dünyada gözləmişən, o dünyada da gözlə!” olmalıydı, olmadı, əvəzində, sözünə düzəliş etdim: “sevirəm yox, sevirsən, bə ağıllı”. – Qımışdı, sanki daha nəse demək istədi, demədi, ya da deyə bilmədi.

Sonra qapının ağzında aləm qarışdı; deyəsən, “ehtiyat açar”ı gətirdilər, şaraqqaşaraq açdılar qapını, keçdilər içəri. Biz iki dəlini... yox, bir dəli, bir ağıllını əl-ələ tutuşmuş gördülər... Nəse

dedilər, deyindilər, nəse vurnuxdular, vurdular. Mən necəse İradənin əlinin əlimdən qopduğunu gördüm. Mən necəse otaqdan çıxdım. Mən, mən, mən – Tanrı məni versin deyim, verməsin, deyim? – aləmi qatıb-qatışdırmışdım. Baş həkim, onun müavinləri, növbətçi, şəfqət bacısı, qapı bələdçisi... – hamı bir-birini günahlandırırdı: bunu kim buraxıb bura? – Məni heç kim buraxmamışdı, ruh kimi keçmişdim içəri...

Axşam TV-də günün korona cədvəli verilirdi: 36 nəfər virusa yoluxub, 64 nəfər sağalıb, 1 nəfər vəfat edib. O 1 nəfər kimdi, İlahi, kim? Yoxsa?!

Bilgisayarı açdım. “Feysbuk”da İradənin rəfiqələri şəkillər paylaşmışdı – dünənki əziz günümüzdən – “rəy”lər, “bəyəni”lər, “ürək”lər, “yanındayam”lar aşıb-daşırdı...

Sosial şəbəkənin başqa bir İradəsi də təbrik edilirdi bu gün: İradə Yolçu qızı Qədirli... – Anası şəkillərini paylaşmışdı Ay parçasının – anasından çox adasına oxşayırdı... İradələrin heç birinə təbrik yazmadım mən əli qurumamış, yazmadım...

Bir gün sonra xəbər portallarında “Korona-virusla mübarizə tədbirləri çərçivəsində fədakar xidmət göstərmiş həkimlərin təltif olunması haqqında Sərəncam yayıldı. Sərəncamda onun da adı vardı: “İradə Təbriz qızı Qiyamətdinli “Qızıl ləyaqət” medalı ilə təltif edilir”. – Adının qarşısında mötərizə açılmışdı: “ölümündən sonra...”

BAKİ, 2020

Fərqanə YUSİFQIZI

GƏL BİZ OLAQ

Bir gün bezsən əllərimdən,
 Get...
 Yaşatdıqlarımı al,
 Yaşatdıqlarını bağışla...
 hə... bir də axı yaddaşı var əllərimin
 onlar məndə qalacaq.
 Sənsə get,
 sənə həsr olunur
 dünyanın ən gözəl sözləri
 və bir də alqışlar...
 Mənsiz yüz il, min il yaşa.
 Sev dünyanın bütün gözəl qızlarını,
 heç Don Juan da girəmməsin
 səninlə yarışa.
 Və bir gün təsadüfən
 açarsan ortağ poçt qutumuzu,
 xatırlarsan əllərimi...
 Sənə fəda etdiyim
 ən gözəl illərimi...
 Əgər bir gün əcəl gəlsə,
 dayansa başım üstə,
 bir günlük möhlət alaram Tanrıdan.
 Sən də, lütfən,
 bircə günlük dön mənə.
 Mən yenə də Sən olum,
 Sən də Mən ol yenidən.
 Yenə sənə Biz olaq -
 o ilahi hisslərin
 gəl başına dolanaq...
 Olsun adım dilində
 ən müqəddəs ad kimi...
 Sadəcə, istəmirəm köçüb gedim dünyadan
 özgə kimi...
 yad kimi...

UNUDACAM

Bir nəfəslik sevgin qaldı,
 bircə udumluq da sevda.
 Çantamda xəyallarım var,
 aparıram bir divarın
 kor dibinə buraxmağa.
 Bircə addım uzaqlaşdım,
 eh, indidən yerli-yersiz
 başlamışam darıxmağa.
 Sənsə daha yandır səndə olub-qalan
 hər nəyimi,
 as qəlbinin guşəsindən
 sənə aid ürəyimi.
 Yatağının mən hissəsi
 bozaracaq, qaralacaq.
 Bilmirəm,
 bəlkə, yeni eşqin
 daha gözəl boyayacaq.
 Əşşi...
 Unudacam, nə vecimə,
 artıq bütün sevgilərin
 olsun canı cəhənnəmə...

QADIN

Saçının hər teli sığala həsrət,
Saçını həsrətlə darayan qadın.
Alıb ümidini gedən adamı
Gələn qaraltıda arayan qadın.

Verirsən yuxunu nəzir gecələr,
Ruhun otaq-otaq gəzir gecələr,
Yatağın boş yeri küsür gecələr,
Yatmadan sabaha oyanan qadın.

Qalxandı hissinə yenə ismətin,
Dözürsən, olsa da çətindən çətin,
Güzgüyə baxmaq da, vallah, möhnətin,
Özüyçün hər gecə soyunan qadın.

Gülümsə, məcbursan hər gün gülməyə,
Qayğısız, bəxtəvər, şad görünməyə.
Onsuz da hazırsan hər gün ölməyə,
Əcəl qapısında dayanan qadın.

SEVGİN OLMASA

Səmadan buludlar çəkilər təmiz,
Son damlasınadək quruyar dəniz.
Nə xatirəm qalar, nə sədam, nə iz,
Əgər ürəyimdə sevgin olmasa.

Quşlar nəğməsini daha söyləməz,
Gecələr ulduzlar parlayıb-sönməz,
Dilimdə söz bitər, sinəm döyünməz,
Əgər ürəyimdə sevgin olmasa.

Çəmənlər saralar, çiçəklər açmaz,
Ceyranlar ovçunun oxundan qaçmaz,
Ruhum pərvazlanıb göylərdə uçmaz,
Əgər ürəyimdə sevgin olmasa.

Bitər yer üzündən sevgi, məhəbbət,
Gələr ayağıma məhşər, qiyamət,
Deyərəm, ay dostlar, qalın səlamət,
Əgər ürəyimdə sevgin olmasa.

SƏNSİZLƏMİŞƏM

Geri qayıtmağın mənası yoxdur,
Artıq görüşlər də olub maraqsız.
Sözlərin hədəfə dəyməyən oxdur,
Nə fərqi haqlısan, yoxsa ki haqsız.

Düşüb gedəcəyəm yolun ağına,
Bir daha mən sənə dönməyəcəyəm.
Qulağım kar olar səs-sorağına,
Dərdini-sərini bölməyəcəyəm.

Xəyalən qayıdıb ana bətninə,
Həyata qayğısız, dərdsiz gələcəm.
Sonra da yollanıb Şimal qütbünə,
Bəyaz ayırlarla dostluq edəcəm.

Uzaqdan-uzağa darıxıb sənsiz,
Adına nəğmələr söyləyəcəyəm.
Bəlkə də, dönəcəm xəbər-ətersiz,
Bəlkə də, yolunu gözləyəcəyəm...

Bu dəli fikirlər lap məni yordu,
Sevgini qəlbimdə mən gizləmişəm.
Tənhalıq dərd kimi könlümə doldu,
Qayıt, gəl, hardasan, sənsizləmişəm!

GÖNDƏR XATİRƏNİ

Daha axşamlarım darmadağındı,
Daha gecələrim həsrət qoxulu.
Ruhum bədənimdə əzab içində,
Sabahlar mürgülü, yarıyuxulu.

Dərdim dərd üstünə yığılıb indi,
Daha sevinclərin yoxdur sorağı.
Göndər xatirəni, bu gecə olsun
Qərrib mənzilimin qərrib qonağı.

Səddam LAÇIN

ÖLDÜRƏN QƏBİRLƏR

Ağlınızın kəsmədiyi günlərdən kəsdiyini düşündüyümüz illərədək valideynlərimizin cahilliyindən bizə bölüşməyi çox sevdiyimiz bir "miras" qalıb. Bu "zənginlik" ən çox istifadə etdiyimiz, xərcəyə-xərcəyə bitirə bilmədiyimiz, matah şeymiş kimi öz övladlarımıza da vəsiyyət etdiyimiz batil inanclardır. Bizi bir yandan cəhəllətin zirvəsinə, bir yandan da tarixin dərinliyinə aparən inanclar. Səhlənkarlığı ucbatından alışıb külə dönmüş evindən "yadigar" qalan darvazaya içini çəkə-çəkə baxan, düz ortasına vurmadiğı at nalına görə özünü bağışlamayan əmilər, yenicə boşanmış oğluna çay süzə-süzə toy axşamı tək səbir gətirən baldızına qarğış eləyən xalalar, yerə tökdüyü bir qaşığı isti suya görə az qala bütün cinlərdən üzr istəyən nənələr və daha nələr-nələr...

Babam rəhmətə gedəndən bir müddət sonra anamın yuxusuna girmişdi. Anam da yuxusunu birinci axar suya, sonra atama danışmış, yarım qalan işini tamamlamaq məqsədi ilə un halvası bişirib yeddi qonşuya paylamış və nəhayət, bir daha evin kişisi ilə məsləhətləşmiş, atam da adət-ənənələri əsas götürərək fətva vermişdi ki, mütləq qəbir üstünə gedilməlidir. Elə də olmuşdu. Mütləqiyyət öz əksini qəbiristanlıqda tapmışdı. Əks halda qəbiristanlığa diri yox, ölü gedə bilərdik. Əlqərəz, içəri girir-girməz anam ağlamağa başladı. Mən isə yersiz uşaq qısqanclığı ilə iki daşın arasında fikirləşdim ki, görəsən, mən də ölsəm, anam belə ağlayarmı? Anamın ağlamağı mənə qəribə təsir etmişdi. Çünki o vaxta qədər elə bilirdim ki, sadəcə, uşaqların atası-anası olur. Axı babamın anamı parka apardığını, nənəmin onu

sevə-sevə saçlarını hördüyünü görməmişdim. Anam isə mən qohumlarımgildə qalanda necə ağlayırdımsa, eləcə ağlayırdı. Atam anama təsəlli vermək yerinə özümü ağıllı aparmağımı, sakit olmağımı, qəbirlərin üstünə çıxmamağımı tapşırdı. Anam ayağa qalxıb məzarın üst-başını təmizləməyə başladı. Bu vaxt başında qəribə papağı, üzündə qalın saqqalı olan bir kişi bizə tərəf gəldi. "Allah rəhmət eləsin" – dedi. Mənə elə gəldi ki, o bu sözü sual kimi dedi. Çünki atam başını yelləyəndən sonra həmin o qəribə papaqlı kişi bilmədiyim dildə bəzən gur, bəzən asta səsle tələm-tələsik nəsə oxudu. Bitirən kimi də atam cibinə on manat pul basdı. Çox pulgir olduğumdan, ya da atamdan nə vaxt pul istəsəm, vermədiyindən onluğu görən kimi anamdan əminin oxuduğu kitabı bizə neçənci sinifdə keçəcəklərini soruşdum. O da ağzımdan vurub,

"Kiri, Allaha ağır gedər" – dedi. Allah babaya oxumaq istədiyim kitabımı, yoxsa qazanmaq istədiyim pulmu ağır gedər, bilmədim, amma kiritdim. Anam babamın başdaşını öpə-öpə bir az da ağladı. Həmin an bizdən bir neçə ölü uzaqda gözümlə bir qəbir sataşdı. Hamısından qəşəng idi. O dəqiqə bilirdi ki, bütün ölülərdən varlıdı. Həm rəngi, həm hündürlüyü, həm də üstündəki gülləri ilə digərlərindən seçilirdi. Açıqlığımdanmı, yoxsa uşaqlığımdanmı bilmədim, amma dərhal düşündüm ki, görəsən, mən də ölsəm, elə qəbrim olarmı? Sonra əlimi uzadaraq "Ana, bax ode o qəbir kimindi?" – dedim. Kaş deməz olaydım. Bircə dəqiqənin içində aləm dəydi bir-birinə. Atam hədsiz dərəcədə əsəbiləşib, "sənə dedim axı uşağı qəbiristanlığa gətirmə" – dedi. Yazıq anam kor-peşman mənə tərəf döndü, mən də nə olub-bitdiyindən xəbərsiz, sual dolu baxışlarla ona baxdım. Anam əsə-əsə bir əli ilə məni tutub, o biri əli ilə tənbeh etdi ki, bir də heç vaxt qəbirlərə əl uzatmayım. Mən də bir az qorxmış, bir az da küskün halda niyəsini soruşdum. "Adam əlini qəbirlərə tərəf uzatmaz, yoxsa qəbirdəki onu yanına aparar" – dedi. Dəhşətli qorxu içində ağlamağa başladım. Mən artıq əlimi uzatmışdım. Yazı yaza bilməyən uşaq əli ölüm fərmanı imzalamışdı. Ən maraqlısı da o idi ki, ölümün nə demək olduğunu bilmədiyim halda ölməkdən qorxmışdım. Amma bir tərəfdən də sevinmişdim ki, ən yaxşı qəbrin, ən varlı ölünün yanında olacam. Bəlkə də, ondan pul istəsəm, atam kimi xəsislik etməz, nə qədər lazım olsa, verərdi. Bir tərəfdən də özümə təsəlli verirdim ki, onsuz da cənnətə düşəcəm. Qonşumuzun mən yaşda oğlu öləndə atam demişdi ki, Allah baba uşaqları cənnətə aparır. Sonra birdən yenə dəhşətli qorxu

içində ağlamağa başladım. Yadıma düşdü ki, dünən gecə anamdan gizlin dırnaqlarımı tutmuş, qayçının ağzını da açıq saxlamışdım. Çünki anam ikisinə də olmaz demişdi. Mən də etsəm, nə olacaq deyə, qəsdən iki günahı birdən işləmişdim. Bu da cəzası... Allah baba məni cəhənnəmə aparacaq. Ağlamağa, ağladıqca da qışqırmağa başladım. Evə gəldik, mən yenə də qəbiristanlıq yadıma düşdükcə ağlamağa davam etdim. Atam-anam da məni kiritməyə çalışdılar, lakin bu çox qısa oldu. Bir müddət sonra ağlamağımın səbəbini axtarmağa başladılar. Müxtəlif versiyalar irəli sürüldü. Anama elə gəlirdi ki, mənə göz dəyib. Bu gün qəbir üstünə gedəndə hanısısa sonsuz arvad mənə yaman baxırmış. Atam da öz növbəsində düşünürdü ki, bütün baş verənlərin günahkarı anamdır. Axı uşağın çöldə nə işi var ki, ona göz də dəyər. Anam həm atamı, həm də özünü sakitləşdirmək üçün "dərd verən Allah dərmanın da verər" – deyib mətbəxə keçdi. Mən isə yenə uşaq ağımla Allah babanın əgər dərman olacaqsə, niyə dərd verdiyini düşünməyə başladım. Bu arada anam Allah babanın göndərdiyi dərman adı ilə yeməyə tökdüyü duzu başıma hərlədi, sonra onu ocağa atdı, ocaqda duz çırtıldıqca hiss elədim ki, anam bir xeyli rahatlaşdı. Lakin hər zamankı kimi işini yarımcıq qoymaq istəmədi, son olaraq bir topa üzərlik yandırdı. Vəssalam, bununla da göz yaşım qurumasa da, mənə dəyən bütün gözlər çıxacaqdı. Beləcə, borcunu layiqincə yerinə yetirən anam yatmağa getdi. Mən isə həmin gecə qorxumdan yatma bilmədim. Elə bildim ki, yatan kimi Allah baba məni öldürəcək. Ondən sonra da nə vaxt anamın yuxusuna girsəm, adəti üzrə, halva bişirəcək, qonum-qonşuya paylayacaq, atamla məsləhətləşib, balaca qardaşımı qonşuda qoyub məni görməyə gələcək. Atamgili görən kimi o qərribə papağı olan kişi də haradansa peyda olacaq, yenə atamdan on manat alacaq və beləcə, növbəti yuxuya kimi məni orada tək qoyacaqlar. O gecə mən böyüdüm, hətta qocaldım. Bir gecənin içində ölümdən qorxan uşaqdan öldürməkdən qorxan qocaya çevrildim. Artıq gec idi. Yuxu məni aparırdı. Son dəfə gözlərimi açdım və Allah babaya vəsiyyətlər elədim ki, mən ölsəm, mənə elə yaraşlıq sinə daşı, başdaşı qoymasınlar. Hansısa uşaq bilmədən əlini uzatmasın, mən də onu öz yanıma gətirməyim.

Xəyalə ZƏRRABQIZI

SEYRAN SƏXAVƏT MƏNİM 75 YAŞLI BALAMDİ...

(Gündəliyimdən səhifələr)

25 noyabr 2016-cı il, cümə

...İllərdir bu gündəliyi yazıram. Ancaq heç vaxt indiki kimi olmamışam. Bu an yaşadığım hissləri adi sözlərə çevirib izah eləmək olmur. Bilmirəm, bu göz yaşlarım niyə dinmək bilmir... Əlbət ki, sevincdəndi. O "Qazanılmış manat"dakı uşaq kimi, yaqın, illərlə qazanmağa çalışdığım "manat"ı əlim yana-yana odun içindən çıxarda bildiyimdəndi bu hala düşməyim. Bu gün Universitetin Elmi Şurası – böyük ziyalılar qarşısında müdafiə etdim...

Axır ki, "Dar köynək"dən azad oldum... Möhtəşəm duyğudu... Adamın ruhu rahatlıq tapır. Uzun zamandır üzərində çalışdığım elmi tədqiqatımı müvəffəqiyyətlə yekunlaşdırıb ictimaiyyətə təqdim etdim. Adətən, dünyaya övlad gətirən insana "dar köynəkdən azad oldu" deyirlər... Əslində, bu da bir növ valideyn olmaqdı... Sənin ruhundan, canından, düşüncədən mayalanan elmi, ya bədii əsər də sənin balandı, gözünün nuru kimi bəslədiyin, zəhmətlə böyütdüyün övladındı... Bax mən yazdığımı o cür sevirəm – balam kimi... Ruhumun, mənəviyyatımın, düşüncəmin önəmli bir parçası kimi...

Bu yazdığım isə mənim üçün adicə dissertasiya, Seyran Səxavət mənim üçün mövzu, opponentimin dediyi kimi, tədqiqat obyektı deyildi. Çünki mənə elə gəlir ki, sadəcə, kitabxanalarda kağız-kuğuzla əlləşib bu işi ortaya qoymadım. Düz beş il ruhumda, bətnimdə, mənəvi dünyamda yoğurub dünyaya gətirdim bu əsəri. Bəli, Seyran Səxavət mənim ilk övladımdı... Yuxusuz gecə-

lərimin zəhməti, alnımın təri, gözlərimin nuru, barmaqlarımın qabarı – halalca əməyimlə böyütdüyüm ilk balamdı Seyran Səxavət...

Və bir ana üçün valideyn iclasında övladının ünvanına deyilən sözlər necə qürurverici, xoş bir duyğudursa, bu axşam, yaqın ki, müdafiədən sonra o duyğuları yaşamaqdayam...

7 may 2017-ci il

Yenicə doğulmuş körpələrin otağındayam... Ömrümdə ilk dəfədir, belə bir yerə qədəm qoyuram. Dünyanın cənnət guşəsi, yaqın, elə buradı. Necə məsumdurlar, İlahi... Hamısı da bir-birinə bənzəyir... Elə bil bir almanı neçə yerə dilimləmişən... Hamısını da ağ geyindiriblər... Balaca mələklərdir... Sən balaların hamısını bu dünyanın qara adamlarının qara düşüncələrindən hifz elə, ya Rəbbim... Elə gəldikləri bu mələk paklığında qoru onları...

Bu oxşarlığı sözlə ifadə eləmək olmur. Heç rəssam çəksə, bu qədər bənzərlik alınmazdı, bəlkə də. Sən İlahinin qələminin qüdrətinə bax... Bir günün içində bir doğum evində yüzdən çox körpə dünyaya gələ, hamısı da bir – birinə bənzəyə... Qələminə qurban olum...

Bəlkə, soruşum uşaqlara baxan dayələrdən. Soruşum ki, mənim... mənim... mənim yavrum han-

sıdı? Yox, o sözü necə deyərəm? Ən yaxşısı yavaş-yavaş baxım hamısının biləyinə. Mənim biləyimə bağladıkları lentdən bəbəyə də bağladıklarını gördüm. Üstünə də soyadımı yazdılar.

İçimdəki hansısa bir hissə məni düz otağın o biri başına aparır. Analıq hissi buymuş, yəqin... Biləyini oxuyuram, yüzdən çox körpənin içində necə düppədüz beşiyinin başına gəlmişəm. Göz yaşlarım yanaqlarımdan üzəaşağı sellənir. Dayələrin pıçıltısı gəlir qulağıma:

– O niyə ağlayır uşağın yanında?

– Dəymə, sən Allah, cavandı, sevinir, qoy ürəyini boşaltsın...

Orda – balaca Mələyin beşiyinin başında nə qədər qalmışam, fikrə getmişəm, xəyala getmişəm, yuxuya getmişəm, bilmirəm... Bir də telefonun titrəşimini hiss edirəm, baxıram ki, Seyran babadı. Necə ürəyi düz adamdı... Sakitcə körpəni qoxulayıb beşiyinə qoyur, barmaqlarımın ucunda dəhlizə çıxıram...

– Baba...

– Can baba, axşamın xeyir, evdəsən, yoxsa bu gün də konfransa getmişdin?

– Yox, baba, dünən çıxışımı elədim konfransda. İndi... indi mən ... indi xəstəxanadayam...

– Yaxşısanmı, ay Xəliş? Nə narahatçılığın var ki, getmişən?

– Yox, yox, hər şey qaydasındadı, bəbə... bəbə dünyaya gəlib...

– (telefonun o başında səsinin titrədiyini, kövrəldiyini aydınca duyuram) Şükür sənə, ay Allah. Atalı – analı böyüsün. Gör nə yaxşı baladı. Bəlkə, dünyadakı yeganə uşaqdı ki, dünyaya gəlməzdən bir neçə saat əvvəl beynəlxalq konfransda iştirak eliyib, Seyran babası haqqında məruzəyə qulaq asıb, deyir, gülüşürük.

Türkiyəyə səfərim var idi, ay Xəliş. Dedim, sağollaşım sizinən, gedim, qayıdım, qurban demişəm. Sən müdafiə edəndə demişdim ki, sağ-salamat balasını da qucağını alsın, qurban kəsəcəm. Şükür Allahın böyüklüyünə...

– Nəsə demək istəyirəm. Təşəkkür eləmək istəyirəm, amma söz tapa bilmirəm. Bəzən elə minnətdarlıqlar, elə hisslər olur ki, onları adi cümlələrə düzüb ifadə edə bilmirsən.

Gülnaz, yəqin ki, dünyadakı ən xoşbəxt baladı ki, Allahdan bəxtinə Seyran kimi baba düşüb...

Hansı yazıçı deyir ki, Ay Allah, filan doktorant müdafiəsini elədi, filan, beşməkan, ona qurban deyirəm. İndi camaat öz dərdini çəkə bilmir.

Deməli, başqasının dərdini çəkmək, sevincinə baba kimi qucaq açmaq üçün Seyran Səxavət olmaq lazımdı...

Bir doktorant yoldaşım deyirdi ki, bəxtəvərsən, vallah, səninlə bərabər qəbul olmuşam, 5 ildə gedirəm həmin yazıçının iş yerinə, hər dəfə də köməkçisi deyir ki, yanında qonaq var, Bakıda deyil, toplantıdadır, uyğun olan vaxt sizə xəbər edərəm. Hələ beş ildə uyğun bir vaxtı olmayıb ki, mənə ayırsın...

Dedim, Allah köməyin olsun, elə belə olacağını bilsəydin, rəhmətlik Füzulidən mövzu götürüb yazardın, ürəyin dolanda heç olmasa gedib heykəlin dizinin dibində oturub dərdləşərdin...

Belə də olur...

2012-ci ilin 14 martı, yel çərşənbəsi axşamı idi. Həyat yoldaşım dedi ki, bizim Elşad – Elşad Ərşadoğlu zəng edib, Seyran Səxavətlə bu axşam bizə gələcəklər. Sevincimin hüdudu yox idi. Bu günəcən əsərlərini, ruhunu oxuduğum sevimli yazıçım ilə ilk dəfə əyani görüşəcəkdik. Həmin axşam Seyran müəllim bizə pay gətirdiyi bayram sovgatının içində bir təndir çörəyi və duz da vardı. İlk dəfə idi ki, kimsə qonaq gələndə bizə duz-çörək alıb gətirdiyini görürdüm. Biz həmin axşam bir süfrə başında duz-çörək kəsdik...

Bəli, bu, Seyran müəllimin məhz özünəməxsus simvolik tərzidir...

O doktorant yoldaşımdan fərqli olaraq, mən Seyran müəllimi görməyə gedə bilmirdim, hər dəfə öz-özümə düşünürdüm ki, daha çox oxumalıyam və daha hazırlıqlı olmalıyam. Özümü bu görüş üçün bilik və düşüncə anlamında hazır hiss edə bilmirdim. Bizim kənddə deyirlər ki, Məhəmməd dağa yaxın getmirsə, neylək, dağ Məhəmmədə sarı gedər... Həmin axşam Seyran müəllim bizə gələndə o məsəl yadıma düşüb o qədər utanmışdım ki...

21 oktyabr 2017-ci il

Bu gün Seyran Səxavətin qardaşı Vaqifəminin ocağına yığılmışıq. Bütün ailəmiz, qohum-əqrəbamız dəvət olunub körpə üçün kəsilən bu qurbanlıq mərasiminə. Nə ürəyiböyük insanlardır. Nə fədakar, qayğıkeş, bir-biri üçün yanan bacı-

qardaşlardır. Adam yaxşı mənada qibtə edir onlara baxanda. Vaqif əmi, xanımı Sevda bibi, bacıları Natella bibi hamımızın başında pərvanə kimidir. 15 yaşında universitetə, 19 yaşında magistraturaya, 21 yaşında doktoranturaya qəbul oldum, heç vaxt imkan vermədim ki, tayfa-törəmiz məndən ötrü belə məclis qurub xətrimi əziz eləsin. Zərəfat bir yana, doğrudan da, indiki vaxtda hardadı bu cür münasibətlər?

Telefonumda səsi hələ də qalır, üç il bundan əvvəl ustadımız Musa Yaqubla müsahibə zamanı Seyran Səxavətlə necə tanış olduğunu soruşmuşdum. Onda Musa Yaqub demişdi ki, qızım, Seyran Səxavətdən danışanda birinci növbədə onun dostluğundan, yoldaşlığından danışmaq lazımdı. Sonra Seyranın yaradıcılığı gəlir. Düzdü, bizi yaxınlaşdıran ədəbiyyat olub, ürəyimizdə qaynayan söz olub. Seyran yaxşı deyir ki, Sözü belindən gələn adamlar qardaşdır. Ona görə biz dostdan daha çox, doğma qardaş. Yaradıcılıqda ilk dəfə şeirlərlə dost olursan, ordan başlayır bağlılıq. Bu mənada, mən Seyranla çoxdan tanışam, özündən əvvəl şeirləri ilə dost olmuşam. Sonradan istədim onunla tanış olum, amma öyrəndim ki, artıq universiteti bitirib xaricdə işləyir. Bir dəfə Çingiz Ələkbərzadəylə birlikdə Yazıçılar Birliyinin ezamiyyəti ilə Füzuliyə getmişdik. Füzulidə bizi çox yaxşı qarşıladılar. Mən ömrümdə bir Füzulidə, bir də Neft daşlarında o cür qarşılanma görmüşəm. Füzulini mən həm Qarabağın bir parçası kimi, həm də füzulililərin şeirə, sənətə, ümumən ədəbiyyata, sənətə məhəbbətinə görə çox sevirəm. Deməli, o görüşdən çıxanda dedilər ki, Seyran Səxavətin böyük qardaşı Xanlar burdadı, sizi gözləyir. Biz o vaxta qədər tanış deyildik, ilk dəfə idi görüşürdük, amma o bizi elə isti qarşıladı ki. Dedi, mütləq bizim qonağımız olacaqsınız. İlk dəfə Seyranın qardaşı ilə tanış olmuşam – Xanlarla. Bizi qonaq apardı, kabab çəkdi, gözəl bir qonaqlıq verdi... Rəhmətlik çox ürəyiaçıq, çox yaxşı oğlan idi. Sonra tanış olanda gördüm ki, Seyran da onun kimi çox ürəyiaçıq oğlandır. Bəlkə, elə böyük qardaşı öz ürəyiaçıqlığını da ona qoyub gedib...

Mən Seyran müəllimin qardaş, bacısını – Vaqif əmini, Natella bibini – bu ailəni yaxından tanıdıqca anladım ki, Musa Yaqubun dediyi kimi, həqiqətən də, ürəyiaçıqlıq sanki bu insanlara bir ata-ana, qardaş yadigarıdır.

Gündəlik yazmaq intim yaradıcılıqdır, bəlkə də. Düşünürsən ki, orda yazdıqlarının səndən başqa heç kimə dəxli yoxdu. Amma bəzən də istəyirsən ki, orda yazılanın 3-5 səhifəsini hamı oxusun. Çünki bəzən o 3-5 səhifə təkcə sənin özünə aid olmur.

Ədəbi mühitdə hamının sevə-sevə milli, bəşəri, böyük ideyalar müəllifi kimi qiymətləndirdiyi yazıçını istəyirsən ki, bütün şair, dramaturq, yazıçı, publisist, vətəndaş, ziyalı və sair statuslarından öncə Adam kimi Adam olduğunu təqdim edəsən. Həm də böyük hərflərlə ADAM...

O Adam ki, Ona olan böyük sevgini, bağlılığını, təşəkkürünü adi cümlələrə düzüb ifadə edə bilmirsən... O Adam ki, bütün çətinliklərə rəğmən, məhz O var deyər – Onun varlığına tutunub yaşaya bilirsən... Onun varlığı nəzərdə dəyərdən düşmüş bu bomboz dünyanı qiymətə mindirir. Seyran Səxavət məhz O adamdı... Varlığına tutunduğum, işığından pay aldığım, Mənəvi dünyanın memarı... kəlmələrə sığmayacaq qədər dəyərli...

Seyran Səxavət həm də mənim beynimdə ədəbi mühitlə bağlı bəzi qarma-qarışıq düşüncələrimi dağıdan obrazdı...

IV kursda oxuyurdum. İstedadlı bir yazıçının yaradıcılığı haqqında diplom işi yazırdım. Sağ olsun, özü də mənə xeyli material vermişdi ki, əziyyət çəkməyim. Haqqında yazılan ədəbi-tənqidi məqalələri ardıcıl oxuduqca qərribə bir məqamla rastlaşdım; qələminə inanmaq istədiyim bir tənqidçi onun əvvəlcə bəh-bəhlə təriflədiyi romanını 6 ay sonra elə yıxıb sürüyür ki, dədəm vay, xəbərimiz yoxmuş, bəs guya bu əsər Murakamidən plagiat imiş. Universiteti bitirməyimə az qalsa da, uşaq idim, qəbul edə bilmirdim belə şeyləri. Yəni necə ola bilər ki, o boyda kişi 6 ay qabaq yazdığını inkar edə... Qəzetləri götürüb getdim birbaşa yazıçının yanına. Adam mənə çox sakitcə qulaq asdı. Sonra dedi ki, qızım, incitmə özünü belə şeylərlə. Mən onun araq qonaqlığını yaxşı verməmişəm deyər, inciyib elə yazır. Bu qədər sadə izahı var. O yazıçı danışdıqca elə bilirdim ki, Yer kürəsi dayanıb, mən fırlanıram onun başına... Axı Söz müqəddəsdə, Sözü başına belə oyun açmaq kişilikdən deyildi. Onun dediklərini anladım. Amma həmin gün bir şeyi də

başə düşdüm ki, araya "vodka" girəndə ədəbiyyatın fatihəsi oxunur. Vodka'nın "qradusu"na uyğun yazılan tərifin, tənqidin ömrü onu yazanın ömründən çox qısa olur.

O gündən sonra elə bilirdim ki, ədəbi mühitdə adamlar bir-birinə elə bu müstəvidən yanaşır...

Seyran müəllimi tanıyanda isə yanıldığımı anladım. Başə düşdüm ki, bütün münasibətlərdən daha ucada dayanan əlahəzrət Sözdü... İlk dəfə Seyran Səxavəti tanıdığım gün bizim evdəki süfrə başında Rəşad Məciddən danışdı: "Elə bilirəm ki, Rəşadnan min ilin doğmasıyıq..."

Sonra Yazıçılar Birliyində Seyran müəllimin yazı masasının üstündə Rəşad Məcidin şəklini görəndə bu doğmalığın min ildən çox yaşı olduğunu duydum...

Bir sabah da mənə zəng edərək: "Qızım, Aqil Abbas təzə bir hekayə yazıb. Sədi Məmmədovun xatirəsinə. Mütləq oxu onu. Sadəcə, şedevrdi..."

Belə... Adamları min ilin doğması, yazdıqlarını şedevr adlandıra biləcək ürəyə sahib olmaq üçün Seyran Səxavət olmaq lazımdı...

Bir gün də mətbuatdan oxudum, Fuad Poladovun xanımı deyir ki, Fuad dünyasını dəyişəndən sonra onun telefonuna bircə nəfərdən zəng gəlir – Seyran Səxavətdən. Hər həftə bizi axtarır, hər bayramımızda, dərdimizdə-sərimizdə.

Bu siyahını sabaha qədər uzatmaq olar: rəhmətlik Camal Yusifzadənin ailəsi də eyni fikirdədir, başqaları da. Bir sabah: "Hardasan, Baba?" – deyər soruşanda "Uşaqlıq dostum rəhmətlik Zeynalın yoldaşı dünyasını dəyişib, bu gün dəfn edəcəklər, gedirəm onun balalarının yanında olum..." Bilmədim nə deyim...

Bir gün də dedi ki, bu gün səhərdən həyətdəki üzüm tənəkləri ilə məşğul olmuşam, dostum rəhmətlik Adilin yadigarıdı onlar mənə...

Biz həyatımızda var olanlara dəyər verməyi bacarmayan adamlarıq. Qismətinə yazılan adamları Allahın verdiyi pay kimi yoxluğunda da əzizləməyi bacarmaq üçün Seyran Səxavət olmaq lazımdı.

Fuad Poladov dünyasını dəyişəndə bir yoldaş mənə dedi ki, Seyran müəllim özünü niyə elə zərbə altına qoydu. Fuad Poladovun dəfnində deyib ki, filankəslər Fuadın vida mərasiminə yaxşı ki, gəlmədilər. Gəlsəydilər, Fuadın paklığına ləkə düşərdi...

O dediyin filankəslər hamısı "təfəkkürünün istifadə müddəti qurtarmış" "adam"lardı – dedim. Seyran Səxavət özünü qanandan o nadan kütləyə qarşı mübarizə aparıb. Biz ayna bizi çirkin göstərəndə özümüzü – eyiblərimizi düzəltmək əvəzinə, aynaları sındıran adamlarıq... Gerçəkləri heç zaman eşitmək istəmədik. Gerçəyi deyənə də sevmədik – Fuadı sevə, Seyranı anlaya bilmədiyimiz kimi...

Bəli, istedad həm də gerçəyi deyər bilməkdir. İstedad o vaxt böyük olur ki, cəsarətə söykəsin. İnsan o zaman şəxsiyyət olur ki, özünü xırdalamasın. Şərəfini, ləyaqətini, sözünü medala, evə, hər hansısa mandata, komforta dəyişən ruhu satılmışların yaşadığı bir toplumun içində hələ də nəfəs ala bilirsə, bu məhz şəxsiyyəti xırdalanmayanların, sürüşə-sürüşə ucalmaq sevdasına düşməyənlərin hesabıdır. Bu cür insanlar dəyərdi – Seyran Səxavət kimi.

Sizlər var olduqca bizim yaşamaq, qorumaq və mücadilə etmək üçün nədənlərimiz olacaq, Ustad. Düşünəcəyik ki, Sözlünün və özünün azadlığını kölgələməyən, xırdalanmayan beşcə nəfər belə varsa, onlara tutunub yaşamağa, yola davam etməyə dəyər. Azadlığı hər şeydən uca tutan Vəcdanın – Böyük Ürəyin qarşısında baş əyirəm!

Yaxşı ki, varsan, Ustad!

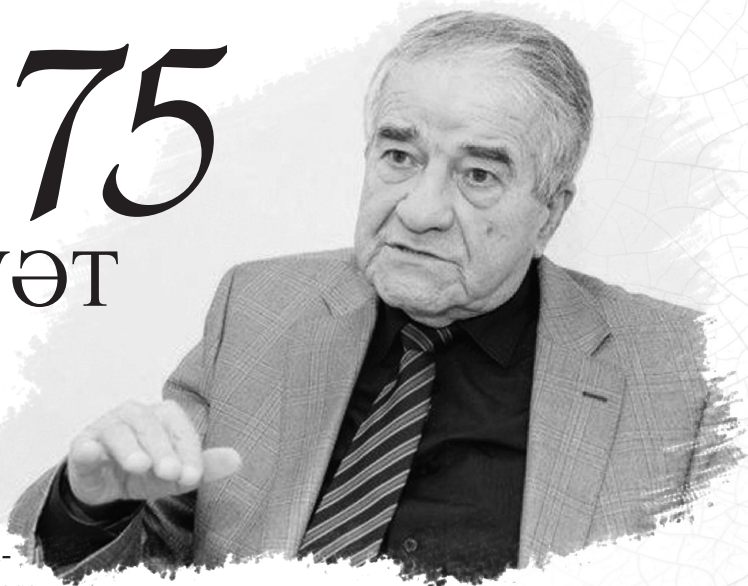
Şərəfini, ləyaqətini, heysiyyətini ayaqlar altına atan, məddahlığı özünə peşə edən bu dünyanın tən ortasında Seyran Səxavəti qoruduğun, həm də məhz bu cür qoruduğun üçün var ol!

Həqiqətləri deməyin yasaq olunduğu, yarım-həqiqətlərin və yalanların üstündə inşa olunan bir dünyada Seyran Səxavət şəxsiyyəti və yaradıcılığı arasındakı bütövlüyü, tamlığı qoruya bildiyin üçün var ol!

Sözün müqəddəsliyini Bəylər dədənin, Əsgər kişinin, Zərif ananın ruhu təkin ağır layib-əzizlədiyən üçün var ol!

Həmişə var ol, Ustad! Səni ürəkdən təbrik edirəm! Müzəffər Ordumuz Sənə Qarabağ boyda bir dünya bəxş edib. Adama bundan daha böyük ərməğan nə ola bilər?! Azad Qarabağın mübarək! Ata yurduna müqəddəs qayıdışın mübarək! Müdriklik nərdivanında bu şərəfli pillən – 75 yaşın mübarək, Ustad!

SEYRAN 75 SƏXAVƏT

Hörmətli Seyran müəllim!

Siz – Seyran Səxavət (Xanlarov Seyran Əsgər oğlu) 1946-cı il mart ayının 23-də Füzuli rayonunun (keçmiş Qarabulaq) Yağlıvənd kəndində anadan olmusunuz. 1962-ci ildə doğma kəndinizdə orta məktəbi başa vurandan sonra iki il X.B.Natəvan adına Füzuli şəhər orta məktəbində direktorun köməkçisi vəzifəsində çalışmış, 1964-cü ildə uğurla imtahan verərək Azərbaycan Dövlət Universitetinin şərqşünaslıq fakültəsinə qəbul olunmuş, fars dili üzrə tərcüməçi ixtisasına yiyələnmişiniz. Sovet ordusunda xidmət keçdiyiniz illərdə (1970-1972) SSRİ Müdafiə Nazirliyinin tərcüməçisi kimi fars dili üzrə ixtisasınızı təcrübə olaraq daha da dərinləşdirmisiniz.

Sonrakı fəaliyyətinizin əhəmiyyətli qismi Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin mətbuat orqanlarında yaradıcı əməyinizlə bağlı olmuşdur. Siz 1973-cü ildən etibarən dövrün ən nüfuzlu nəşrlərindən olan “Ədəbiyyat və İncəsənət” qəzetində xüsusi müxbir, ədəbi işçi vəzifələrini tutmusunuz.

1974-1976-cı illərdə ixtisasınızla əlaqədar Sovet İttifaqından İran dövlətinə ezam olunmuş, orada iki il tərcüməçi kimi fəaliyyət göstərmisiniz. 1976-1981-ci illərdə “Ədəbiyyat və İncəsənət” qəzetində, 1981-1991-ci illərdə isə “Ulduz” jurnalında ədəbi işçi, şöbə müdiri vəzifələrində çalışmış, milli teatrlarımızın səhnə-tamaşa həyatının elmi-publisistik və sənətsünaslıq yönündən işıqlandırılmasında, Azərbaycan ədiblərinin nəsr əsərlərinin (hekayə, povest, roman) seçilib nəşrə hazırlanması və geniş oxucu dairələrinə çatdırılmasında uzunmüddətli, ciddi əmək sərf etmişiniz.

1962-ci ildən ömrünüzü bədii yaradıcılığa həsr edərək yaratdığınız hekayə, povest, romanlarınızla, bədii-publisistik əsərlərinizlə Azər-

baycan ədəbiyyatını zənginləşdirmiş, hər kəs tərəfindən etiraf olunan istedadlı bir yazıçı kimi Azərbaycan və dünya oxucularının rəğbətini qazanmışınız.

Hörmətli Seyran müəllim!

Siz bədii yaradıcılığa ötən əsrin 60-cı illərinin lap əvvəllərində başlamış, 1962-ci ildə Füzuli rayonunda çıxan “Qızıl Araz” qəzetində “İki arzu” adlı ilk şeirinizi çap etdirmisiniz. Poetik axtarırlarınızın yekunu kimi meydana çıxan, özündən əvvəlki poeziya nümunələrindən və həmyaşd qələm dostlarınızın yazdıqlarından tamamilə fərqlənən novator şeirləriniz dillər əzbəri olmuş, Azərbaycan gəncliyinin ən ülvəi hisslərini ifadə etmişdir. 1970-ci ildə ilk şeir kitabınız – “Adalar”, 1977-ci ildə yeni poetik axtarırlardan ibarət “Mənim planetim” kitabınız çap olunmuş, şeirlərinizin böyük qismi “Seçilməmiş əsərlər” çoxcildliyinizin ilk cildində yer almışdır.

İran dövlətində (indiki İran İslam Respublikası) tərcüməçi işləyərkən qələmə aldığınız ilk hekayəniz – “Hamı elə bilirdi” adlı əsəriniz 1976-cı ildə “Ədəbiyyat və İncəsənət” qəzetində çap olunmuş, bununla da sizin yaradıcılığınızın, həm də müasir Azərbaycan nəsrinin yeni bir səhifəsi açılmışdır.

Müxtəlif illərdə işıq üzü görən nəsr əsərlərinizdən ibarət (hekayə, povest, roman) “Hamı elə bilirdi” (1982), “Daş evlər” (1985, təkrar işlənmiş nəsr - 1989), “Bozoqo ajra telekey” (“Qapıların o üzündə qalan dünya” – Dağlıq Altay, 1985), “Dar köynək” (1987), “Qızıl təşt” (1999), “Ptityajenie” (Cazibə”, Moskva, 1990),

“Nekroloq” (2003), “Palıd toxumu” (2003), “Yüz ilin kişisi” (2005), “Krepkoe semya” (“Palıd toxumu” Moskva, 2007), “Yəhudi əlifbası” (2009), “Bəhanə” (2009), “Qaçacaq” (I kitab, 2010, II kitab 2017), “Seçilməmiş əsərlər” (I-II cildlər, 2015), “Kenquru” (2019) kitablarınız həm istedadlı, orijinal və məhsuldar bir yazıçı olaraq sizin, həm də 50-60-cı illərdə yaradılan müasir Azərbaycan nəsrinin bədii-fəlsəfi tutumunu əks etdirməkdədir.

Sizin şeirləriniz və nəsr əsərləriniz dünyanın bir çox dillərinə – türk, əfqan, ingilis, fransız, alman, ispan, rus, fars, ərəb, ukrayna, gürcü, erməni, tacik, qırğız, moldova, altay və sair çevrilmişdir. Keçmiş SSRİ-nin, indiki Rusiya Federasiyasının paytaxtı Moskva şəhərində işıq üzü görən nəsr əsərlərinizdən ibarət kitabınız 100 min tirajla yayılmışdır.

Həm poetik, həm nəsr əsərlərinizdəki orijinallıq, misilsiz milli kolorit, bədii düşüncənin özünəməxsus ifadə tərz, dərin və mənalı yumor elementləri, unikal şair-yazıçı yaddaşı, nəslə şeirin təbii və mütəhərrik sintezi ciddi oxucu marağı doğurur. Sizin əsərlərinizdə milli və bəşəri, fərdi və ümumi çulğaraq təbiətin, insan mənəviyyatının, ümumən cəmiyyətin mükəmməl panoramını yaradır, adamları düzgün, cəsarətli, mərd, səxavətli, öz kökünə, millətinə, dövlətinə, ən əsası öz mənliliyinə bağlı yaşamağa dəvət və təhrik edir.

Hörmətli Seyran müəllim!

Siz həm də ədəbiyyat və incəsənəti sevənlər arasında ən insani duyğuları, ən sərt həqiqətləri ifadə etməyə qadir bir dramaturq kimi tanınırsınız. “Qızıl təşt” (1988), “Büst” (1989), “Qapıların o üzündə qalan dünya” (1990) pyesləriniz Azərbaycan Akademik Milli Dram Teatrı başda olmaqla respublikamızın bir çox peşəkar teatr kollektivlərində tamaşaya qoyulmuş, izləyicilər tərəfindən hərarət və dərin estetik təəssüratla qarşılanmışdır. Bununla yanaşı, dramatik əsərləriniz əsasında bir çox televiziya tamaşaları hazırlanmış, radio-pyesləriniz səsləndirilmişdir.

Hörmətli Seyran müəllim!

Sizin bədii publisistika və bədii tərcümə sahəsində xidmətləriniz də oxucuların yaddaşında dərin izlər buraxmışdır. Xalq artisti, ilahi qüdrətdən gələn bir səslə Azərbaycan muğamlarını

və xalq mahnılarını ifa edən xanəndə Qədir Rüstəmovla “Atüstü söhbət”iniz ədəbi müsahibə janrına yeni nəfəs vermişdir. Məhz janrdan novator istifadə məharəti sonralar sizə bədii-publisistik üslubda “Palıd toxumu”, “Bəhanə” kimi irihəcmli romanları, “Kasıb” başlıqlı satira və yumor silsiləsini yaratmağa imkan vermişdir.

Siz dünya ədəbiyyatından bir qism örnəkləri, o cümlədən Azərbaycanın dostu, “Drujba narodov” jurnalının baş redaktoru A. Ebonoidzenin “İki ay kənddə və ya imeretsayağı evlənmə” romanını doğma dilimizə çevirmisiniz.

Hörmətli Seyran müəllim!

Siz istedadlı Azərbaycan ədibi olaraq həm respublikada, həm də dünya səviyyəsində bir çox dövlətlərdə (Fransa, ABŞ, İngiltərə, İran, Türkiyə, İtaliya, İspaniya...) ölkəmizi təmsil etmiş, konfrans və simpoziumlara qatılmışınız. Müstəqillik illərində kütləvi informasiya vasitələrinə verdiyiniz beş mindən artıq müsahibənlə Azərbaycan həqiqətlərinin carçısı rolunda çıxış etmişiniz.

75 yaş ömrün müdrik çağıdır. Siz yaşınızın bütün mərhələlərində Azərbaycanda təzahür edən ictimai, mədəni, ədəbi proseslərə həssas yanaşmış, gənc yazarlara kömək məqsədi ilə ədəbi birliklərə rəhbərlik etmiş, ölkəmizin həyatında baş verən önəmli hadisələrə kreativ şəkildə - yazılı və internet mətbuat məkanında mövqeyinizi bildirmisiniz. Hazırda ustad ədib olaraq AYB-də çalışırsınız; “Azərbaycan” jurnalı redaksiya heyətinin üzvüsünüz. Yaradıcı əməyiniz yüksək qiymətləndirilmişdir, 2002-ci ilin ədəbi yekunlarına görə “Nekroloq” romanınız AYB-nin Yusif Səmədoğlu adına “İlin ən yaxşı romanı” mükafatına layiq görülmüşdür.

Hörmətli Seyran müəllim!

Əsərləriniz, ədəbi tərcümeyi-halınız deməyə əsas verir ki, sizin yaradıcılığınız müasir Azərbaycan ədəbiyyatının ən dəyərli fəsilələrindən biridir. Sizi ədəbiyyat biliciləri, qələm dostlarınız, Azərbaycan oxucusu yüksək qiymətləndirir. Sizə bundan sonra da ilhamlı yaradıcılıq ovqatı, dəyərli əsərlər, möhkəm can sağlığı, ailə xoşbəxtliyi arzulayırıq. 75 yaşınız mübarək olsun!

Azərbaycan Yazıçılar Birliyi

Günay NƏRİMAN

SƏN YAXŞI BİLİRDİN

Məni ölü bilib, diri basdırdın
 Guya ki, ölülər qəbristanına.
 Səhvən özündən də böyükdür, adam.
 Sən yaxşı bilirdin, mən ki dünyaya
 Elə doğulandan qatil doğmuşam.
 Səhvən özündən də böyükdür, adam,
 Peyğəmbər olmaqdan boyun qaçırıb
 Sənin öldürdüyün şair olmuşam.
 Sən yaxşı bilirdin,
 Məni zərrə-zərrə öldürən adam,
 Səni nəfəs-nəfəs dirildəcəyəm.
 Yenə təkrarlanacaq,
 Yenə...
 Yenə...
 Öləcəksən!
 Məni ölü bilib, diri basdırdın,
 Hənirtim dünyadan kəsilsin deyər.
 Sən yaxşı bilirdin, bu qara torpaq
 Doğma anam kimi doğacaq məni.
 Səhvən özündən də böyükdür, adam,
 Qatil doğulanla düşmən olmusan –
 Sən öləcəksən!!!

ÇƏK, AY RƏSSAM!

Bir bax gözlərimə, gileyli rəssam,
 Qorxma içindəki tufanı görüb.
 Bu tufan sənə yox, dünya işinə.
 Haqqı nahaqqına yedirdib gülən
 Həyatın amansız, tərs gərdişinə.
 Çək, ay rəssam!
 Gözlərimin rəsmini çək!
 Qarasını ağla boya!
 Onsuz da bu tale mənim
 Gözlərimə ağ salıb.
 Cismimi çək!
 Sol yanımda dağlar olsun,
 Sən də oxşat məni mənə,

Diqqətlə bax sol yanıma,
 Əzəl başdan Yaradan da
 Ürəyimə dağ salıb.
 Çək, ay rəssam!
 Rəsmimi çək!
 Mən də çəkim səni sözlə,
 Sən fırçanı al əlinə,
 Mən qələmi.
 Rəngli boyalarla həqiqəti çək!
 Mən də qələmimi sözə batırım,
 Süzüm kağızlara.
 Doğru sözlərimin rəsmini yarat,
 Əyrini dağıdım, düzə batırım,
 Tez-tez qələmimi sözə batırım.
 Çək, ay rəssam!
 İkimiz də birgə çəkək!!!

HƏSRƏT

Gözə dolan göz yaşıyam,
Kırpiklərdi dar ağacım.
Bar ağacım,
Yar ağacım,
Əbədilik asılmışam.
Öz kirpiyim, öz ağacım.
Süzülməkçün can verirəm...
Cəzam ağır, çox ağırdı,
Al yanağa, bal dodağa
Həsərət qalmaq –
Həsərət.
Bir xəstənin sudan imdad istəməsi,
Saniyənin aylar olub, illərini gözləməsi –
Həsərət.
Qəlbə axan göz yaşı,
Buza dönmüş başdaşı,
Həsərət.
Xəyalların şah olduğu bir diyar.
Bir ananın illər boyu duymadığı bala səsi,
Bir balanın hər addımında axtardığı
Anasının xoş nəfəsi –
Həsərət.
Min bir yalanlar görənin bircə düzü gözləməsi,
Ayrı düşmüş sevgilinin bir-birinə söyləməsi
bircə sözü gözləməsi...
Yağış güdən səhralıq,
Günəş güdən bataqlıq,
Günəşimin Ay yanığı,
Ayımın şəfəqsiz üzü,
Mən adlı bir ölümlünün,
Adı kimi qovuşmayan,
Tamlaşmayan,
Hər dəqiqə öz ölümünü gözlədiyi
Həsərət gözü –
Həsərət.
Anamın bətnindəykən mənə miras öz soyadım.
Həsərət mənim doğum günüm,
Var oluşum, sevgi adım.

MƏN HARDAN BİLƏYDİM?

Mən hardan biləydim, körpə uşaqkən
Kağıza çəkdiyim o cızma-qara
Sonradan alınma həkk olunacaq.
Kağıza saldıığım bütün qaralar
Yığışb bəxtimi qaraldacaqmış.
Mən hardan biləydim, çilli qurbağa
Onu susdurmağa atdığım daşı
Qalxıb göy üzündən atacaq mənə.
O qədər olacaq başımın daşı,
Başdaşım da həmin o daş olacaq.
Mən hardan biləydim, boğduğum quşun
Ahı bir gün gəlib məni tutacaq.
Günahsız boğulan o quşcuğaztək,
Ruhum çırpınaraq candan çıxacaq.
Yalandan paslanmış üzümü mənim
Qara torpaq örtüb, ağardacaqmış,
Mən hardan biləydim, hardan biləydim?
Torpağın yuduğu o ağ üzümü
Geydiyim ağ kəfən qaraldacaqmış.

CAN BORCU

Ətəyin yaman gödəlib,
Yarısa da bilmirəm.
Üzün də dönüb məndən,
Gözlərini görmürəm.
Küsmüsən, xəbərim yox,
Səbəbini de barı!
Ayağına çağırma!
Günahsızam, gəlmirəm .
Divanımı qurmusan, cəzam ağırdır, yəqin,
Canımdamı gözün var?
Yox, yox, hələ çox erkən.
Canımın can borcu var, onu sənə vermirəm.

Bahəddin SALMAN

OYANIŞ

*“Kimsə ümumi iradəyə tabe
olmaqdan imtina etsə,
buna bütün orqanizm tərəfindən
məcbur ediləcəkdir, bu
isə o deməkdir ki, onu azad olmağa
zorla məcbur edəcəklər...”*

J.J.Russo

Gördüyü yuxunun təsirindən həyəcanla gözlərini açan Sadiq – "Allah, sənə şükür!" – deyib, yatağında dikəldi. Bu yuxunu artıq on birinci gecəydi ki, görürdü. Təngnəfəs halda otağın işığını yandırdı və cəld çarpayının ayaq tərəfindəki divar saatına yaxınlaşdı. Əllərini belinə söykəyib: "Bilməy olmur bu evin kişisi mənəm, yoxsa hər gün mənim ajiğuma sənə işə salan arvad!" – deyib, əqrəbləri hərəkət etməyən, ancaq "çikkilti" səsləri çıxaran saatın arxasındakı düyməni yuxarı dartdı və səs kəsildi.

– Yəqin, o ayılana qədər kişi özüm olajam! – deyə saati təkrar yerindən asdı.

– Elə həmişə sənsən! – üzü pəncərəyə uzanmış arvadı yuxulu-yuxulu çarpayıdan mızıldandı.

– Qoymadın e, bir dəqiqə söz sahibi olmağa, qoymadın! – Sadiq gah yekə qarnını, gah da kürəyini qaşıya-qaşıya qayıdıb yerinə uzandı.

– Heç olmuya böyün işığı söndürə bilərsən? – deyə narahat olmuş qadın yerində sağa-sola çevrildi.

– Mən sənə işdəmiyən saatının çikkiltisindən yata bilmirəmsə, sən də belə çürüməlisən. Qoy

Taxta kətilə əyləşib yarısı torpağa basdırılmış zəncirləri təngnəfəs halda aşağı-yuxarı dartdı. Az qalırdı bağı çatlaya. Üzünü yana çevirib başını aşağı əydi. Beləcə, zəncirlərdən çıxan səsi daha aydın eşitmək istədi, amma bu alınmırdı. Başını yuxarı qaldırdı. Güllələr qaranlıq göy üzündə ulduz kimi sağa-sola süzür, top səsləri az qalırdı qulaqlarını batırsın. Zəncirləri kənara tullayıb beli götürdü və tələsik torpağı qazmağa başladı. Hər dəfə beli yaş torpağa vurduqca "Tapbıyajaxlar! Tapbıyajaxlar e! Elə basdırıjam ki, tapbıyajaxlar!

Yəni buralara bir də gəlməyəm?!" deyirdi. Çala get-gedə dərinləşir, dərinləşdikcə də həyəti görə bilmirdi. Başını qeyri-ixtiyari yuxarı qaldıranda rəngini aydın seçmədiyi bir at ağzında tutduğu şəkilsiz çərçivəni çalaya atdı və şahə qalxıb kişnədi.

deşsin gözlərini! – kişi yorğanı onun üstündən dartıb öz üstünə çəkdi və üzü tavana sarı gözlərini yumdu.

– Yenə həməən yuxu?

– Əşşi, söhbət yuxudan getmir axı, at getsin də bu saati!

– Saat işdiyir e, əqrəblər bir-birinin üstündə ilişif deyən, hərəkət eləməyə majal tafmıllar.

– Bu saatdan saat olmaz!

Ətrafa sakitlik çökdü. Qadın yerindən astaca qalxdı. O hansı tərəfə ayaq bassa, taxta döşəmənin cırıldıyacağını yaxşı bilirdi. Bir qədər ayaq üstə götür-qoy etdikdən sonra ərinə tərəf çevrildi.

– Tualətə getmək istiyirəm, – dedi.

Sadiq cəld gözlərini açıb ona baxdı.

– Səsdən əsəbləşmiyəssən? – qadın soruşdu.

O, qadının üst çənəsindəki orta dişlərdən birinin boş qalan yerinə baxıb, dərindən köks ötürdü və başını yelləyərək etiraz etmədiyini bildirdi.

Geri qayıdanda ərinin gözlərini tavana zilləyib, fikirli-fikirli düşündüyünü gördü, işığı söndürmədən yerinə uzandı. Bir-iki dəqiqə gözləri yumulu halda sakit uzandı. Axırda səbri çatmayıb ərinə tərəf çevrildi:

– Bu dəfə nətər gördün?

Əslində, qadın yuxunun günlərdir ərinə verdiyi əsəblikdən tənə gəlmişdi. Amma o nə illah edirdisə, yuxuda nə baş verdiyini ərindən öyrənə bilmirdi. Məsələn özündən uydurduğu, amma ərinə deməyə ürək eləmədiyi hansısa bir xəyali qadın obrazının üstünə yıxmaq da istəmişdi. Lakin yanında uzanan keçəl, şişman qarınlı, boyun-boğazının, sinəsinin tükləri çallaşmış, əlləri cadar-cadar olmuş kişiye diqqətlə baxanda onun qısqanılacaq bir şeyinin qalmadığını görüb susmuşdu.

– Araba lap məni yorub. Qırağa bir az pul ata bilsəydim, bazardan balaja bir yer götürüf, malları orda satardım.

“Söhbəti yenə başqa yerə çəkdi” deyər qadın düşünüb dilləndi:

– Arabanın harasısa xarab oluf?

– Təkörrəri yeyilif. Elə bil əlimnən qatar dartıram.

– Bəlkə, sabah təkər alasan? – qadın dedi və ona hiss etdirmədən yorğanı azca özünə tərəf dartdı.

Eşitdiyi son söz Sadiqi elə bil min voltluq cərəyan kimi vurdu. Heyrətlə arvadının şirin

hiyləgərlik süzülən üz-gözüne baxıb başını yellədi.

– Özünü xan qızı kimi aparmıyıf bir gəlini yola versəydin, mən də oğlunun ailəsi üçün tutduğum evin kirə pulunu dərdi-sərimizə xərdiyərdim. Aylıq üş yüz əlli manat. Üş yüz əlli manat e! – təkrarladıqca daha da alovlanırdı. – Oğlun da elə sənin tayındır. Mən illərdir daxmada qalım, xan nəvəsi təzə təmirli bina evində...

– A kişi, sən qaldığın o daxmada mən də qalıram. Bir də ki, biləsən, ev içində ev olmaz! – qadın gözlərin nazla süzdürüb, sol əlini gizlicə aşağı uzatdı və yorğanı bir qarış da özünə tərəf dartdı. – Həm də sən atasən, gərəh balana xərdədiyin pullara görə yanmıyasan.

– Yəni deyirsən, çəkdiyim əziyyətə görə hayıfılanmıyım?

– Əziyyətini kim itirir ki? – qadın sağ əliylə ərinin qoluna tumar çəkib sol əliylə yorğanı yenə ehmalca özünə tərəf dartırdı ki, kişi yorğanı onun üstünə atıb, ayağa qalxdı.

– Ala, sən canın!.. Mən nədən danışırım, gör bir bu nə bijdik eliyir!

Qadın tez yorğana bürünərək üzünü yana çevirdi. Sadiq öskürə-öskürə otağın küncünə qoyulmuş stulun başındakı paltarlarını geyindi. Yeldən sızılacaq ayaqlarının ağrısından ləngər vura-vura dəhlizə keçdi. Üstü çat-çat olmuş ayaqqabılarını geyinib evdən çıxdı. Çox keçmədi ki, geri qayıdıb dəhlizin qapısını açdı və arvadına səsləndi:

– Yatdın?

– Yox, nə idi ki? – qadın cəld yerində dikəldi.

– Əyər kəndə qayıda bilsəh, day heş nəyə hayıfılanmıyajam.

– Onu bildiy e, gözlə, yemək hazırıyım.

– Zəhərin olsun! İstəmirəm! – kişi hirsle dedi və dəhlizin qapısını necə çırpdısa, evin divarları silkələndi. Qadın buna məhəl qoymadı. İki dəqiqə sonra evi xorultu səsi bürümüşdü.

Sübhün işığı hələ parıldamamışdı. Bir azdan hamı, bütün şəhər, yer-göy oyanacaqdı. Mal almaq üçün bazara getməsinə gərək yox idi. Dünən alver yaxşı getməmişdi, yeşiklər ağzınacan cürbəcür meyvələrlə dolu idi. Acından ölsə də, bu meyvələrdən birinə dilini vurmazdı. Son vaxtlar özünə lap zülm eləyir, gündə bir dəfə yemək yeyirdi.

Hər gün alver elədiyi küçəyə doğru gedirdi. Hələ çox küçədən keçəcək, çox döngəni dönəcək, alver elədiyi küçənin başına çatıb, qəzet köşkünün yanında dayanacaqdı. Sonra daşın üstündə oturub, qabağına düzdüyü cürbəcür ədviyyatları satan orta yaşlı Məhluqə ilə ordan-burdan söhbət edəcək, arabasının dəmir qulaqlarından iki əllə yapışib küçə-küçə gəzəcəkdi. Təkcə gəzməklə iş bitmirdi. Dayanmadan “Alma, armud, mandalin, banan, kivi” deyərək qışqıracaqdı.

Xeyli getdikdən sonra arabanı dayandırır qollarını ovuşdurdu. Biləkləri nəyi var şişmişdi, bütün bədəni qaşınırdı, sinəsi, boynu, qolları səpmişdi. Həkim bunun səbəbinin sinir pozğunluğu olduğunu deyirdi. Bədəninə qaşdıqca yorğunluğu çıxır, belindən süzülən tərə soyuq hava dəydikcə xumarlanırdı. Belə olanda səpkilər də anıdan yoxa çıxırdı. Qəfildən hər gün gördüyü yuxusunu xatırladı. Başını iki dəfə silkələyib yerində duruxdu. Çox keçmədi ki, dişlərini sıxıb, sağ gicgahına dalbadal zərbələr endirdi, kəlləsinin ağrıdığını hiss edəndə əlini saxladı. Ağrının təsirindən yuxunu unutdu elə bil. Arabadan yapışb bir az getmişdi ki, yuxunu təkrar xatırladı.

– Allah məni zəlif eləsin, əyər dayansam! Ə, bədi e, vallah, billah, bədi. Bu yuxunun ujbətindən on iki gündür başıma vura-vura dəli olmuşam! Da-yan-mı-ya-jam! – arabanın parça doladığı qulpunu qəzəblə sıxıb sürətini artırdı – Bax, bu yerdə qaynadılmış, isti yumurtanı qabıqlı-qabıqlı nə ovcumun içində sıxıb xəşil edərdim! – deyərək düşündü və ucadan: – Bir də ki, o yuxunu elə də ciddiyyə almamalıyam! Ta bədir! – deyib sürəti daha da artırdı. Nə illah eləsə də, yuxu başından çıxmırdı. Keçmişdə pul qazanmaq, evi təmir etmək, uşağı oxutmaq... kimi çətinliklərlə dolu illəri xatırladı. Durumunun, əslində, hələ də dəyişmədiyinə isterika ilə güldü.

– Ha, ha, ha! Ah, bir bax e, bax, ay Sadiq! Gör arxanda qalmış illər, çəkdiyin əziyyətlər necə ciy-ciyləyir! – deyib ikinci küçənin başından sağa döndü. Hələ bir küçə də keçməliydi. Qollarını arxaya uzatmış bu adam sürətlə addımladıqca sübhün aydınlığı göy üzünü işığa qərqr edə-edə onun ardınca gəlirdi.

– Bu küçələrdə səhəri mən açıram, vəhşi arabamın cırıltısı açır! Əsl kişi, əsl araba bax belə olmalıdı. Nə var, ə, o bahalı maşınlarda?! Nə

yuxu, nə səpki, nə yeyilmiş təkər?! Atam ölsün ki, biz dayanmıyıyıx! Ə, atam ölsün ki, biz dayanmıyıyıq e! Atam? – arabanı dayandırdı – Atam! Hələ onun... – sözünü yarımcıq kəsib aşağı əyildi, əllərini yeşiklərə dayadı – Yazıq atam, sən gör nəçə ildi ki, ölmüsən?! Qəbrinin üstünə də gələ bilmirəm! Ə, kül olsun başımıza! Ə, kül e, kül olsun! – deyib yenə başını yumruqladı və dərindən köks ötürüb arabanın qulpundan yapışdı, öz-özünə pıçıldaya-pıçıldaya sürətlə yeriməyə davam etdi. Qoy kəndə qayıdaq, simavar qalıyır oturajam ayağının bir ujunu! Uşaq olmuşam əvvəl, qanmamışam! Çaydan içib danışajam! Dədə, səndən sonra başıma nə gəldisə, hamısını danışajam! Elə o yuxunu da danışajam! Hamısını! Hamısını! Hamısını! – özü də bilmədən yuxunu yenidən xatırladı, dişlərini qıcadı – Danışajam! Danışajam! Danışajam...

Beləcə, işə başlayacağı yerə gəlib çatdı. Arabanı qəzet köşkünün arxasında saxlamışdı. Qollarını ovxalaya-ovxalaya son sözü özündən xəbərsiz hələ də təkrarlayırdı. Yan binada kirayə qalan, daimi müştərisi olan tələbə qızla toqquşması belə pıçıltısına mane olmadı.

– Oy! Sabahınız xeyir! Gözünüz aydın, Sadiq dayı, – deyib qız tələsik getdi.

– Hamısını danışajam! Hamısını danışajam! – signal səsi eşidildi, hansısa maşının qabağını kəşmişdi. Amma Məhluqə onun çiyindən tutub ehmalca kənara çəkənəcən buna məhəl qoymadı.

– Sadiq qardaş, nə danışassan, bilmirəm, heç olmuya yolun ortasında yox da! Keç, dur kənarda, nə qədər istəyirsən, danış. – deyərək Məhluqə lağlağı elədi və tez mülayim səslə əlavə etdi. – Termusda kəklikotulu çayım var. Süzüm içək?

– Simavar çaydı?

– Allah köməyi olmuş, kefdən dəm vurursan e!

Sadiq bu uzun, arıq, başı çalmalı, əllərini belinə dayayıb cır səslə danışan arvadı diqqətlə süzüb paltarının qollarını aşağı dartdı:

– Heç olmuya səhər-səhər bu zəhrimarı yemə də!

– Nəyi?

– Eeee... sarımsağı deyirəm, – deyərək arvadın hər gün üstündə oturduğu daşın yanına getdi. Bağlamanın içindəki quru nanədən ovucalayıb ona doğru uzatdı:

– Sən canın, çeynə bunu!
– Heç bilirsən niyə yeyirəm bu sarımsağı?!
Adamın...

– Ay Məhluqə, səhər tezdən yox axı! – arvadın sözünü bitirməsinə imkan vermədi.

– Əşi, sarımsağı qoy e bir kənara! – arvad nanə qurusunu onun əlindən qapıb təkrar bağlamanın içinə tökdü. Termosun qapağına dəmlənmiş kəklikotundan süzüb Sadiqə uzatdı:

– Gözün aydın olsun, əsas budur!

– Gözüm niyə aydın olsun?! – içinə çay süzülmüş qapağı ondan alıb asta–asta daşın üstünə çökdü.

– Nətər yəni? Bilmirsən?

– Sən canın, qənd ver, ay Məhluqə, arvadım kimi sən də dolayı danışma! Qısa kəs!

– Doğrudan, xəbərin yoxdur?

– Allah, mənə səbir ver!

– Başıma xeyir! – Məhluqə təəccüb edərək əlini ağzına tutdu.

– Nə?!

– Sadiq, sən qanmazlıq xəstəliyinə tutulmamısan ki? Televizora baxmamısan?

Bu gün qazanacağı pulla televizorunu düzəltdirəcəyini xatırladı. İştahası küsdü. Çayı yerə töküb ayağa qalxdı.

– Yəni heç sevinmədin? – deyərək Məhluqə onu tərs-tərs süzdü.

– Axı nəyə?! – səbri tükənən Sadiq qışqırıb təkrar soruşdu.

– Canına azzara, dərdə!!! Rahatlaşdın?! Lap başın qaçıb e sənin. Hələ bunun qışqırmağına bax!

Kişi kobudluq elədiyini başa düşüb peşman-peşman dilləndi:

– Əsəblərim yaman pozulub. Xətrinə dəydim, bilirəm! Sən Allah, bağışla!

– Əşi, çıx get! Səhər-səhər zəhər iyi gəlir səndən! – Məhluqə dedi və qanıqara halda daşın üstündə oturdu, özünə çay süzdü, sonra jiletinin cibindən çıxardığı konfeti ağzına atdı.

– Xahiş edirəm, üzrlü say, ay Məhluqə! Sən də sözü çox uzatdın axı. Nə demək istədiyini soruşmuyajam, əsas odu ki, bağışla.

– Əşi, nəyi soruşmuyacaqsan?! Pensiyalar qalxıb, onu deyirdim!

– Allah saxlamış, mən pensiya alıram ki, gözüm aydın da olsun?!

– Nə olsun?! Sən yenə də sevinməliydin! – onun üzünə baxmadan dedi və əlini jiletinin cibinə salıb ikinci konfeti çıxardı.

– Yaxşı, sevinərəm!

Həmin gün ikicə kiloqram almadan başqa heç nə sata bilmədi. Evə qayıdanda yolun yarısına çatmışdı ki, heyrətdən yerindəcə donub qaldı. Çoxu gənclərdən ibarət yüzlərlə, minlərlə adam küçələrə tökülmüşdü. Onlar “Qarabağ!”, “Mübariz!”, “Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz!”, “Azərbaycan!”, “Allahü-Əkbər” deyərək qışqırır, sel kimi axaraq harasa gedirdilər. O, arabanı dayandıraraq, dərindən köks ötürdü və yanından keçən bu izdihamı təəccüblə süzüb, – “Ayə, doğrudan da, hamı pensiyaların qalxmağına sevinirmiş!” deyərək düşünüb yoluna davam elədi. Bir az da irəliləmişdi ki, selləmə yağış yağmağa başladı...

Əlində dəsmal hazır dayanan arvadı zəng basılmamış qapını açdı:

– Bir sabunun çatdır! – deyib qəhqəhə ilə güldü və cəld iki qatlanmış dəsmalı açıb ərinin keçəl başını qurulamağa girişdi.

– Sən canın, əlimdəkiləri tut da! – deyib, meyvə dolu bağlamanı əsəblə döşəməyə atdı. Bağlama cırılib meyvələr hərəsi dəhlizin bir tərəfinə yuvarlandı.

– Əşi, nəyin tutum axı?! Araba çöldədir də, lazım olsa, çıxıb hərəsindən bir az yığaram, – arvad yerə dağılmış meyvələri, dəsmalın arasına yığıb və dolu bədənini silkələyə-silkələyə mətbəxə keçib, söhbətinə davam etdi. – Ürəyim toyuq istiyir, ay Sadiq. Belə ət istiyirəm e, ət. Valla, meyvə yeməkdən bədənimdəki vitaminlər bir-birinə dəyib.

– Deyirəm axı, ona görə dünya-ələm vejinə döyül! – əynini dəyişəndə divardakı saatın əqrəblərinin yenə səs saldığını görüb əsəbdən dodaqlarını dişlədi. Əlləri ilə alnını qarışdırdı.

– Dünyadan nə xəbərim var ki, dünya vejimə də olsun?! Televizor nə vaxtdı ki xarafdı! Söz verirəm, dünyadan xəbər ala bilsəm, demirəm bütün dərdlərini, amma iki, ya da üç dərdini vejimə alajam, – deyərək qadın qəhqəhə çəkdi. Suyun altına tökdüyü almalardan birini dişinə çəkib, üzgözünü qırışdırdı. – Ətdən sonra yaxşı gedərdin!

– Bu saat yenə çıkkıldıyırmı?! – Sadiq mətbəxin qapısından boylanıb, onu sınaıçı baxışlarla süzdü.

– Deyirsən, o da səs salmasın?! Lap ağ eləmişən e, ay Sadiq! Ət yemə, televizora baxma, saatı at getsin. Bütün günü qoyun kimi divara baxmaqdan az qala qarabasmaya tutulam axı! Yenə saat əməlli işləməsə də, çıkkıldayanda bilirsən ki, yaşayırsan.

– Yaxşı, yaxşı, uzatma, gətir görək nə bişirmisən! – deyə kişi mətbəxdəki yemək masasının baş tərəfində əyləşdi.

– Allah səni güldürsün, kişi. Sən nə gətirmisənsə, mən də onu bişirmişəm! – arvad astadan qımışıb güldü. – Məsələn, bu gün bişirməmişəm, yumuşam! – yuduğu almalardan birini yemək masasının üstünə qoyub işinin başına qayıtdı.

Sadiq matı-qutu qurumuş gah almaya, gah arvadına baxıb əsəbini cilovlamağa çalışdı.

– İndi deyirsən, evdə un yoxdur?!

– Var! – qadın yaxasını ələ verdiyini görüb, arxaya çevrilmədən asta səsle cavab verdi.

– Bəs soğan?

– Var.

– Yəqin, kartof da var.

– O da var!

– Bağladığın badımcən ikralarından neyə? Qalır?!

– Uuuuy, həə o qədər ki ki! Elə hər dəfə Rüşadə verirəm ki, uşaqlara aparsın. Anası qurban, ha aparır, heş qutarmır!

– Yəni sənün tək arzun o ikraları bir yolnan yoxa çıxarmaxdı, hə?!

– Yoox...

– Bu saydıqlarımın hamısı zəhərin olsun, arvad!

– Ay Sadiq, sən əvvəl belə deyildin, indi sənə can deyəndə azzar eşidirsən e!

Gecə idi. İşığı yanan otağın bağlı pəncərəsindən get-gedə güclənməkdə olan yağışın, küləyin səsi gəlirdi. Gah başına şalvar-köynək keçirdilmiş stulun üstünə qoyulan, içərisi doğranmış alma ilə dolu boşqabı, gah da böyründə xoruldayan arvadını süzüb tez-tez köks ötürür, günlərdir onu narahat edən rəyanı görməmək üçün çalışırdı ki, yatmasın. Acından birtəhər olsa da, höcətlik edib meyvəyə əl vurmaq istəmirdi. Bir az dözdükdən sonra bu qürurundan, mənəvi əzəmətindən vaz keçmək qərarına gəldi. Ayağa qalxıb, birbaşa mətbəxə yollandı. Gətirdiyi iki parça çörəklə

bərabər almaları yedi. Sonra qarnını qaşıyaraq üzünü ona sarı yatan arvadının açıq qalan ağzına baxıb pıçıltı ilə gileyləndi:

– Sən guya ərişdə kəsə bilməzdin, hə? Heç olmuya kartof qaynadardın, bağladığın ikralardan verərdin! Pah, kişinin qızı can deyirmiş, mən azzar qaytarırmışam! Qınamıram, əşi! Səni özüm harınnatmışam. O qədər nazınnan oynamışam ki, mənə ər yox, baxça yoldaşın bilirsən!

Qadın əsnədi. Qabaq dişlərindən birinin boş yeri elə bil kişiye "sus" deyə göz vurdu. Çarpayıya uzandı. Qadının çəkilməmiş dişinin yerindəki qaranlığa əcaib tərzdə diqqət kəsildi. Bu kiçik qaranlığın içində yuvarlandığını, qadının arxa dişləri arasında çeynəndiyini, sümüklərinin xırıltı ilə sındığını, içəlatının pırtlayıb töküldüyünü, qanınin köpüklənərək qadının xirtəyindən mədəsinə necə süzülüyünü xəyal edib dıksındı və özünü qeyri-ixtiyari geri çəkdi. Sağ əlini məyus halda başının altına dayayıb divardakı saatın fırlanmayan əqrəblərini izləyə-izləyə Bakıya köçkün gəldikləri ilk günləri, həmin ərəflərdə arvadının göstərdiyi təkmini, min cür əziyyəti bir dəfə də olsun, ağız əymədən necə ötüşdürdüyünü, başqa köçkünlərlə bərabər məskunlaşdıqları texnikum binasını, həmin binadakı hamamı olmayan darısqal otağı, spiralları közərən kiçik elektrik plitəsini, onun üstünə çimmək üçün qoyduqları su dolu qulpsuz, boz rəngli dəmir vedrəni, içərisinə girib çimdikləri, bəzi yerləri deşilmiş və plastilənlə deşikləri yamanmış yarım metrlik sarı ləyəni, arvadının nəyə görə hələ də ondan savayı heç kimin yanında sərbəst, ürəkdən gülə bilmədiyini xatırlayıb dərinədən ah çəkdi. Gözləri doldu. Ürəyində baş qaldıran bu qərībā qovhaqova dözə bilməyib yerindən qalxdı. Dodaqlarını gəmirərək otaqda o baş-bu başa var-gəl edib, özünə toxtaxlıq vermək istəyirdi ki, gözləri arvadının açıqda qalmış ayağına sataşdı. Yaxınlaşıb qadının ayağının altına zərif bir öpüş qondurdu və yorğanla üstünü basdırıb dikəldi.

– Bunnarı üzünə demək çox çətin gəlir. Mən hər şeyi sənə borjluyam! – yanağına süzülən yaş silərək, təkrar yerinə uzandı. Keçmişə aid bir neçə ağır yüklü xatirə içində özü də hiss etmədən yuxuya getdi. Çox keçmədi ki, qan-tər içində gözlərini açıb, özünü sakitləşdirməyə çalışmış kimi pıçıltı ilə, – Yox, yox, yox, yatmamışam! –

dedi və yadına düşdü ki, bir neçə gün qabaq evin hansısa küncündə siqaret gizlədib. İri addımlarla mətbəxə getdi. Dodağında siqaret tüstülənə-tüstülənə geri qayıdıb saatla üzbəüz dayandı. Hərəkətsiz əqrəbin çikkılığı taxta qapının döyəcəlməsinə bənzər səs çıxardı. Əllərini qulaqlarına sıxdı, amma beynindəkilərə mane ola bilmədi. Otağın qapısı qəfil açıldı. Əlindəki belə yerə atanda torpaq dəhlizə səpələndi. Çəkmələrinin dabanını taxta döşəməyə çırparaq təngnəfəs halda bir otaqdan o birinə keçən qaba səslə adam qışqırmağa başladı:

– Qoşalüləm, qoşalüləm hardadı?! Daha onun səsinə dözə bilmirəm! Elə böyün vurajam onu! Sus! Suus! Mən də darıxıram! Mən də darıxıram, ay heyvan! Sən belə elədikcə elə bilirəm, qağam dirilib düz qabağında dayanıf! Elə bilirəm, deyir “Ayə, ay Cəbrayıl, dur, manqala od sal!!!” Səni elə bu gün öldürəjəm.

– Ay əmi, qurban olum, eləmə!!! – yatağından dik atılıb, saç-başı dağınıq halda dəhlizə qaçan on beş yaşlı Mahizər əmisinin ayaqlarına sarıldı. – Dayan, əmi, qurban olum, dayan! Özün görmürsənmi atam üçün darıxır?! Atamın yadigarıdı! Gözlərinə qurban olum, vurma!

– Ay qız, çəkil! – Cəbrayıl sağ ayağını, sonra isə sol ayağını qızın qolları arasından çəkib çıxardı. – Bir nəfər qabağıma keçə haa, uf demərəm, onu da öldürərəm! Allah düşə, göydən mane ola haa, ona da bir güllə vurajam! – deyərək yanaqlarına süzülən göz yaşlarını silərək üzbəüz otağın qapısına ayağıyla güclü zərbə endirdi və içəri keçdi. Qoşalüləni sinəsinə sıxıb həyəcanla otağın pəncərəsindən evin həyətinə boylan on üç yaşlı Sadiq əmisini görəndə kimi dodaqlarını büzdü, gözləri doldu. Heç nə demədən başıyla nəyisə rədd edirmiş kimi silahdan daha bərk yapışdı. Amma əmisi Sadiqə məhəl qoymayıb, tufəngi onun əlindən alıb otaqdan çıxdı.

– Əmi, ay əmi, dayan e, sən o həyətdəki torpağı niyə qazmısan? – deyərək Sadiq qışqırıq içində özünü yerə çırpdı. Əmisi evdən çıxmışdı. Tez ayağa qalxıb, otağın qapısını qucaqlayıb ağlayan bacısının üstünə qaçdı. Yaxasından yapışdı dedilər: – Bajı, qoyma, ay bajı! Gülgünü gülləliyi qazdığı yerə atıx, ay bajı!

Qız çarəsiz halda onun boynunu qucaqlamaq istədi, amma qardaşı – Eee heç bunun yeridi?! –

deyərək Mahizərin qollarını yana itələdi və çölə qaçdı. Həyətin ortasındakı çinar ağacına bağlanmış Gülgün şahə qalxıb-düşür, dayanmadan kişnəyir, heç cür sakitləşə bilmirdi. Sadiq qapının ağzında dayanıb həyəcanla sağa-sola boylandı. Əmisinin həyətdə olmadığını görüb təkrar evə girdi. Atasının böyüdülməyi çərçivəyə salınmış şəklini sinəsinə sıxıb Gülgünün qabağına qaçdı. Çərçivəni əlləriylə başının üstünə qaldırıb bərkdən dedi.

– Atama bax!

At ona məhəl qoymur, sağa-sola fınxırıb boynundakı qalın kəndiri dartışdırırdı.

– Ay Gülgün, atama bax! – oğlan təkrar var gücüylə qışqıranda at dayandı. Fınxırıb bağlandığı ağacın başına iki dəfə fırlandı. Uzun, məğrur boynunu aşağı əyib oğlanın yanaqlarını, sonra isə şəkli iylədi və ayaqlarını qatlayıb yerə çökdü. Sadiq əlində tutduğu şəkli ehtiyatla atın qabağına qoyub yavaşca onun sağ böyrünə keçdi, boynundan öpdü, balaca başını tumarlayıb bir ay on dörd gün sonra onu sakitləşdirməyin yolunu tapdığı üçün xəfifcə gülümsündü. Sevinc içində bacısı Mahizəri səsləmək istəyirdi ki, Cəbrayıl darvazadan həyətdə girdi. Gülləylə dolu kiçik taxta qabı qazdığı çalanın kənarına qoydu. Oğlana baxa-baxa tufəngi doldurmağa başladı.

– Əmi, mən onu sakitləşdirməyin yolunu tapdım! – əmisinin hərəkətlərini diqqətlə izləyən oğlan burnunun suyunu çəkərək asta və ürkək səslə dilləndi.

– Ə, bala, sən bilmirsən, o zülüm çəkir! Nə sakitləşməy, ə?! Keç içəri, bala! – əmisi tufəngi çiyinə keçirib, ata yaxınlaşdı. Onun kəndirini açıb əlinə doladı. Şəkli yerdən götürmüşdü ki, Gülgün şahə qalxdı və bu dəfə daha bərkdən kişnədi.

– Əmi, dayan! Əmi, söz verirəm sənə, ta belə eləmiyəjəh! Mən baxajam ona! Yanınnan ayrılmyajam!

Səsə həyətdə qaçan Mahizər əmisinin dizini qucaqlayan və heç cür aralanmaq istəməyən qardaşını sakitləşdirməyə çalışırdı. – Ay qız, atanın şəklini tut. – Cəbrayıl qışqırıb şəkli onun üstünə atdı. Elə bil kişinin qollarına qüvvət gəldi. Atı dartıb əvvəlcədən qazdığı, üstü ot-ələflə örtülmüş çalanın yanına gətirdi. Atın başını irəli uzadıb yamyaşıl otları qırmağa başlamasıyla çalaya

yuyvarlanması bir oldu. Çala onun boyundan dərin qazılmışdı. Cəbrayıl çiynindən asdığı tufəngi çıxardı. Qoruyucunu da açmışdı ki, Gülgün dizlərini qatlayıb yerə oturdu. Bir neçə dəfə finxırıqdan sonra almaya bənzəyən iri, canlı gözlərini torpağa dikib, başını səssiz şəkildə aşağı salladı. Cəbrayıl geri çevrildi, bir-birinə sarılıb ağlayan qardaşı balalarına baxdı. Uşaqların sifətində sonsuz kədər vardı.

– Əmi!.. – deyə onlar ikisi də birdən zarıdılar.

– Qarabağ atıdır e, – dodaqları büzüldü, – özü də Ceyran növündən. Bunun qeyrətinə, vəfasına qurban olum! – hönkürüb ağladı, – ona ta biz lazım deyilik! O ta qağamı istiyir!

Uşaqlar ona, o da uşaqlara qoşulub zülüm-zülüm ağlasalar da, Cəbrayıl tufəngi əlindən buraxmadı. Bir addım geri çəkilib alının tərəfini sildi. Tufəngin nişangahını gözünə yaxınlaşdırıb lüləsini aşağı əydi. Bu vaxt Zəngilan dağlarının arasından yenidən çıxmış və çinar meşəliyinin yanından ötən qatarın fit səsləri eşidildi.

– Bəzi, bəzi, deyəsən, gələn babamgildir. Qatar çatdı hə?! – oğlan kədər qarışıq sevinclə dedi:

– Görəsən, özlərini yetirənlər?! –

– Paaaart!

Uşaqlar üçün xəndəyə yaxınlaşmaq dözülməz idi. Hər ikisi fəryad içində dəmiryol vağzalına sarı qaçdı.

Cəbrayıl Gülgünü sağ yanı üstə çevirdi. Ayaqlarına uzun zəncir vurub, zəncirlərin o biri ucunu çalanın yuxarisına uzatdı. Çinar yarpaqlarını atın açıq qalmış gözləri üstünə qoydu. Amma yarpaqlar yerində durmadı. O, belindəki kəmərlə yarpaqları atın gözlərinə sıx bağlayıb onun boz buludu xatırladan gövdəsinin üstünü torpaqla doldurdu.

“Zalım oğlu o gündən sonra nə vaxt bu evə gəlirdisə, özü üçün düzəltdiyi balaja kətilnən gəlirdi. Denən birimizi kətilin üstündə oturmağa qoyurdu?! Bu kətil ancaq Gülgünü basdırdığı xəndəyin qabağında, özünün oturmağı üçünüydü. Kətilin üstündə oturub zəncirləri əllərinə alır, sonra başlayırdı aşağı-yuxarı, yellə ki yelləyəsən. Zəncirləri arabir özünə tərəf də dartır, belə eliyəndə çevrilib mənə baxırdı. – Onun ayaqlarını hiss edirəm! – deyirdi. O gedən kimi tez başqa stul gətirif üstündə oturur, zəncirləri o ki var cingildədirdim. Amma bu haqq-hesablar onun

kətilinin üstündə başqa cür alınırdı. Ölümünə yaxın tapşırırdı ki, kətili o yerin qabağında basdırsınlar. Amma basdırmadılar. Qoyardımı heç! Özüm oturajaxdım onun üstündə. Əmimin varisi mən olmalıydım. Oldum da! Düz səkkiz il. Ta ki, o erməni qanına bələnməşləri gözəl kəndimizi, gül həyatımızı oğurladıxları dadsız günə kimi. Ə, o gejdə nə gejdəydi?! Həmin gejdə zəncirlərin hərəsini kətilin bir ayağına bağlayıf, hamısını dərinə, yox e lap dərinə, nə lap dərinə e, ondan da dərinə ... Allah, mən onları nə qədər dərinə basdırmışdım?! Görəsən, tapmıyıflar ki?! Evimizdən çıxanda içəridə bir səs qalmışdı e – saat çıkkıltısı. Yadımdadı, saat altıya on beş dəqiqə qalmışdı. O səsi, görəsən, nə vaxt dayandırdılar? Ə, elə bil o mənə "getmə" deyirdi e – çık, çık, çık, çık, çık...”

– Sadiq. Sadiq! Ay Sadiq. Nə danışırısan, ay Sadiq? – deyə qadın əli ilə arxadan onun çiynlərinə toxunub, nə baş verdiyini aydınlaşdırmağa çalışırdı. Amma o susmur, dolmuş gözlərini divardakı saata zilləmiş halda deyirdi:

– Çık, çık, çık, çık...

Qadın cəld yataqdan qalxıb, ərinin qarşısına keçdi, aşağı əyilib, əllərini onun dizlərinə söykədi. O gözlərini saatdan ayırıb əvvəlcə pəncərəyə tərəf çevrildi. Hava yavaş-yavaş işıqlanmaqda idi. Sonra üzünü arvadına tutdu:

– Mən bu gün işə getmək istəmirəm, – pıçılıyla dedi.

– Lap yaxşı eləyirsən. Axı nə var hər gün işdə!

– Sadiqin barmaqları arasındakı siqaretin kötüyünü götürdü – Ooo... sağ ol səni. Siqaret çəkməyə başlamısan? Lap yaxşı eləmişən. Deyirlər, aradabir xeyrlidir.

Ərinin rəngi ağappaq ağarmış, dodaqları qurumuşdu. Qadın tez mətbəxə gedib, bir stəkan su gətirdi. Sudan bir-iki qurtum ərinə içirib qalanıyla əlini islatdı, kişinin alına, başına tumar çəkdi.

– Başa düşmürəm e, buu saat işləmirsə, necə çıkkıldayır? – Sadiq soruşdu.

– Allah səni güldürsün, – qadın qəhqəhə çəkdi, – buna görə bayaqdan çıkkıçık salmısan? Nə vermişən axı bu saatdan ala bilmirsən? Dünən demişdim axı orta əqrəbi bir balaca əyilib deyə, üstdəki əqrəb ona ilişib, qabağa gedə bilmir.

– İşdəmiyən saadın bu dırıltısı nəyimizə lazımdı axı? Hələ bir onu çıxart, ver mənə.

Qadın gülərək geri çevrildi. Saati divardan çıxarıb ona verdi. Sadiq saatin şüşəsinə, arxasına əli ilə bir neçə dəfə möhkəmdən vurduqdan sonra əqrəblər hərəkət etməyə başladı. Saati 6-ya 15 dəqiqə qalmışa qurdu.

– As yerindən, amma bundan bizə saat olmaz!

Qadın saati divardan asıb ərinin qoluna girərək uzanmasına yardım elədi.

– Ta rahatlaş. Saadı da düzətdin.

Özü də yerinə uzandı.

– Nə yaxşı işığı söndürmədin? – deyə Sadiq gözləri tavana zillənmiş halda soruşdu.

– Sənə görə.

– Ehtiyac yoxdur.

Qadın işığı söndürdü.

– Gəl sabah səni diş həkiminə aparım.

– Bu hardan çıxdı?

– Daha bəsdir! O dişin yerin doldurmaliyam.

– Əşi, dişdir də, qasmır ki! Bir də ki pulumuz var?

– Hələ həkimə gedək, gedən kimi pul ödəmillər a. Bizim bir yerli diş həkimi var – onun yanına gedərik.

Qadın sevincək üzünü ərinin sinəsinə dayadı.

– Elə bilirsən yadımdan çıxıb? Heç elə şey yaddan çıxar?! Sən qızıl dişini çəkdirif evimizə iki kiloət almışdın. Düzdür, – gülümsündü, – indi ta qızıl diş modda döyül, amma sənə qəşəng, ağ diş qoydurajam. Neçə kilo desən, sabah ət də alajam. Televizoru da düzəltdirəjəm. Üstəgəl, sənə təzə divar saati da alajam.

– Nəynən alajaxsan, ay Sadiq?

– Uşağın evinin kira puluynan. Hələ evin ayığına 16 gün var.

– Nə deyirəm.

– Sən hələ də mehriban qızsan! – dedi və onun saçlarına tumar çəkdi.

– Qız a!

Hər ikisi gülüşdülər.

– Sənubər, heş kəndimiz üçün darıxırsan?

– Burnumun uju göynüyür.

– Kaş kəndimizə qayıda biləydih.

– Qayıdarıx, sənə?

– Qarabağ heş vaxt erməninin olmuyuf, olmuyajax da!

...Səhər açılarda bütün küçəni səs-səda başına almışdı. Pəncərəni açıb hər ikisi həyətə boylandılar. Əllərində Azərbaycan bayrağı tutan azyaşlı uşaqlar bir ağızdan qışqırırdılar:

– Qarabağ bizimdir, bizim olacaq! Qarabağ bizimdir, bizim olacaq!

– Ay qonşular, nə oluf belə? – deyə Sənubər pəncərə ilə üzbəüzdəki mağazadan çıxan üç nəfər qadına səsləndi.

– Gecədən Qarabağda müharibə başlayıb. Televizorda dedilər ki, ordumuz Füzulinin üç kəndini işğaldan azad edib. Prezident deyib ki, day bundan sonra dayandı yoxdu. Axşam saat 7-də özü bu barədə televizorda çıxış edəcək!

– Nə?! – qadın təəccüblə ərinə tərəf çevrildi.

– Ay Sənubər, siz Qarabağın hansı kəndindəsiniz? – deyə qadınlardan biri soruşdu.

– Zəngilan, Zəngilan, ay bajı! – Sadiq həyəcanlı səslə dedi və geriye çevrilib sevincək otağın içində atılıb-düşməyə başladı – bilirdim, bilirdim elə. Neçə gündür elə bunun qızdırmasıymış düşüb canıma. Tez mən gedim televizoru düzəltdirim. Ya da yox, cəld sən də geyin. Televizoru əlimdə aparajam. Ordan həkimə gedərih, saad alarıx, ət alarıx! – sonra qəşş edib güldü. – Allah, bu nə gün idi belə?!

– A kişi, birdən başımız qarışar, Prezidentin çıxışını qaçırarıx ha! Tez get televizoru düzəltdir!

– Prezidentin çıxışına çatdıraram?

– Niyə çatdırmırsan? Hələ vaxda var.

Hər ikisi eyni vaxtda çevrilib divardakı saata baxdılar. Saat 4 idi. Onun aramsız, sakit çıkkıltıları vaxta hələ çox qaldığını göstərirdi:

Çık... çık... çık... çık...

Xəlil CƏBRAN:

Əlbət ki, gözəllik dərin düşünənlərin nəsibidir.

Var olan hər nəsnə imanla yaşar və var olan
hər nəsnənin də ucalardan ucanın
rəhmətindən başqa sığınacaq yeri yoxdur.

Tanrı sevgidir; insanların yaşadığı bütün
sevgiləri əhatəsinə alar.

Sevgi olmasaydı, heç bir şey var olmazdı.

Sevgi işıqdan bir səhifəyə işıqdan bir əlin
yazdığı işıqdan bir sözdür.

Bir nəsnəyə iman etmək – o nəsnəni tanımaq
deməkdir. Ruh gözüylə baxan bir mömin
araşdırıcıların ağıl gözüylə görmədiklərini
görər.

Bu dünyanın tikanlı yolları ilə getməkdən
qorxmayın! O tikanlar dabanlarınızdan xarab
olmuş artıq qanı çıxaracaq!..

Varlıqda üçüncüsü olmayan iki ünsür var. Bu
iki ünsür gözəllik və həqiqətdir.

Gerçək gözəllik eynilə torpağın
dərinliklərindən gələn, çiçəyə rəngini və ətrini
verərək həyat kimi ən müqəddəs ruhdan
yayılan və vücudu aydınladan bir işıqdır.

Arxan Günəşə doğru dayansan, ancaq öz
kölgəni görərsən.

Böyük şair sükutumuzu dilə gətirməyi
bacaran kəsidir.

Dəlilə-sübuta ehtiyacı olan həqiqət olsa-olsa,
yarımhəqiqətdir.

Ehtiyacın bir adıdır cinayət.

Günahsız yalnız o kəsidir ki, başqasının
törətdiyi cinayətdə özünün də payı olduğunu
hiss edir.

Hər qışın ürəyində titrəyən bir bahar var...

Həyatda insanın özünə "sən uduzdun"
deməyindən də çətin heç nə ola bilməz.

Xatirələr də görüşməyin bir şəklidir.

İdrak ilə könül ancaq o vaxt razılığa gələ bilər
ki, idrak rəqəmlərlə düşünməyindən, könülsə
arzularla yaşamağından əl götürə.

İnsanın dəyəri nəyə nail olduğunda deyil,
məhz nəyə can atdığındadır.

Qürurlu olmaq – sənə lazım olduğundan azını
götürmək deməkdir.

Şeiriyət – sevincin, ağrının, heyrətin, bir də
bəzi qrammatik qaydaların qarışığıdır.

Sevgiylə şübhə bir araya sığışa bilməz.

Sənə söylədiklərimin yarısının bir anlamı yox-
dur, ancaq onlarsız da qalan o biri yarısı
olmazdı.

Bu günəcən yalnız “Sən kimsən?” deyə sual
edənlərə nə cavab verəcəyimi bilmədim.

Hamımız məhbusuq. Amma bəzimizin
hücrəsində pəncərə var, bəzimizinkində isə
yox...

Mən bu bitməz-tükənməz ümmanda yalnız bir
damlayam...

Qəlblərimizin sirlərinə ancaq qəlbləri sirlərlə
dolu olanlar yol tapa bilərlər.

Kəhkəşan içimdə olmasaydı, onu necə görəcek
və ya biləcəkdim.

Körpələrimizə daha çox özümüz yuxuya gedə
bilək deyə, laylalar söyləmişik.

Cəhalətimin səbəbini bilsəydim, alim olardım.

Həyatın ədalətinə duyduğum inancı necə itirə
bilərəm axı! Mən bilirəm ki, qu tükündə
yatanların yuxuları torpaq üstə yatanların
yuxularından daha gözəl deyil.

Torpağın hansı qarışını qazırsan-qaz, bir
dəfinə tapacaqsan. Ancaq bir cütçünün
inancıyla qazmalısan.

Vahiməli olan – yolun yolçusuz olmağı deyil;
əsas vahiməli olan – yolçunun yolsuz
olmağıdır; yolsuz, hədəfsiz, məqsədsiz-
məramsız, çaşqın və hərcayı.

Təbiətdəki mübarizə nizamı arzulayan
nizamsızlıqdan başqa bir şey deyil.

Əgər sirrini yellərə açırsansa, ağaclara sirrini
söylədi deyə, yelləri günahlandıra bilməzsən.

Birlikdə güldüyün birini unuda bilərsən,
amma birlikdə ağladığını əsla!

Ədalətin yarısı mərhəmətdir.

Həqiqət parçalana bilməz.

Bir həqiqət hər zaman bilinmək, amma ara-
sıra söylənmək üçündür.

Gözəllik bütün həyatımız boyu arayıb-
axtardığımız itiyimizdir.

İçində gözəllik olmayan nə bir din var, nə də
elm.

Gözəlin özü yolunuza çıxmaz və
yolgöstəreniniz olmazsa, gözəli harada və
necə axtararsınız?!

Qarnı ac olan birinə mahnı oxusan, səni
mədəsiylə dinlər.

Bir fatehi zurna-qavalla qarşılayan, sonra da
onu başqa bir fatehi qarşılamaq üçün zurna-
qavalla qovalayan millətin vəy halına.

Vay o millətin gününə ki, parçalara
bölünübüdü, hər parçası da özünü bir millət
sanır.

Gözlərindəki nifrəti dodaqlarındakı səfeh
gülümsəməylə gizlətməyə çalışan kəs necə də
axmaqdır!

Özünü ov kimi göstərən ovçuya nə deyim?!

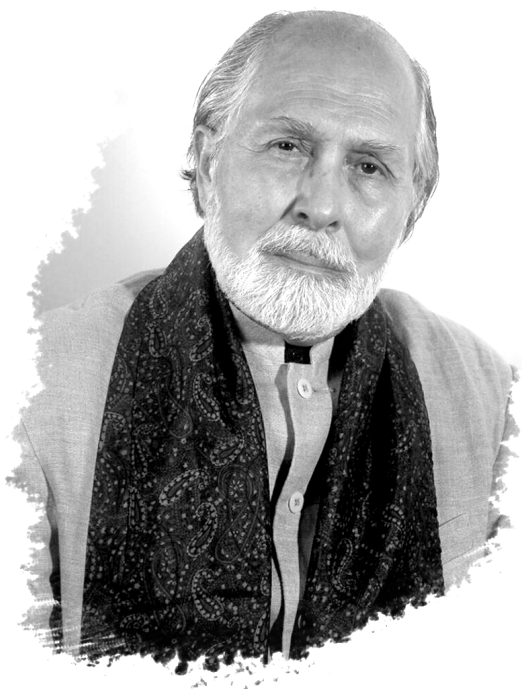
Seyyid Hüseyn NASR:

Allah öz Gözəlliyini seyr etmək üçün Kainatı
yaratmışdır.

Düşünən kəs üçün gözəllik Əbədi Olana açılan
bir qapıdır...

Dəyişməz olan Tanrı eyni zamanda dəyişən
hər şeyin qaynağıdır...

İnsan ancaq Allahın işığında özünü bilə bilər.

İnsan təbiətdəki ahəngi və gözəlliyi öz zəifliyinin fərqiə vararaq Yaradıcının Hikməti qarşısında boyun əyməklə kəşf edə bilər.

Bilginin ən üstün dərəcəsi Allahı idrakdır. Allahı dərk etmənin isə imandan başqa yolu yoxdur, mümkün də deyil.

Quran kimi müqəddəs kitablar insan ruhunun tarixiylə doludur.

Allah ilə barışıq olmadığı müddətcə insan özüylə barışıq ola bilməz və özüylə barışıq olmadığı müddətcə də təbiətlə barışıq ola bilməz.

Qəlblərimiz Allahı zikr etməklə aydınlanır. O-nu zikr etdiyimiz zaman O da bizi zikr edir. İslam Allahı zikretmə elmidir. İslam Allahı bilmək elmidir. Ən böyük günah Allahı bilməmək, O-ndan qəflət, yəni O-nu unutmaqdır.

Fikrən səyahət etdiyim bir yerdə əgər kökü İlahi Həqiqətdə olan fəlsəfəyə tuş gəldimsə, orada özümü evdəki kimi hiss etdim... İlahi hər harada varsa, ora mənim mənəvi yurdumdur.

İradəni Allaha təslim edə bilmək həyatın kədər və müsibətlərini belə şirin bir qalibiyyətə çevirir.

Bütün mövcudat Allahın Rəhman adından nəşət etmiş, bütün surələr də yenə bu adla başlamışdır. Bu adlar Allahın rəhmətiylə əlaqəlidir.

İnsanın təbiətə hökm etmək haqqına sahib olması ilahi surətdə yaradılmış olmasından qaynaqlanmaqdadır.

Azad bir adam üçün təbiətin gözəlliklərini və Allahın sonsuz elmini, ucalığını düşünməkdən daha dəyərli heç nə ola bilməz...

Kainat insanla danışır. Dinin özüylə eyni qaynaqdan gələn bir ayətdir kainat.

Həm təbiət, həm Quran Allahın təcəllisinə və O-na ibadətə işarət edir.

Müsəlmanlar sərhədləri Quran sədasıyla cızılmış bir yerdə yaşarlar...

Təbiətlə barışıq olmağın mənəvi nizamla barışıq olmağa bağlı olduğunu kimsə anlamaq istəmir...

Mömin insan Allahı Batin olaraq görür. Ruh dünyasına büsbütün laqeyd olan dünyəvi insanın isə gördüyü ancaq Zahiridir.

Əgər görmənin anlamını cismani gözün gördüyünün fəvqünə çıxarsaq, görmək – inanmaqdır.

İnsanlar bir milyon il öncə də ölümlərini gömür və Gözəgörünməz Dünyaya inanırdılar.

Quranla elm, Quranın bu və ya digər ayəti, çox keçmədən dəbdən düşəcək hansısa elmi kəşflə çox da bəsit bir biçimdə qarşılaşdırılaraq uzlaşdırıla bilməzlə...

Modern insan heyfət duyğusunu itiribdir; bu, müqəddəslik duyğusunu itirmiş olmasının nəticəsidir. Bu itki elə bir həddədir ki, müasir insan aqlın sirrinin necə möcüzəvi olduğundan xəbərsizdir.

Təkamül təbiətin çöhrəsindən İlahi Hikmətin son işarətlərini də silmişdir.

Qəlb gözü ki bircə dəfə örtüldü, daha insan haqda əsl bilgiyə yetmək mümkün deyil.

Müasir sivilizasiya Renessansdan bu yana Qərbdə gəlşdiyi şəkliylə uğursuzluğa düşər olmuş bir təcrübədir.

Yer üzü Qərb sivilizasiyasının işlədiyi xətlərin yenidən işlənməsinə indən belə daha qatlanacaq halda deyil.

Yalnız mənə göyündə bir ulduz olmağa çalışmaq insan dünya ilə ahəng içində yaşaya bilər.

Renessans deyiləndə ilk ağla gələn – İslamla daban-dabana zidd prometeysi və titanik ruhun Qərbdə bir daha dirilməsidir, başqa heç nə.

Bu modern fəlsəfə, həqiqətən, ənənəvi hikmət qarşısında tam aldanış içində olub Göyü fəth iddiasıyla qopan bir quru gurultudan başqa nədir ki?..

Şükür ki, psixoanalizin təsiri müsəlmanlar arasında bir elə yayılmadı ki, indiyəcən ona ehtiyac da hiss edilməmişdir.

Müsəlmanlar Göyə qarşı gəlmədikləri və ...antimənəviyyətçi humanizmdə pay sahibi olmadıqları üçün nə qədər şükür etsələr, yenə azdır.

Modernizm dünyəvi insanın İlahiyə və ənənəyə, məntiqin əqlə... qarşı üsyanıdır.

Artıq İslama təhdid olaraq Marks, Haydegger, Rassel və Sartrdan da çox, böyük şəhərlərdəki gənclərə xitab edən Maykl Cekson və Madon-nadan bəhs etmək məcburiyyətindəyik.

Gözəlliğin çirkinliyə, ahəngin nizamsızlığa necə hakim olduğunu görmək üçün mizanı insan əliylə pozulmamış təbiət aləmini seyr etmək yetər.

Saf təbiət Tanrının yaratmış olduğu ən mükəmməl məbəddir..

İslamın nə bahasına olur-olsun, qaçdığı da məhz prometeysi, yaxud mövcudat silsiləsini qırıb Tanrıdan və dünyadan asılı olmadığını bəyan edən üsyankar insan düşüncəsidir.

Modern insan tarixin keçmişində qalmış insanlardan belə daha geridədir.

Qərbi bir çox şərqşünaslar hər nə qədər Quranın “İlahi” olub-olmadığına dair bəzi şübhələr oyandırmağa çalışsalar da, müqəddəs kitab müsəlmanlar üçün hər zaman hərfbəhərf Tanrı kəlamı olaraq qalmışdır.

İslam dünyası qüvvəsini fəlsəfi, irfani və dini araşdırmalar yerinə maddi gücə qovuşmaq üçün xərcələyirdi, dünyanı fəthin yollarını kəşf etmiş olardı...

Mənəvi yol üzərində irəliləyiş nəfs ilə Ruh arasındakı sürəkli təkrarlanan qarşılaşmalarla doludur.. Nəfs – xəzinəyə çatma bilməsi üçün qəhrəmanın öldürməli olduğu əjdəhadır.

Bəşər tarixində insanlar min illər boyu hər yerdə ənənənin hökmündə yaşamışlar.

Toplayanı, tərcümə və tərtib edən:
Cəlal MƏMMƏDOV

MƏNİ BAĞIŞLA

Yadına gəlir,
Mənim gözlərimin rəngi
On il bundan öncə necəydi?
Yadına gəlibsə- məni bağışla.

Əllərin əlimi unutmayıbsa,
Məni ürəyinə
Əlin xatırladırsa –
Yenə məni bağışla.

Deyirlər, əllər
Yazdığı məktubu unuda bilmir.
Nə qədər üzüklər taxılsa ona,
Üzüklər barmağı aldada bilmir,
Üzük ürəyini əzirsə- məni bağışla.

Mən qocalıb getdim,
Mənə əlvida,
Hələ də gözlərin bağçada
Məni gəzirsə – məni bağışla.

Mən qocalıb getdim,
Getdim ki, yenidən gəlim,
Xahiş eləyirəm,
Sən məni sevmə,
O dünyada da
Mən səni tanıya bilim.

QUŞLAR VƏ MƏN

Quşlar darıxdığından
Uçdular,
Mən də darıxdım,
Şeir yazdım...

Quşlar qanadlarıyla
Göyü təmizlədi,
Mən də sevdim,
Qəlbimin
Aynasını sildim.

Quşlar lələklərini saldılar,
Mən də kitab çap elədim,
Sən oxuyasan deyə.

Allahşükür AĞA

Quşlar yuva qurdular,
Mən də yuvalarının altında
Dərin bir nəfəs aldım,
Sən dincələsən deyə.

Səhərisi quşlar görünmədi,
Və mən də öldüm,
Məni axtarasan deyə.

ÇƏPƏRİ YIXIRSAN YARAŞIĞINLA

Gözü yuxudan bulaşığılı,
Ayağı kol- kosdan sarmaşığılı,
Haylı-küylü, qarma-qarışıqlı,
Ayağı səkilli it,
Üz-gözü şəkilli it,
Sən ölsən,
Kəndimiz öləcək, ölmə.

Kəndimizi sən oyadırsan səsinlə,
Çəpəri yıxırsan
Yaraşığınla.
Sən lap gözəl olursan
Zəncirin dolaşığıyla,
Ulamağınla Ayı
Yuxarı qaldırırsan,
Sən ölsən,
Ay yerə düşəcək, ölmə.

Qarın üstündəki ayaq izlərin
Özündən qabaqda olur həmişə.
Yad kimi qoxlayırsan
Ayaq izini,
Bir az qayıdırsan
Sanki keçmişə.
Ayaq izlərini gün əritmədi,
Vaxt əritdi,
Zəncir səni öldürmədi,
Zəncir səni dirilti,
Zəncirini yaxşı qoru,
Heç vaxt onu itirmə,
İtim!

ŞƏKİL

Mən səni yadımda belə saxladım,
Danışıb eləmə, şəkil kimi qal.
Əlini tərپətmə, gəl keç yanımdan,
Gördün darıxırsan, xəyallara dal.

Şəklin xəyalları çox dərin olur,
Nəyi düşünürsən, götür özünə.
Guya ki, bu səhər gəlin köçürsən,
Şəklini örtüktək dur çək üzünə.

Gözündə qəribə kədər varıydı,
Güldürmə, qoy elə eləcə qalsın.
Xalqın gəlinləri böyüyüb getsin,
Qoy mənim sevdiiyim balaca qalsın.

Bir axşam üzündə qəmi sındırıb,
Anan söyləməsin, Allaha şükür!
Bax onda gözündə şəklini cırıb
Verər küləklərə bu Allahşükür...

GÜL ARABASI

Bizim bir partamız vardı,
Üstündə yazılar,
Qollar,
İmzalar,
Adlar...

Görən, neylədilər o partanı,
Ocaqda yandırdılar, yoxsa
Divara vurdular,
Ya yola basdırdılar,
Ya da bir balaca uşağa
Araba düzəldilər.

Onun üstündəki mürəkkəblər,
Barmaq, əl
Şəkilləri,
Ox işarələri,
"Sevir", "Sevmir" kəlmələri...
Hara sığındılar
Vaxt sazağında?

Qonşumuz
Məhəmmədəlinin
Nəvəsi o günü
Bir araba qurumuş gülü
Zibilliyə aparırdı
Arabanın qulpunda
Adımız atılıb-düşürdü,
Deyəsən, tanıyırdı məni.

GÜNƏŞ

Əlimi qayanın sinəsinə qoyuram,
Bir parça istilik qalıb Günəşdən,
Hanı Günəş?
Günəş çoxdan gedib,
Yenə qayıtsın.

İstilik əlimin altında qımıldanır,
Nəbzimi taqqıldadır,
Köçmək istəyir damarlarıma,
Amma necə?
Məncə, düşünərək.

Mənə elə gəlir, bir ovuc istilik
Daha doğmadır
Günəşin özündən-
Bəlkə, xatirədir deyə.
Məsələn, xatirən daha şirindir
Sənin özündən.

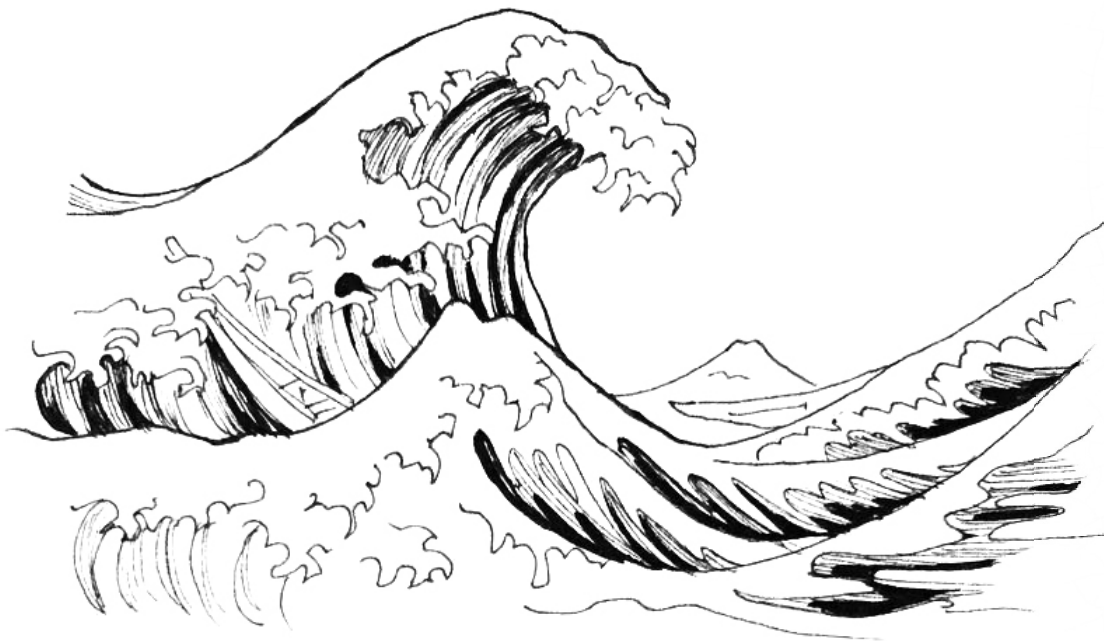
İndi soyuq udacaq bu istini,
Bəs Günəş niyə qoyub getsin
Öz balasını,
Sağ olsun Günəş,
Bizə həyan qoyub gedib
Öz parasını.

KÜLƏK DƏNİZİ UÇURMADI

Küləklərin bütün gücü
Suları göylərə qaldırmaqdı, əslində.
Quşları da bir vaxt külək qaldırdı göylərə,
İnanmırsınız, bunu
Quşların qanadından soruşun.
Qanadların son ucunda pırıldayan lələk
Baş verənləri yazır həmişə.

Hardasa bir bulud göyə qalxdısa,
Küləyin qələbəsidir, dostlar.
Göylə yerin arasında
Həmişə təntiyən
Hirsli bir külək var.
Baxın, buludların göyə uçuşunu
Yamsılayır
Sapsarı yarpaqlar.

Batan gəmilərin son fiti
Yaşayır suların üzərində.
Gəmilər o vaxt batdı ki,
Sular uçmaq halına gətirildi,
Bu da küləyin növbəti sevgisiydi.
Qaldırıb dənizin
Bir dalğasını altına girəndə
Qara tüstülü ağ gəmilərin
Ayaqları sürüşdü dənizin üzərindən,
Yenə külək dənizi uçurmadı
Balıqların xətrinə...

Vüqar ƏMRAH

FARMALIN ƏTİRLİ BƏNÖVŞƏLƏR

Səlim yenə yuxusunu qarışdırmışdı: metal konstruksiya ilə tikilmiş, amma tikintisi hələ başa çatmamış hündür binanın sonuncu mərtəbəsindəydi. Həmyaşıdı olan millət vəkili onlara – Səlimə, qrup yoldaşı Məzahirə və tanımadığı bir nəfərə dərs deyirdi. Dərsin mövzusu süni intellekt idi. İki yarımadam masa üstə dəmir müstəvilər üzərində uzadılmışdı. Gözləri çox qəmli və qəzəbli idi. Deputat dayanmadan onlar haqqında danışır, nəse göstərir, arabir əlindəki mətbəx bıçağı ilə qəssab kimi haralarınısa kəsib atırdı. Məzahirə əynində qolu gödək həkim xalatı, damağında papiros, etinasız halda ona baxırdı. Səlim deputata irad tutub yarımadaamların ölə biləcəyini söylədi. O isə cavabında gülümsünərək: “Rəhmətliyin oğlu, gör neçəsini qanına qəltan eləmişəm. Bax, məhəccərin yanındaırlar...”, – dedi. Baxdı. Məhəccərin yanında qərribə ətirli bənövşələr bitmişdi. Bənövşəliyin ortasında qanlı mələfəyə bükülmüş bir cüt qəhvəyi ayaqqabı vardı...

Qan-tər içində ayıldı. “Bəs Freyd niyə görünmədi?” Adətən, yuxunun axırında qaşqabağını sallayıb üzünə acıqlı ifadə verib: “Yuxunu düz görməmişəm”, – deyərdi. Yuxusunu yozmağa çalışdı. Yatmazdan qabaq neyrocərrah Serjo Kanavero haqqında filmə baxmışdı. O, insana baş calamaq istəyirdi. Günahı öz boynuna, deyilənə görə, siçanlarda təcrübəsi alınmışdı. Baş caladığı meymun isə ölmüşdü. Bəs millət vəkili bura nə dəxli var? Beynini bir az da işlətməli oldu. Həə! Serjo çalışqanlıq rəmzidir. Tələbə vaxtından tanıdığı millət vəkili də bu cür çalışqan idi. O, harda olsa, hansı müstəvidə olsa, yaltaqlansa belə, uğur qazanacaqdı. Bəs süni intellektlər? Niyə gözləri belə qəmli idi? Heç bir müsibət bu cür qəm yarada bilməzdi. Millət vəkili çalışqanlıqını başa düşürdü, bəs onları niyə acımadan kəsirdi? Niyə onlarla təcrübə heyvanı kimi rəftar edirdi? Axı heç Kanavero təcrübə heyvanlarına belə amansız yanaşmırdı...

Zəngli saata baxdı. Yenə zəngi qabaqlamışdı. Xatırladı, kəndə getməli olduğu üçün saatin zəngini qurmuşdu. Kefi duruldu. Çoxdan uzaq düşdüyü doğma yerləri görəcək, gözəllər gözəli güllü qobuya gedəcəkdilər...

Bir neçə il olardı, kəndə getmirdi. Atası ilə arası dəyəndən sonra daha kəndə getməyəcəyinə söz vermişdi, amma indi buna məcbur idi. Sonbeşik qardaşı sağalmaz mərzə tutulmuşdu. Xərcəng! Bir ay qabaq əməliyyat olunsu da, şiş yenidən öz yerində bitmişdi. Sanki təbabətə meydan oxumuşdu – “Allahla Allahlıq etməyin!”. İkinci əməliyyata həkimlər razılıq verməmiş, şüa terapiyasını məsləhət bilmişdilər. Bakıda, Moskvada götürülmüş histoloji analizlərin cavabı eyni idi – “şvannoma”! Səlim bunun nə demək olduğunu yaxşı başa düşürdü. İşlədiyi illər ərzində ürəyi sənətindən doğan sərtliklə cilalansa da, başa düşürdü ki, bu, ölüm hökmü almış adamın edam gününü gözləməyinə oxşayır. Bir az fərqi vardı – doğmaların yanında olur...

Avtobusda ürəyi sıxılırdı. Tez çatmaq istəyirdi.

Daşüzdə avtobusdan düşəndə dua etdi: “Nə ola, rastıma heç kim çıxmaya!” Xəyalatın şirəsini çıxara-çıxara evə qədər yolu piyada getmək fikrindəydi. Daşüzdə yazılmamış qanun vardı: maşını olan kimsə piyada gedəni gördüsə, tanıdı, ya tanımadı, mütləq götürürdü. Xoşbəxtlikdən sakitlik idi. Əyriyə çatdı. “Salam, ağsaqqal!” – salamlaşdı. Cavab gözləmədi. Əyrinin cavabı əzəmətli sükutu idi. “Qardaşın necədir?” – ağına gələn ilk sual bu oldu. Soruşdu və qərbə baxdı. Qobu o tərəfdə Əyriyə qovuşurdu. Xəyali cavabı aldıqdan sonra yola davam etdi. Türkoğlu yamacına qədər sözsüz-sovsuz gəldi. Daşlı yol geridə qalmış, göy çəmənlilik başlamışdı. Fındıq budaqlarından hörülmüş çəpərlər, payaların dibində bitən bənövşə, novruzgülü ayrı aləm yaradırdı. Qəflətən göy guruldadı, sonra sifətinə düşən damcılarını hiss etdi. Dalınca da şarax-baraxla basdalanmış çəpər səsi gəldi:

– Dədəm-ciym saa qurvan, ay həkim! – O dəqiqə tanıdı. Ənvər kişi idi. – Mənəm daa, tanımadın? Vəlioğlu Ənbər.

Sözləri basa-basa, özü demişkən, “tısbağa yerişli” danışdı. Balaca boyu, sarışın sacı, dərisinin bəyaz rənginə görə yaşadığı kəndin

adamlarına oxşamırdı. Qırıxmış, gündən qızarmış dərisi zəhmətdən daha çox çətinliklə qocaldığından xəbər verirdi. Hal-əhval tutdular. Səlim kəndi, Ənvərin oğlu Vəlini xəbər aldı.

– Vəlidi da. Dədəmin adını qoymuşam, dədəm kimi də baxıram. Yəni heş baxmıram, – zarafatından qalmadı. Danışdıqca ağzından su sıçrayırdı. İlahi, insanın ağzında nə qədər su olarmış! Elə bil zalım oğlunun tüpürcək vəzlərinə Niaqaradan boru çəkmişdilər. “Sənin sitatların üçün yaman darıxmışam” – Danışdıqca Ənvər kişinin Tolstoydan, Balzakdan sitatlar gətirdiyini bilirdi. Hələ öz aləmindəydi:

– Kənt də həmin kəntdi. Balzak dimişkən, blatnoy ərindən dul qalmış arvada oxşuyur, – xırda gözlərini, nüfuz edən baxışlarını Səlimə zillədi.

Səlim artıq islandığını hiss edirdi. Ənvər kişi isə xoşbəxt görünürdü. “Sağ ol, Ənvər dayı! Sənsiz bu kəndin nə ləzzəti? Buranın Niaqarası da sənsən, Viktoriyası da. İslat məni nə qədər istəyirsən”, – ürəyində fikirləşdi. Bədənindən xoş gizilti keçdi. Deyəsən, Ənvər kişi də “Niaqaranın” fərqi varmışdı. Bir az geri çəkildi. Səlimin gəlişinin məqsədini anlayıb, qardaşını soruşdu və cavab almadan:

– O yazığın da cavan canına müsibət gəldi. Heç insafdanı ki, o cür oğlan göz baxa-baxa ərisin? Çox cürüx eləmişdix, – artıq keçmiş zamanda danışdı.

Ənvər kişi danışır, Səlim isə xəyalən onun macəralarının ritmini tuturdu. Bu, kolxozun toyuqlarını oğurlamaq üçün orijinal üsul fikirləşən həmin Ənvər kişi idi: “Qaz-51”-in arxasını açar, dən səpərək toyuqları kuzova yığar, sonra da sürüb gedərdi.

Bu, buğdanı xırmanın yanından keçən arxa tökən, oğlu Vəliyə onları yığıb qurutmağı tapşıran Ənvər kişi idi. Sonra danışib gülərdi:

– Qoy zəhmətə öyrəşsin. Oğrudan oğruya pay düşər.

Ənvər kişinin öz yolu vardı. Heç vaxt bu yoldan sapmazdı. Lap Əyri kimi. Bəlkə, Ənvər kişi nəşə istəsəydi, verərdilər, ancaq belə etmirdi. Zəhmətlə oğurlayırdı. Hər oğurluqdan sonra hardansa öyrəndiyi riyazi termini başbilənlərə tolazlayırdı: – “Surətnən məxrəci ixtisar eliyirəm”.

Bic, bir az da sulanmış gözlərini Səlimə zilləyərək cavab gözləyirdi.

Neyləmək olar, Ənvər dayı? Qismət beləymiş, – Səlim başqa söz tapmadı.

– Onsuz da çox yaşasaq, hamımız gec-tez xərçəng olasıyıq. Amma ona nəşə yaraşdıramıram, – Səlim Ənvər kişinin daşı hara atıldığını başa düşmədi. Onun müəmmalı danışığı hamıya məlum idi. Ayrı vaxt olsaydı, çəpərin dibində oturur, həvəslə Ənvər kişinin şərhində dünyadakı, kənddəki təzə-köhnə xəbərlərə qulaq asardı. Ancaq ovqat həmin ovqat deyildi. Sanki Daşüzədən kəndə baxanda aldığı ləzzət də qeybə çəkilmişdi. Bunu hiss edən Ənvər kişi: “Yaxşı, get, gör nə xavar var”, – deməklə kifayətləndi.

Evə az qalmışdı. “Bəs Məzahir niyə bu qədər laqeyd idi?” – gördüyü yuxu yadından çıxmırdı. Bəstə boyu, üzünün qırmızımtıl rəngi, üstündə kapillyarları görünən kiçik, qartal burnu, nitqindəki burun tembri Məzahiri digərlərindən dərhal fərqləndirərdi. Xeyirxah, həssas olan bu adam Bodlerin “fırtına quşu”na bənzəyirdi. Rəhmətlik sağlığında sakit və səbrli görünərdi. Nadir hallarda qəzəblənərdi. Amma elə ki, qəzəblənəndi, hətta ən çılğın həmkarları belə qarşısında susardı. “Yəqin hələ səbri tükənməmişdi...”

Qapıdan içəri girən kimi evin matəm havasını duydu. Özü də bu havadan qərribə qoxu gəlirdi.

Atasını heç vaxt belə kədərli görməmişdi. Anasının gözləri ağlamaqdan şişmişdi. Qardaşları, qardaş arvadları sual dolu baxışlarını ona zilləmişdilər. Tanış baxışlar idi. Ağır xəstələrinin yaxınları ona həmişə belə baxırdılar. Çox da təsirlənmədi. Qardaşı çarpayıda uzanmışdı. “Deməli, hələ var. Yoxsa yerdən uzadardılar”, – ağlına gələn ilk fikir bu oldu. Çuxura düşmüş, nuru itmiş gözlərini tavana zilləmişdi. Sifəti sarımtıl idi. Sanki evin öləzimiş işığını özünə çəkmişdi. Sümükləri, vətərləri aydın görünürdü. Ağır-ağır nəfəs alırdı. O qədər ağır ki, diqqəti özünə çəkirdi. “Görəsən, nəfəs alırmı?” Bir ay əvvəl qardaşının xəstəxanada yatdığı günü xatırladı. Palatada ona ürək-dirək verir, təcrübəsindəki bütün üsullardan istifadə edirdi. Qəflətən qardaşının məktəb yoldaşları içəri girmişdilər. Həmin an qardaşının üzündə gördüyü sevinc Səlimin yaddaşından heç vaxt silinməyəcək. Danışdılar, güldülər. Sanki heç xəstə deyildi. Axırda sağollaşmadan əvvəl qardaşının dediyi söz Səlimin dünyasını alt-üst eləmişdi: “Siznən orta məhlədə bir dəfə futbol oynaya bilsəydim, heç dərdim olmazdı”. Səlim dözə bilməmiş, palatadan çıxıb özünü güclə vanna otağına çatdırmışdı. Onda necə ağladığını indi də xatırlamırdı. Bircə o yadıneydi: bütün içəlatı tökülmüşdü. Həmin gün qardaşı onun üçün ölmüşdü və bugünkü qərribə qoxunu Səlim neçə illərdən sonra onda hiss eləmişdi.

İndi bir az rahat idi. Qardaşı neçə dəfə öləcəkdi ki... Onun bu laqeydliyi sanki evdəkilərə də sirayət etdi. Atası, anası onu indi görürmüş kimi hal-əhval tutdular. Qardası arvadları tedarük görməyə başladılar. Deyəsən, xəstə yaddan çıxmışdı. Şam yeməyindən sonra keçmiş xatirələr, Səlimin, qardaşların dəcəllikləri söylənildikcə qardaşarvadları şaqqanaq çəkib gülürdülər. Xəstə isə öz dünyasında idi. Birdən anası təlaşla dilləndi:

– Ay qız, dur televizoru aç, serialın vaxtı keçir.

Bir anda otağı yenə həmin qərribə qoxu bürüdü. “Bu nə qoxudu, İlahi? Dəli oluram, nədi?” – Səlim bəhanə ilə həyəətə çıxdı. Həmişə kölgəsində oturduğu qoca yasəmən ala-toranlıqda nəhəng divə bənzəyirdi. Yasəmənənin altındakı torpağa bərkidilmiş skamyaya çökdü. Gözləri

dolsa da, ağlaya bilmədi. Axşam yuxusunda gördüyü süni intellektlər gözünün qabağına gəldi. “Qaldı məhəccərlə ayaqqabı” – düşündü. Yozmağa çətinlik çəkmədi. Avinquda Diaqonalo və ona çarpaz küçələrdə əldən düşənə qədər gəzməmiş, bir-birinə bənzəməyən yaraşıqlı binaların bir-birinə bənzəməyən yaraşıqlı məhəccərlərinə tamaşa eləmişdi. Əslində, məhəccərlər bəhanə idi. Düzünə qalsa, o, pəncərələrə baxmışdı. Baxmışdı ki, bəlkə, ünvanını bilmədiyi, pərəstiş etdiyi qoca Qabonu hansısa pəncərənin arxasında görə bildi. Ancaq görməmişdi. Yorulmuşdu, ancaq görməmişdi. Günahı şişmiş ayaqlarında deyil, ayaqqabılarında bilmişdi. Oradan aldığı ilk şey ayaqqabı olmuşdu. O zaman dəbdə olan qəhvəyi rəngli, “Armani” istehsalı ayaqqabı. Yəqin, Qabo da axtardığını tapmaq üçün vaxtaşırı hər şəhərdəki evində bir cüt ayaqqabı saxlayıb. Yəqin, hər yerdə axtarmağa nəşə var...

Yasəmənin altında xeyli oturdu. Otağa girəndə “iyli-qoxulu” serial davam edirdi. Gecə növbəsindən çıxdığı üçün yuxusuz olduğunu bəhanə edib yataq otağına keçdi. Çarpayıda uzanıb gözünü tavanadakı tirlərə zillədi. Tavan üzgüçülük hovuzunu xatırladırdı. Tələbə vaxtı anatomiyanın miologiya bölməsini keçərkən “canlı” meyitlərdən istifadə edirdilər. Yaxşı oxuyan tələbələr dərsdən sonra meyit soymaq üçün saxlayırdılar. İki-üç tələbə səliqə ilə meyitin dərisini soymalıydı. Və elə soymalıydı ki, əzələlərə xəter toxunmasın. Səlim ilk dəfə həmin meyitləri anatomiya kafedrasının zirzəmisindəki hovuzda görmüşdü. Qaranlıq zirzəmi, divarlarında kiçik, yaşıl işıqları olan hovuz, çanağa qədər çəkilmiş rezin çəkmələr, vahiməli baxışları, dağınıq saçları olan meyitlər və qərribə iy. Əgər həmin gün qüruru imkan versəydi, dərhal əlindəki xəbəyi atıb qaçardı. Qaçar və bir də instituta qayıtmazdı. Həmin gün sanki zirzəmidə zaman donmuşdu. Bir kəlmə kəsmədən meyitləri robot kimi xəbəklərə qoyub kafedraya gətirdilər. Soyduklar, sonra da bir yağlı təşəkkür aldılar. Həmin iy Səlimin burnundan heç vaxt getmədi. Həmin iy gücünü-qüdrətini gah artırırdı, gah azaltdı, ancaq Səlim o iydən heç vaxt qurtula bilmədi.

Gözləri yumulurdu. Hipnozla Morfey* onu yavaş-yavaş mühasirəyə alırdı. Qayıdırdı. Göy üzü qapqaraydı. Doğa bilməyib, eklampsiyaya düşən analara oxşayırdı. Tək-tək damcılar düşürdü. Bu yağışa həzin ağlaşma da qoşulmuşdu. Qardaşı Səlimə hovuzdan əl edirdi. Ətraf insan boyunda müdhiş, qoxulu bənövşəllərlə dolu idi. “Bu, farmalin iyidir. Meyitlərin saxlandığı hovuza doldurulan farmalin”, – bənövşələr qərribə pıçıltı ilə Səlimə sarılmağa çalışırdı. “Eh, sizin də skalioz var-yoxunuzu!” – Səlim qışqıraraq onlardan qurtulmaq istəyirdi. Uzaqdan qatar fiti eşidilirdi.

– Mənim qatarımdı, – qardaşı dalğın gözlərilə Səlimə baxdı. – Səninki hələ gec gələcək... – Freyd qatarın pəncərəsindən Səlimə gülümşəyirdi...

O, yuxudaykən qardaşı dünyasını dəyişmişdi, Səlim bunu sonralar biləcəkdi. Onu oyatmağa atası qoymamışdı. “Yorğundu, növbədən çıxıb, yol gəlib. Onsuz da gözləyirdik”, – demişdi. Çox sonralar, Səlim özü ağır xəstədənəndə yuxusuna farmalin ətirli bənövşəllərlə birlikdə Ənvər kişi də gələcəkdi. Gələcəkdi ki, desin:

– Dədəm-ciyim saa qurvan, ay həkim!

İyul 2018

Hipnoz – yunan əsətirində yuxu tanrısı. Morfey – yunan əsətirində xoş yuxular tanrısı (red.).

ÇAĞDAŞ RUMINDILLİ POEZİYA

Nikolay Spetaru (1961) – yeni moldov-rumın ədəbiyyatının tanınmış nümayəndəsi, nasir, şair, tərcüməçi və publisistdir. “Tanrıların dönüşü” (“Hiperion”, 1992), “Pyedestalların şöhrət tapdığı gecə” (“Junimea”, 1998), “Rilkenin kədəri” (“Augusta”, 2000) və başqa şeir kitablarının müəllifidir.

Son illər daha çox prozaik yaradıcılığa üstünlük verən Nikolay Spetaru eyni zamanda Moldova və Rumıniyanın tanınmış uşaq müəlliflərindəndir. Əsərləri onlarla dilə, o cümlədən Azərbaycan dilinə çevrilib. O, Rumıniya və Moldova Yazıçılar Birliklərinin, Pen Klublarının üzvüdür, Moldova Milli Kitab Salonunun (1993), Rumıniya Mədəniyyət Fondunun mükafatlarını alıb; Moldova Yazıçılar İttifaqının katibidir.

O, Kişinyov Beynəlxalq Kitab Yarmarkasının “Debüt” mükafatına (1993), Rumıniya və Moldova Yazıçılar Birliklərinin, habelə Rumıniya Ədəbiyyat Fondunun mükafatlarına (1998) layiq görülüb.

Nikolay Spetaru eyni zamanda Azərbaycan ədəbiyyatının rumındilli ədəbi mühitdə təbliği məsələləri ilə ardıcıl məşğul olur.

Tanınmış rumın şairi və ədəbiyyatşünası Mariya Pilkin onun haqqında belə deyir: “Ədəbiyyat üçün ilk tələb olunan şey istedaddır və Nikolay da çox istedadlı şair və nasirdir. Onun imzası ilə işıq üzü görən hər bir şeir və nəsr kitabı bir çox və təəssüf ki, artıq dünyasını dəyişmiş yazarların yazdığı saysız-hesabsız mətnlərdən fərqli olaraq, rumın ədəbiyyatında olduqca dəyərli yerə sahibdir...”

MORZE ƏLİFBASI

(bu şeirin əvvəlini başqa cür təsəvvür edirdin)

Sən artıq küçənizdəki yeni qanunlardan
xəbərdarsan,

vasvası məmur kimi

pis xəbərləri protokola daxil edirsən

(son vaxtlar onlar yaman çoxalıb):

qeyri-müəyyənlik artdıqca şəhərin siçovulları

dəstə-dəstə intihar edirlər,

qara Misir qarışqaları

piramida və fironlar barədə traktatını rədd

etdilər,

Hüzn divarı yanında dua etmək və Sfinksə təzim

üçün

göndərdiyin zəvvarlar

sənə söyüş yağdırırlar.

Hırlənib döyüntüsünü dinləyirsən ürəyinin

(bu sözün yeni yozumu nədir indi?) –

bu dəfə onlar morze siqnallarına oxşayırlar;

Kimin üçün?

Kim eşidir onları?

Çoxdandır ki, şəhər üzərində dikuçar görmür-
dün,
özü də bu dəyişmə dövründə,
bu fikir səndə kədərli təbəssüm doğurur –
yağış isladan mələk kimi

(sən bu şeirin sonluğunu başqa cür təsəvvür edir-
din).

RİLKENİ OXUYAN KƏDƏR

Sənin təkəbbürlü kədərin
heç hansı payızı geri döndərmədi
və həbsxana divarlarını
heç vaxt titrətmədi.

Bu kədər həmişə səninlədir:
şəkildə də,
kütləyə qarışıb itəndə də,
qurdların nərəsini əyib
qızlara bilərzik düzəldəndə də.

Sənin kədərin Rilkeni oxuyur,
Hollivudun ehtiraslı səhnələrində
aktyorların yerinə ölə də bilir arada,
ya da aşıq olur Emmanuelə.

Bu kədər yuxu görmədən yatır,
Bastiliyanın açarları başının altında.

ADI OLSAYDI...

Bu şəhər üçün
tənhalıq küçəsi düşünəydin,
dayanacaqsız olaydı,
qumdan çoxmərtəbəli evləri və ağacları,
sanki bu başından o başına bir karvanı süzürsən,
baxırsan,
pişikləri və avara itləri
kirpiklərinin altına çəkib toplayırsan,
səmaya üz tutub qum kəlməsini pıçıdayırsan
və quma dönür göy üzü.

Adı olaydı bu küçənin,
elə indi qumdan sevgilin də gəlib çıxaydı.

KİÇİK BƏLALAR

Dəli olur
üz-üzə güzgülər
özlərini unudanadək,
xaosadək
bir-birini dinləyən saatlar
ağıllarını itirirlər.

Gecə qarovulçusu utanaraq
çoxlu şahidlərin qarşısında etiraf etdi ki,
heç bir nağıl bilmir,
betonqarışdıran seçki kampaniyasının
amansızlığından,
sərtliyindən qorxur
və yenə də sağ qalmaq üçün bütün gücüylə cəhd
edir.

Poeziyanı məişət əşyaları dükanında
gördüyünü söyləyən adam
şübhəli şəxslər tərəfindən saxlanılıbdı.

Özüm haqda yalnız bunu deyə bilərəm ki,
vicdanla və hər gün
bütün bu kiçik bəlaları
qeydə alıram.

BİR PƏNCƏRƏLİ AĞILSIZ

Son vaxtlar
kimsə sənin çoxlu suallara olan
cavablarını oğurlayır,
tənhalıq pəncərədəki qaranlığı
qeyzlə itiləyir.

Kitablar rəfdən səni çağırırlar,
sevgilin Süd yolunun kənarında yatır
və nədənsə hər şey o qədər gecikmiş görünür ki,
sən də heç bir zəng gözləmirsən...

Yalnız bu vaxt sən varlığınla
ilkin, daşlaşmış şeylərə sirayət edir,
həmişəkindən daha çox ulduzlarla
qohumluğunu sezir,
eyni bir vaxtda ölür və dirilir,

söyür, ali dəyərləri xəyal edir,
ağ vərəqi dəhşət içində bürmələyir,
sonra da onun üzərində
sevgi şeiri yazır,
gələcəyini unudur
və özünü
Ölü dənizə baxan bir pəncərəli
dəli hesab edirsən.

SAĞ CİNAH

Yalnız bizə bəlli olduqları
və bu zamana aid olduqları qədər
mövcuddurlar əşyalar,
bəlkə də, daha çox mövcud deyillər –
kəpənək-filosof belə dedi.

Və kəpənək-filosof onu da dedi ki,
əgər siz pərvanələr barədə
biz özümüz haqda bildiyimiz qədər bilsəydiniz,
çoqları səhvən "oda atacaqlar özlərini" deyib
düşünəndə
birbaşa dördüncü minilliyə düşərdiniz .

KÜÇƏ İTİ

İndi sənin yuxuların quşlardan asılı deyil,
kor ulduzların sehrindən də,
ağ vərəqlərin səhrasına enib
ovcunun dolaşdığı xətlərinə,
külqabıdakı siqaret kötüklərinə
izah,bəlkə, lap bəraət axtarırsan,
çünki sənə ayrılmış vaxta
düzgün bir ad seçə bilməmişən.

"Əl çək bu işlərdən" deyə,
kimsə pıçıldaıır:
"Onsuz da sonrakı ömründə
küçə iti olacaqsan..."
və bundan ötrü də
yaşamağa dəyər.

MÜTALİƏ

Xoruzların uzaq banı
gecəni parçalayır,
bir neçə saatdır
bu izdihamlı vağzalda
hər hansı bir qatarın gəlməsini gözləyirəm
həyəcanla,
belə anları dəlicəsinə sevirəm.

Xeyli vaxtdır bu vağzala bir qatar belə gəlməyib,
sərnişinlər təşviş keçirirlər.

Səhərə yaxın ümitsizlik içində
evə qayıdanda təəccüblə anlayıram ki,
dünən axşamdan bəri saatım dayanıbdı.

SƏNİN BARƏNDƏ HƏR ŞEY MƏLUMDUR

Gecənin və gündüzün,
işığın və zülmətin
sərhədini keçə bilməyən
əşyalar və varlıqlar arasında,
fikirlər, nəzəriyyələr və yuxular arasında
ayıq-sayıq qalan, ey pərvanə, sən
bədən və ruh,
hə və yox,
varlıq və yoxluq arasındasan,
ölümün də, həyatın da eyni qədər
haqqı çatır sənə.

Sənin barəndə hər şey məlumdur
və heç nə bəlli deyil,
sən əbədisən,
çünki heç vaxt mövcud olmamısan.

GERİ SAYIM

Sevgilin buludları geyindi və yağışlar başladı,
çaşqınlıq içindəsen; yağış kimi tökməyi harda
öyrənibdi
və küləyin çiyini ilə yeganə pəncərəni örtməyi?
Payız onun əlində oynucaqdı ki!..

İlk yağışla
sənin üçün geri sayım başlayır.

Ya Rəbbi, məhşər günü
payız leysanları barədə qərarın nə olacaq?

YOLLAR

Bu gün yollar heç yerə aparmır adamı,
eləcə dövrəsinə yumaq kimi dolanırlar ki,
parçalanıb dağılmasın yer.

Yollar bizi izləyir və şübhə ilə doludurlar,
getməyə yerimiz yoxdu onların əlindən;
ayağımızın altına, sinəmizə, əllərimizə
alınımıza, ovcumuza, hər yerə soxulurlar.
Vaxt gələcək, bilirəm,
bütün yollar qəlbimizə
üz tutacaq...

ŞEİRLƏRİNDƏ

Çoxdandır teatra getmirsən,
Çoxdandır heç kimə "Səni sevirəm!" demirsən,
Çoxdandır şeirlərinə əziz adamlarını
toplamırsan.

Yalnız küçə itləri var şeirlərində
və özlərini təhlükəsizlikdə hiss edirlər,
əyyaşlar sait səsləri uzadaraq söyüş söyürlər,
məcazların şayiələrin və siyasi intriqaların
doğulduğu
pis ad çıxarmış yer kimidir –
oğru və quldurlara rast gəlinir şeirlərində.

Bir az da keçsə, şeirlərində
yeni dünya müharibəsi də qopacaq.

DAŞ DİLİ

İlan sancmasından canını qurtaran kimi
öz-özünə söz verdin ki,
daşlar üçün dil yaradacaqsan,
beləcə, öyrənəcəksən ki,
onlar bir-birlərinə nifrət edirlərmi,
dəbə uyğunmu geyinirlər və
tez-tezmi dəyişir dəb?

Öyrənəcəksən ki, onların xarici düşməni,
yeniçərləri varmı,
gilyotini, elektrik stulunu kəşf ediblərmi,
cəlladları necə seçirlər,
necə hazırlşırlar qiyamət gününə,
dəfn üçün ağı deyən qadınları varmı və
"ölüm ayağında qanadlı sözlər" toplusunu
hazırladırlarmı...

Vəcdə gəlib
hər sözdən sonra sən onlar üçün
tələ hazırlayacaqsan...

PASA İTHAF

Səni geri qaytarmalı olan qatar
ölü xətdə dayanıb.

Gecə ölüm ayağındakı relslər
vaqonları gəmindilər, yedilər.
Səhər şişmiş dodaqlarının kənarındakı
pası yalaya-yalaya mənə
axmaq bir təbəssümlə qarşıladılar.

(Təəssüflə fikirləşdim ki, cavan olmuşam
və pasa çox nahaq şeir həsr etmişəm)

ŞƏRAB İÇİLMƏYİB

Otağında tüstüdən heyvanlar qaçır o yan-bu yana,
iddia edirlər ki, nə vaxtsa bir masa arxasında
oturublar mənimlə,
qaranlıqdır, amma onlar gündəyməz otaqda
hər yeri beş barmaqları kimi tanıyırlar,
hətta məndən də yaxşı,
üzlərinin yerində saatdır, işıq saçır,
bu sənə görədir, sənə görə,
belə deyirlər,
masa arxasında bərabər oturduğumuz adama
görə.
Bəlkə, nə vaxtsa bir yerdə yaşamağa da başladıq,
eyni masa arxasında oturduq yenə-
heyvanlardan biri belə deyir mənə,
o yekə saati olan.

Şərab içilməyib,
kofeyə toxunmayıblar.

Bu sizinçündür, deyirəm onlara –
keçmiş masa yoldaşlarım üçün.

Qurtarmaq bilmir ki gecə...

ÖZÜNÜ ÖLDÜRMƏK ÜÇÜN GECİKMİSƏN

Çox gecikmisən özünü öldürmək üçün,
mənasız işlərə xərcləyirsən
və evin müşkülləri,
kiçik uğurlar (hər dəfəsində lap kiçik)
səni mütəəssir edir, gözün dolur...
Hissə-hissə cırıb tullayırsan
bədəninə yapışmış uğursuzluq paltarını...
Çox gecikmisən özünü öldürmək üçün...
Artıq bu zaman, vaxtın bir anı belə sənə məxsus
deyil,
arada buzlamış ayaqlarını ovxalayırısan,
aldanışın
"özünü öldürmək üçün gecdir"
kimi sadəlövhlə bəhanəsinə qarşı
əsaslı dəlilləri var.

"TO BE, OR NOT TO BE"

Şəxsi kitabxananın rəfləri arasında
atışmanı eşidəndən sonra
həyatın işgəncəyə döndü.
Yalnız bu gün illər əvvəl baş verən
hadisənin həqiqi səbəbi
sənə aydın olur:
nazik kitablar aclıq elan elədilər,
tələbləri
səni çətin vəziyyətə saldı;
qalın kitablardan bütünlüklə ayrılmaq və
müstəqil zərif (zəif deyil!) kitablar birliyi yarat-
maq
idi tələbləri;
misli görünməmiş hadisəydi,
onların tələbini yerinə yetirdinsə də,
qalın kitablar onların müstəqilliyini tanımır hələ
də.

Səbir kasan daşdı bir gün,
kitabların, rəflərin savaşı
qəti islahat keçirməni labüd eləmişdi:
əvvəla, sən özünü bütün kitabların şahı elan
etdin
və sonra təhlükəsizlik tədbirlərini həyata keçir-
din o saat
(gecə saatlarında fikrə daldığın masaya yaxın
qoydun "Axilles"-i,
"Üç müşketyor"-u şəxsi mühafizə üçün
hazırladın
hər ehtimala qarşı).

Deportasiyalara və həbslərə başladın:
"Çingizxan"-ı (tarix heç nəyi bağışlamır)
əyalətə göndərdin, aşağı rəfin sonucuna –
rus kitab qəbilələrinin qonşuluğuna;
"Neron"-u ev həbsinə saldın sarayda,
kibrit gəzdirməyi qadağan etdin;
"Lamançlı Don Kixot"-a (ekstremistdi naturaca)
köhnə dəyirməndə fərsiz fəhlətək
(alın təri axıtmalıdır!) işləmək şərti qoydun.

Saatlar lazımdı hər yerdəyişməni
adbaad sadalamaq üçün...

Bütün bu işlərdən sonra düşündün ki,
dünya amanda olacaq bundan belə:

"Makedoniyalı İsgəndər", "Sezar", "Kleopatra",
"XIV Lüdovik" (heç kim bilmir ki, onunla
14-cü ordu arasında bir əlaqə varmı),
"*to be, or not to be*" replikasını son zamanlar
tez-tez unudan "Hamlet", "İvan Qroznı",
"Napoleon", habelə çətin olsa da, "Lolita" və
Emanuel" belə,
"Karamazov qardaşları", köhnə və yeni padşah-
lar
layiq olduğu cəzanı aldılar
və indi qarşıdakı rəflərdə fərəqət dayanıblar.

Amma dünya heç vaxt bilməyəcək ki,
nələrdən keçmişən və
ehtiyatlı adam olduğun üçün bu zaman ərzindəki
bütün qeydlərini yandırmısan.

Bu gün heyərlə hələ də düşünürsən ki,
kitabxanalar arada sevgi dolu bir saniyə var,
otüşsə, cinayətə belə hazırsan...

Budur, heç kim və
heç nə bəzədə düşünmədən
gülürsən...

KİÇİK VƏ YUXUSUZ AVROPADA

Tünd-qara qəhvə içirəm
və budur, Avropanı ovcumda görürəm,
qoca qitənin istənilən xəritəsi
qarşımda hansı sirlər, imkanlar açıldığını
bilsəydi,
mənə qibtə edərdi.

Məsələn, bu axşam mən Avropanı
göz vuran çoxlu işıqforlarla görürəm
(yüksək sürət gözümlü sozaldıb və yorub),
Asiyanın yumurtasından yarımçıq çıxmış Avropa
təmizlənməyə çalışır hələ ki
tozdan və hörümçək torundan
(bəzi hissələri bərk və sıxdır bu torun) –
adamların başını aldatmaq üçün bu tora
en və uzunluq dairəsi də deyirlər bəzən.

Bu gün Avropa "*to be, or not to be*"yə
Elsinor sarayında çalınan alqış hesabına yaşayır,
boşluqda, ölüm ayağında uzanıb qalıb,
səkkiz gözlü, gonbul,
parıltılı ayaqları olan hörümçəklər səhradan
stressdən ürəyi xəstə düşmüş Avropaya tərəf
gəlməkdədir.

Tünd qara qəhvə içirəm
və budur, bütün Avropanı ovcumda görürəm.
Siciliya mafiyası dalğalara çevrilmək
istəyən dənizin bütün cəhdlərinə qarşıdır
(yalnız dəniz nəzarətdə deyil),
Kattani isə ölüb.
Kəsəsi,
başım qarışdı bir az,
ilk növbədə mən özümə yataq yeri tapmaq
istəyirəm,
məlumdur ki, Avropada yuxu getdikcə daha çox
pisləşir,
yatmır da camaat...

Gecəniz xeyrə,
hörümçəklər,
nə fərqi var, hardasınız...

Tərcümə:
Səlim Babullaoglu

Esmira FUAD

YADDAŞ SƏDAQƏTLİ KÜÇÜK KİMİDİ...

Keçən əsrin 90-cı illərində terrorçu Ermənistanın xalqımızı sürüklədiyi ədalətsiz savaş, tariximizin səhifələrinə qanla yazılmış birinci Qarabağ müharibəsi zamanı yaşanan vəhşət, şəhidlik, itkinlik, didərginlik, qaçqınlıq ağrıları, erməni cəlladlarının törətdiyi soyqırımlar, əsir götürülən soydaşlarımızın qaranlıq taleyi, qız-gəlinlərimizin izzəti-nəfsinin tapdanması, öləsiyə xəcalət hissləri bir çox əsərlərin, o cümlədən epik şeirin də mövzusuna çevrilib, neçə-neçə dərd naxışlı poemalar da qələmə alınıb... Qeyd etməyi gərəkli sayırıq ki, poema janrı qələm sahiblərindən həm yetkinlik, həm də hadisələrə epik münasibət tələb edir. Bitkin əsər keçmişdə yaşamış həyatı, insan ömründən keçən olayları oxucunun xəyalında canlandırır, təsəvvüründə yaşadır. Hələ də ədəbiyyatın, özəlliklə poemanın-süjetli lirik təhkiyənin ciddi problemləri aradan qaldırmaq, insanı bir şəxsiyyət kimi formalaşdırmaq yolunda ən tutarlı vasitə olduğunu aşkarlayır. İstedadlı şair İlham Qəhrəmanın da 2019-cu ildə çap olunan “Yaddaş” poeması janrın hələ də öz sözünü deməyə qadir olduğu fikrini doğurur. Doqquz fəsildən ibarət poema əsir yurdumuza, şairin doğulub boya-başa çatdığı Laçına həsr olunub. Amma əsər küllü Qarabağı – erməni tapdağı altında qalan əsir ellərimizi göz önünə gətirir. Müəllif üzünü nəvəsinə tutub özünün (həm də

vətənin) həsb-halını yanğılı bir bədii dillə nağıl edir və nağılda nəvəsini (oxucunu) xəyalən o yerlərə aparır.

Şair Azərbaycan ordusunun hələlik müvəqqəti, keçici sayılan məğlubiyyətinin, torpaqlarımızın işğalının əsas səbəblərini uzaqda axtarmır. Səbəblərin ən böyüyünü qeyrət damarımızın boşalmasında görür.

İlham Qəhrəmanın erməni vandalları qarşısında məğlubiyyətimizdən dolayı özündən və soydaşlarından öcalma üsulu ürəkdağlayıcıdı, hey-siyyətimizin tapdanması, izzəti-nəfsimizə toxunulması, qutsal olan hər şeyimizin işğal altında qalması təkcə onun deyil, damarlarında qeyrət qanı axan bütün qardaş və bacılarının ağrısı, yarasıdır:

*Müqəddəs nə varsa, ayrılıb qaldı,
Hamısı bax orda - işğal altdadı.
Təkcə torpaq deyil, təkcə yurd deyil,
Sevgi də, qürur da işğal altdadı.*

Sonuc nədir, hardan hara gəldik? Bir ucu Dərbəndə, Borçalıya, bir ucu Bağdada, Qarsa çatan, Əfqanıstanadək uzanan türk elinin, Turanın əsas ölkələrindən biri – Azərbaycan bir ovuc erməninin əlindən niyə belə zəlil günə qaldı? Sualın cavabı yenə də epik şeirin, İ.Qəhrəmanın

“Yaddaş” poemasının misraları arasından əl sallayır:

Biveci, qorxağı irəli çəkdi,

*Ordunu tapşırıdığ, alqışladıq biz.
Bu məğlub Vətənin qara günlərin
Bayramtək düşməyə bağışladıq biz...
...Yurd ağlar günlərə onda qaldı ki,
Qorxağı, fərsizi başa çıxardıq...*

Bircə anlıq düşünsək ki, bugünkü ədəbi prosesdə öz yaradıcılıq dinamikası, poeziyasının həzin dərinliyi ilə seçilən və sevilən şair – İlham Qəhrəman quşqonmaz qayalarına, qartallı dağlarına, bənzərsiz təbiətinə heyran olduğu XII əsrin sonu, XIII əsrin əvvəllərində Qarabağın dağlıq hissəsindəki alban Xaçın knyazlığının yerləşdiyi tarixi məkanda – Laçında doğulub. Və Laçın 18 may 1992-ci ildə Ermənistan Respublikası Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğal olunub, 80 minə yaxın soydaşı ilə birlikdə o da ata-baba yurdundan didərgin düşüb, yazdığı misralardakı ağrını, mənəvi əzabı, ürəyinin didim-didim, dəlik-deşik olub arı şanına döndüyünü anlamaq mümkündür... Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yaradıldıqdan sonra da Qarabağı və Zəngəzuru mənimsəmək üçün azğın ermənilərin xalqımıza qarşı törətdiyi kütləvi qırğınlar zamanı öz partizan dəstəsi ilə indiki Laçın-Zabux yolunda Sus kəndi ərazisindəki dərədə (Dərə bu döyüşdən sonra xalq arasında “Qanlı dərə” adlandırılıb) pusqu quraraq general Andronikin qoşununu mühasirəyə alan və bütün qüvvəsini məhv edən (min təəssüflər ki, cəllad Andronik bir neçə nəfərlə yenə də qaçmağa imkan tapıb) Sultan bəy Sultanovun əmanətini qoruya bilməməyinin və bilməməyimizin acısını getdikcə daha içdən yaşayan İlham qoynunda pərvazlandığı ata yurdunu balalarına, əlindən tutub dağların ö üzünə aparmaq istədiyi nəvəsinə göstərə bilmir... Ata ocağının, doğma kəndinin yalnızca adını çəkə, haqqında danışa bilir... Bu, çəkilişi dərddimi?! Deməli, ədəbiyyat tək cə mədəniyyət hadisəsi deyil, həm də xalqın yaşamını, amal, arzu və istəklərini, duyğu və

düşüncələrini, eyni zamanda dövlət siyasətini yansıdan, ideologiyaya sağlam şəkildə dəstək verən mühüm nəsnədir.

Min təəssüflər olsun ki, yüz illər boyunca davam edən erməni-Azərbaycan münaqişəsi neçə-neçə nəsr və nəzm əsərinin mövzusunə çevrilib və mövzu bu gün üçün də aktualdır... Yazarlar problemin gedişatına öz dünyagörüşləri səviyyəsində yanaşaraq müxtəlif biçimli, mahiyyətə bir-birini tamamlayan əsərlər qələmə alıb. 2019-cu ilin ən çox oxunan və müzakirə mövzusunə çevrilən poemalarından biri, İlham Qəhrəmanın “Şairin vətəni sevgidir” adlı kitabında yer almış “Yaddaş” poeması məhz poeziyada fəlsəfəçiliyin şüurda deyil, əsərin ümumi ruhunda təzahürünü sərgiləyir. “Yaddaş” poemasının ədəbi təsir gücü onun rəvan, xalqın da anlayacağı sadə Azərbaycan türkcəsində, incə və axıcı, şirin dildə yazılması, milli ruhun ifadəçisi, həm də daşıyıcısı olmasıdır. Şair sanki bədii sözlə ana yurdun – Laçının bənzərsiz mənzərəsini çəkir, uşaqlıq və gənclik illərində qoynunda yaşadığı məsud çağları xatırlayır, sadəlikdə böyüklüyün fəlsəfəsini yaradır:

*Bax, burda atamın odun çiniydi,
Ora da anamın sac yeri idi.
Azca çökək idi, azca çalayıd,
Sac yeri həyatın ac yeri idi...*

*Bu, dəmir yabadı, bu, ağac yaba,
Bu, zindan-çəkicdi, bu, kərəntidi.
Çəkic barmağına dəydi bir dəfə,
Kərənti döyəndə atam təntidi...*

Çəkdiyimiz misal poemanın beşinci “İdilliya” fəslindəndir. Ümumiyyətlə, əsərin bu fəsli kənd lövhələrinin, kənd məişətinin məharətlə qələmə alındığı, bugünkü Azərbaycan kəndinin yazılı yaddaşa köçürüldüyü hissədir.

*Qəmər madyanımız ürkdü bir dəfə,
İtlər hürüşəndə hay-haya düşdü.
Fırladım Novruzda alov şarını,
Əlimdən çıxanda tayaya düşdü.*

*Çiyində tüfəngi ovçu Tapdığı
Cil güdə, cır atar, ördək vurardı.
Qoşulub qaçanlar bizdə gizlənər,
Anam da gəlinə gərdək qurardı.*

*Təzə paltar geyib cüt gedərdilər,
Calal aşığı idi, dəmkəş İsiydi.
Bir əli cibində olardı toyda,
Fərman kəndimizin mərd kişisiydi.*

Poemadakı belə lövhələr bütün kəndlərimiz üçün tanış cizgilərdir. Ona görə də doğmadır və oxucu şairin xatirələrindən doğan qəminə istər-istəməz şərik olur, onunla kövrəlir, qəlbini dərin bir kədər çulğalayır:

*El dağa qalxanda atlar löhrəmli,
Dəvənin yerişi ahəstə idi,
Boynunda zıncırov bir yana dursun,
Yük altıda ləngəri bir bəstə idi.*

Bu bənddə dəvə yerişindəki ləngərin ritmini tutmaq, qulaqla dinlədiyimiz musiqini gözlə duymaq (eşitmək) və mənzərəni oxucuya çatdırmağın (oxu – dinlətməyin) ifadəsi əsl şair məharətidir. Vaxtilə dağ-aran gedən tərəkəmə köçlərində yüklü dəvələri görənlər şairin hansı bəstədən (“Zəngi-şütür”, ya Soltan Hacıbəyovun “Karvan” simfonik muğamı?) bəhs etdiyini xatırlayırlar. Oxucu musiqini həm də gözüylə dinləyə bilərmiş. Musiqini gözüylə dinlətdirən şair qələminin qüdrəti budur. Yeri gəlmişkən, İlham Qəhrəmanla söhbətimiz zamanı onun yazı sirrindən də agah olduq. Məlum oldu ki, poema başlayıb bitdiyi ana qədər həzin və insanı kövrəldən musiqinin müşayiəti altında yazılıb. Nə qədər qəribə də olsa, o, yazı prosesində şairin içindəki yaradıcı havayla üst-üstə düşən musiqinin şeiri daha gözəl eydirdiyini, özünüifadəni asanlaşdırdığını vurğuladı.

“Yaddaş” poemasında şairin özünün, ailəsinin və xalqının dərdi, kədəri, sevinc və qayğıları yaddaşın işığında, xatirələrin qanadında qabardılır. Əsərdə Qarabağ müharibəsinin qanlı olayları təsvir olunmasa da, bu savaş sonucunda itirilən ata evinin – Laçının, Kəlbəcər, Qubadlı, Xocalı, Füzuli,

Cəbrayıl, Şuşa və digər rayonlarımızın – Qarabağın işğalının qəlbində doğurduğu böyük kədər, yaddaş kitabına yazılan qəmli olaylar və uşaqlıq xatirələri çözələnir... İlham Qəhrəmanın kədərinin sınırlarını Dərbənd, Göyçə, Borçalı və Kərkük dərdi daha da genişləndirir. Poemanı xalq dilinin incəliyində, folklorla klassik ədəbiyyatın, həmçinin modern şeirin sintezində qələmə alan şair soydaşlarının milli kimliyini, hardan gəlib hara getdiyini dərk etməsi, keçmişini unutmaması üçün yaddaş problemini, yaddaş ağrısını gündəmə gətirir, təkcə “Yaddaş” poemasında deyil, bütün poeziyasında Laçından od götürən yaddaş ocağını alovlandırır. Gözünü yumunca doğma adamların: gah qohumun, gah qonşunun, gah da “silah-sursatla yurdu atıb gedən bir qoşunun” keçdiyini xatırlayanda elə yaddaşındanca sarsılan İ.Qəhrəman yaddaş ağrısına, mənəvi ağrıya tab gətirə bilmir:

*Yaddaş sədaqətli kiçük kimidi,
Uzaqlaşmaq olmur, qovlamaq olmur.
Bütün ağrılara tablamaq olur,
Yaddaş ağrısına tablamaq olmur.*

(“Yaddaş sədaqətli kiçük kimidi, Uzaqlaşmaq olmur, qovlamaq olmur” misraları F.Əzizbəylinin nakam şair Faiq İsmayılova ithaf etdiyi “Şeirin susmadı” poemasından şairin “Sadiq köpək kimi yalmanaraq sağımda, solumda, qovsam da getməyir vəfalı kədər” misraları ilə paralellik yaratdığı da göz önündə...)

Düşünmək olardı ki, yurdundan didərgin düşmək zorunda qalmış insanların “yeni şəraitə alışması ilə Qarabağ ağrısı arxa plana keçəcək. Amma həyat göstərir ki, insanlar daha betər bir bəla ilə üzləşir, yaddaş ağrısına düçar olur, Qarabağ faciəsi mənəvi itkilərlə daha betər şəkildə gündəmə qaydır. Əslində, faciənin bu mənəvi tərəfi yenidən yaddaşda oyanışı ilə və daha betər ağrı ilə gündəmə gəlməsəydi, onda artıq Qarabağın qaytarılması uğrunda hər hansı bir şəkildə savaş fayda verməzdi. Mənəvi ağrının sözə gətirilməsi Azərbaycanın öz haqqı uğrunda savaşa həm də ordunun özü qədər yardımçıdır. Bu yerdə söz silahla birgə dayanır” (Ə.Xələfli “Kredo” qəzeti, 30 avqust 2019-cu il).

Poeziyada lirik şeiri birinci sayan tənqidçi Vaqif Yusiflinin qənaətinə görə də insanın hiss və həyəcanını, duyğularını tərənnüm edən daha geniş janr məhz çox qədim tarixə malik poemadır. Ancaq “elə bir poemanın adını çəkə bilmirəm ki, orada son 30 ildəki yeni insan obrazını açıb ortaya qoysunlar. Bu yeni insan təzadlı, mürəkkəb hadisələr çərçivəsində özünü itirməsin...” Fikrimizcə, İlham Qəhrəman “lirik mən”in timsalında V.Yusiflinin vurğuladığı Yeni insan – doğma torpaqlarından zorla didərgin salınmış köçkün obrazını – XX əsrin son çəyrəyində erməni xəstəliyinin qurbanı olan ərlərimizin əzabkeş surətini yarada bilmişdir...

İlham Qəhrəman “Yaddaş” poemasında ənənəvi müraciət formasından fərqli olaraq, “Tanrı, Allah, İlahi, Yaradan” yox, daha səmimi şəkildə: “Sən ey göydəki” deyər müraciət edir və ondan pozulmuş haqq-ədaləti bərqərar etməyi, mürgüləməkdə olan qeyrət damarımızı tərpədib oyatmağı diləyir.

Epik şeirin ən önəmli cəhətlərindən biri onun cilalı bədii dillə qələmə alınması, oxucuya qanadlı fikirlərin poetikasını özünəməxsus tərzdə, rəngarəng amplitudada çatdırılmasıdır. Onu da vurğulayım ki, İlham Qəhrəmanın “Yaddaş” poemasında insanın ruhunu sarsıdan mənəvi acıların ağırlığı ilə yanaşı, dağ havasının, bulaq suyunun saflığı, təbiiliyi duyulur, misraları arasında xalq ruhu qanad çalır, xalq dilinin həzinliyi, incəliyi cəlvələnir... Bu isə əsərin maraqla oxunmasının ən ilkin şərtlərindəndir... Poema ifadə vasitələrinin əlvanlığı, təptəzə, orijinal metaforalar sistemi ilə də diqqət çəkir. Konkret əşya ilə mücərrəd əlamət və hadisənin müqayisəsi əsasında əlamətin gücləndirilməsi şairdən özəl bir ustalıq tələb edir. “Oyunlara mat qoyulan, Yatağına od qoyulan, Qəbrə amanat qoyulan; Yamaclarda yelli gələn, Qıjovlarda güllü gələn, Yazağzında selli gələn” və s. kimi misralarda sərgilənən bədii təsvir vasitələri silsiləsi kimi... İ.Qəhrəman şair kimi haqqında bəhs etdiyi – istər canlı olsun, istər də cansız predmet – hər bir şeyi öz dilində danışdırır, onun bir neçə əlamətini göz önünə gətirir. “*Çiyində tüfəngi ovçu Tapdığın, Cil güdər, cır atar, ördək*

vurardı” – sitat gətirdiyimiz beytin ikinci misrasında “güdmək”, “atmaq”, “vurmaq” sözləri dilimizdə ovçuluqla bağlı ifadələdi və şair bu sözləri kontekstdə fikri açmaq üçün məharətlə işlətməmişdir. Dilə onun üstündə belə əsərək yanaşmaq, onu sabahkı nəsillərə anlamıyla miras qoymaq müəllifin sələflər qarşısında xələflik borcuna ehtiramıdır.

2020-ci ilin 27 sentyabr tarixindən başlayaraq vandal Ermənistanın azğın ordusunun ardıcıl təxribat və hücumlarına qarşı bütün cəbhə boyu əks-hücum keçən müzəffər ordumuzun cəngavər əsgərlərinin, ürəyi yağlı düşməndən

qisas, öc almaq hissi ilə çırpınan ərənlərimizin rəşadəti, qeyri-adi döyüş bacarığı sayəsində 30 il həsrətində olduğumuz doğma torpaqlarımız, işğaldan azad olundu. 2020-ci ilin 8 noyabr günü isə tariximizin hələlik ən yeni mərhələsi oldu... Qarabağın üzük qaşı, musiqi beşiyi Şuşa azadlığına qovuşdu, həsrətində olduğu Azərbaycan əsgəri doğma yerlərdə milli bayrağımızı dalğalandırdı! “Şuşa bizimdir!” “Qarabağ bizimdir!” “Qarabağ Azərbaycandır!” sədaları ucaldı Vətənimizin hər yerindən, hər guşəsindən, on milyonluq xalqın dilindən...

Qeyd edək ki, “Yaddaş” poemasının “Şəhər ağısı” adlı altıncı bölümünün son bəndi müəllfin belə bir bədii sorgusuyla bitir:

*Dağlar kimi qalan vardı,
Əvəz kimi balan vardı,
Şəhər, səni salan vardı,
Şəhər, adamların hanı?!*

Torpaqlarımız işğalda olana qədər bir oxucu kimi hamımız bu sual qarşısında lal idik. İnsanı varından yox edən çarəsizlik, əlacsızlıq qarşısında gücümüz ancaq həsrət çəkib dərddli-dərddli köks ötürməyə yetirdi. Bu gün şəirdə adı çəkilən əslən laçınlı Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Əvəz Verdiyevin ardıcılıları olan şir biləkli oğullarımızın unikal döyüş bacarığı sayəsində şairin bədii sualının cavabı verilmiş oldu – Qarabağımız erməni quldurlarının lənətli tapdağından qurtulub azad nəfəs almağa başladı, yurdundan didərgin salınan soydaşlarımızın üstündən “qaçqın” statusu, xalqımızın alnından isə məğlub damğası götürüldü, Azərbaycan qadınının namusu təmizləndi...

Bir azdan Laçının da həm şəhər, həm də kənd adamları doğma ocaqlarına, yurd-yuvalarına qayıdacaqlar. İlham da poemada yana-yana təsvir etdiyi isti nəfəssiz, doğma adamlarsız qalmış yuvasına dönəcək, gen-geniş evlərinin sönən ocağını yandıracaq, hələ Murovun bəmbəyaz qarlı təpəsində tonqal da çatacaq:

*Qapısı qıfıl görməyən,
Yolçular dönən evimiz.
Boydan boyu, endən eni,
Geniydi, lap gen evimiz.*

*Anam dil deyib ağlayan,
Bacım yüyrük yırgalayan,
Divarı qurum bağlayan,
Ocağı sönən evimiz...*

Vətənin bütövlüyünə qovuşduğunu görmək hər bir Azərbaycan türkü kimi, İlham Qəhrəmana da qürur verir, könül tellərini sözlə ifadəsi çox çətin olan duyğularla titrədir, o, ata ocağına qədəm qoyacağı anı dəli bir həsrətlə gözləyir...

Qürurumuz bir daha sınmasın, gün o gün olsun ki, dədə-babalarımızın bizlərə əmanət qoyduğu bütün yurd yerlərimizin bütöv Azərbaycanın ayrılmaz hissələrinə çevriləcəyi günü də görək! Və şəhid ruhlarının şad olacağı o bəxtəvər çağlarda şairlərimiz zəfər sədalı yeni əsərlərini yaratsınlar!

SON OV (SON ŞİKAR)

Qərə şərin çağında bir səs бүrүdү kəndi,
"Xanım gələn" yalında "bir dənə ov göründü".

Əlinə iti gələn, əlinə atı gələn,
Sapandı, dəyənəyi, suru-sursatı gələn.

Baxmadılar bu işin vizrinə-vəbalına,
Üz qoydular bir anda "Xanım gələn" yalına.

Daş dibi, ayı kanı qalmadı axtardılar,
Harda kolluq varıdı, od-alova sardılar.

İt səsi, adam səsi üstə-üstə qalandı,
"Ağ düz"ü aşhaaşda yazıq ov yaxalandı.

Ovun sızılısına dərə-təpə laxladı,
Bir çəngə qara bulud göynəgin qucaqladı,

Buludun göz yaşları başladı tufanını,
Daşların sinəsindən yudu ovun qanını.

Ovun cansız leşini atıb yəhər qaşına,
Gətirdilər kənd ara qədim "cəngi daşı"na.

Soydular dərisini, doğradılar ətini,
Bəlkə, apara hər kəs şikardan qismətini,

Bilməm nə oldu, birdən kəndə vəlvələ düşdü,
Adamlar bir-birilə, it itilə tutuşdu,

Susdu ağıl, kamal, hüş, dəyənəklər danışdı,
İt səsi, latayır söz bir- birinə qarışdı,

Tapdı bir an içində ədavət axarını,
İnsan qanı bəzədi kəndin dam-divarını,

Oldu kəndin şikarı o gecə itə qismət,
Ancaq getmədi kənddən uzun illər ədavət,

Səxavət İZZƏTLİ

Dostluq ayaq açmadı o ildən bəri kəndə,
Kimsə bir ov görmədi daha "Xanım gələn"də.

Kənddən xeyir-bərəkət yığıldı yavaş-yavaş,
İtirdi qızıllığın kənd üstündə "qızıl daş".

Nə gül yerində açdı, nə qar yağdı yerində,
Bir axsaqlıq yarandı kəndin xeyir-şərində.

Gözəlliklər bir-bəbir kəndimizi unuttu,
Kəndin gözəlliyi də o son ovula getdi,

O gündən illər ötdü, bırı ahu görünmədi,
Kövsəni sükut aldı, sal qayalar dinmədi,

Yanırıram bu kəndin dağına-dərəsinə,
Həsrətdi uzun illər bir ahunun səsinə,

Belə getsə, oxucum, bu söz yadında qalsın,
Kəklilik, turac, qaraquş,.. gedir, bir nağıl olsun,

"VİLLA"DAN GÖRÜNƏN DÜNYA

*Mələhət Hümmətgızının "Villa" romanı,
"Yuxu" povesti və hekayələr kitabı
haqqında özəl düşüncələr.*

Gənc yazıçı Mələhət Hümmətgızının "Villa" kitabında yer alan hər bir hekayə özəl "Villa"-nın (roman) yeni, təfərrüatlarla zəngin köşə və ayrı-ayrı otaqlarının qapısı kimi açılır. Bu olaylar hər halıyla, istər-istəməz, Xalq şairi Hüseyn Arifin tanış misrələrini xatırlatmaqdadır: "Mən qorxardım ölümdən, bizdən sonra dünyaya gələnlər olmasaydı..."

Ağır tale zərbəsi almış, bir həyat boyunca hər gün min dəfə ölüb-dirilmişlərin təsəllisi belədir. Belə insanlar bu fani dünyadan "dövlət istəmirlər, var istəmirlər". Umduqları sadə həyat və bu sadəlik içində yaşaya biləcəkləri hüsurdu. Belələrini yaşatmağa nə var dünyada?

Ancaq Mələhətin "Villa"-sını oxuduqca görürsən ki, həyat hər fürsətdə qara daş kimi qayıdıb alınma dəyir təzədən. Bədbəxtlik izləyir hər xoşbəxtliyi. Akif və Mədinənin xoşbəxt günlərini izləyən bədbəxtliklər kimi... Evlənilirlər. Bir qızları dünyaya gəlir. Xoşbəxtdirlər. Ancaq böyük rus şairi A.S.Puşkinin təsvirindən bizə tanış olan bir balıqçı ailəsinin yaşantıları da var ki, istəklərin, hərisliyin bitib-tükənməzliyi məqamında ailə münasibətlərinə daxil olur. Zaman və məkan tanımır. Uzun ayların, illərin axarınca düşüb fərqli ünvanların qapısını döyür. Gülüşləri üzdə, təbəssümü gözdə söndürür. Eynilə Akif və Mədinənin ömür-gün hekayətində olduğu kimi...

Təbii, Mədinənin də haqqıdır ki, darısqal, ən vacib avadanlıqları belə olmayan, könül üşüdən mənzildən xilas olsun. Nağıllardan, izlədiyi seriallardan diqqətini çəkən, əlinə belə su tökməyə layiq olmayan xanımların eninə-boyuna yaşadıkları bir villaları kimi villası olsun. Ancaq bilmir ki, alın yazısı olan bir həyatdan qaçmaq, sadə, səmimi bir xoşbəxtliyə arxa çevirmək istəyi hər qədəmdə basdırılmış gizli minalar kimidi. Qismətə qarşı çıxdığın hər qədəmdə o minaların bir-bir partlayışı arzuların sonunu gətirir. Qəzaya uğradır. Hər cür peşmançılıq yaşadır... Və həyatın bu üzünü görüb-

anlamaq, səhv etdiyini başa düşmək gec olur; itirdiklərin geri dönmür. Qazandığın rahatlıq tikana, balıq qılçığına dönüb boğazına tıxanır.

Necə ki Mədinə bu gerçəkliyin, sonun acısına düşər olur; boğazlarından kəsib, bərc-xərc edib aldıkları villa, görkəmli tənqidçi Vaqif Yusiflinin ön sözdə yazdığı kimi, onun ailəsinin sakit keçən həyatında faciəvi rol oynayır. Gözlənilməyən bir qaz partlayışı Mədinənin həyatına son qoyur, onun sevimli həyat yoldaşı Akifin qara günləri başlayır. Abad evə köçməzdən əvvəl Mədinənin "havam çatmır, boğuluram" – deyə köhnə evdən qurtulmaq istədiyi anları Akif bədbəxtliklərinə səbəb olan villanın divarları arasında yalnız yaşamağa başlayır. Peşmançılıq çəkir. Bu evi almazdan öncə Mədinə ilə aralarında olan söhbəti xatırlayır... Mədinə belə bir evlərinin olmasını istəyirdi. Amma pullarının çatmayacağını da bilirdi. Ayaqlarını yorğanlarına görə uzatmalı olduqlarının fərqi deydi. Akif isə xanımının istəyini yerinə yetirmək üçün ısrar etdi:

– Demirdin, həyat evi istəyirəm? Bu da sənə həyat evi...

Dedi və etdi də.

Bəlkə də, Mədinənin araçılığı ilə həddən ziyadə imkanlı biri ilə ailə həyatı qurmuş rəfiqəsi Lalənin zəngin yaşayışı bu xoşbəxt cütlüyün faciəsinə yol açdı? Mədinənin arzusu cəlbədicə parıltıya dönüb onu sonunu gətirəcək aləmə sürüklədi. Akifi sınanmış inancların üstünə getməyə vadar etdi... Olmuşdu axı aralarında bu söhbət:

– Həyat evinin düşər-düşməzi var, bizim ailəyə həyat evi düşmür, – demişdi Akif.

"Bu nə cəhalətdi, heç səndən gözləməzdim, mən bu bina evində yaşamaq istəmirəm, – deyə geri çəkilməmişdi Mədinə. – Dörd divardı, uşaq həyatə düşmək istəyir, gəzmək istəyir, topla oynamaq istəyir... Elə bil həbsxanada oturmuşuq..."

Ancaq bu istək xoşbəxt bir ailəni elə hala gətirmişdi ki, güclü ürək tutması səbəbindən xəstəxanaya düşmüş Akiflə son anda onun köməyinə yetişmiş həyat yoldaşı Mədinə arasında olan söhbət bu məcraya yönəlmişdi:

– Sən ikinci dəfədir ki, mənə həyata qaytarırsan, sənə bir can borcluyam.

– O nə sözdü danışırısan? Sən mənim həyat yoldaşımsan, başımın tacısan... Heç qoyaram səni ölməyə? Sən ölsən, kreditləri kim verər?

– Vallah, düz deyirsən. Nazir müavininə qonaqlıq borcluyam. Kvartalın axırdı. Hesabat verməliyəm. Hələ ölmək olmaz!

Çox ağrılı, ancaq günümüzün acı reallığını bütün dolğunluğu ilə ifadə edən bir lövhədi; insan ən ağır, həyatı üçün böyük təhlükə yarandığı bir məqamda belə, itirəcəyi əzizləri, onu əhatə edən aləmi, təbiət gözəlliklərini yox, bütün həyatlarını saran problemlər – kreditlər, borclar, idarə hesabatları barədə düşünür.

Bir yazıçı olaraq Məlahət Hümətqızı həyatımızın bu qaçılmaz gerçəkliklərini son dərəcə dəqiq, incə cizgilərlə ifadə edə bilib.

Müəllifin həyatı problemlərə yaxından bələdliyi bu yöndən "Villa"-nın uğurunu təmin edib. Məlahət xanımın dəqiq müşahidələri əsərdə qabardılan məsələlərin oxunaqlığına zəmin yaradıb. Bədbəxt hadisə nəticəsində həyat yoldaşını itirən Akif əhdə sədaqət, vəfadarlıq baxımından daha diqqətçəkicidir; zahirən Mədinəyə çox oxşayan Yeganənin bütün qayğıkeşliyinə, övladına doğma ana kimi qulluq göstərməsinə baxmayaraq, sonacan gözüünün ilk ovu olan qadınının xatirəsini tapdamır, ruhunu incitmir. Onun xəyalıyla yaşayır. Xəstəliyi bu səbəbdən olur. Şam kimi əriyir və tam bir etibar, vəfa sahibi kimi dünyasını dəyişir.

Bu vəfadarlıq duyğusu Akifin qız balası Nəzrinin üstündə nanə yarpağı kimi əsən, onu hər bələdan hifz edən Yeganəyə də dərin oxucu sevgisi qazandırır. Xeyirxahlıq və fədakarlıq duyğusunun hələ də dünyada ən çox ehtiyac duyulduğu bir hiss olması ideyasının aşılındığı "Villa" sözün həqiqi mənasında milli-mənəvi dəyərlərin qorunmasının

vacibliyinə çağırış məqamı, vasitəsi kimi oxucunun yaddaşına hopur.

"Villa" romanındakı Akifdən fərqli olaraq, **"Yuxu"** povestində təqdim edilən Ceyhun tamamilə başqa bir aləmin, əks qütbün adamıdır. Marina adlı qadınla qeyri-rəsmi yaşayır. Dörd yaşlı övladları belə var. Lakin buna baxmayaraq, Günay adlı gənc, ədalətli, zərif duyğulu bir həkim qızı da tora salmış istəyir. Ancaq Günayın həssaslığı və gələcək həyatı qarşısındakı məsuliyyət hissi bu niyyətin qarşısını alır. Ceyhun ifşa olunur. Bu işdə Günaya anası yaxından kömək edir. Həmişə onun yanında olur. Yaxın rəfiqəsi Lalə köməyini Günaydan əsirgəmir. Bütün bunlar ondan irəli gəlir ki, cəmiyyət, yaxud insanlar həmişə təmiz, vicdanlı adamların yanında olur. Yaxşılar həmişə pisləklərin, cəmiyyətə və həyata ağrı, fəsad gətirən səbəblərin qarşısını kəsir, xəstə təbiətlərə, istəklərə qarşı cəsarətlə dirəniş göstərir. İnsanların mənəvi sağlamlığının qayğısına qalır. Masalar üstünə acı şərab yox, ruh oxşayan, şəfa verən şərbət qoyur, xalq ruhunu yaşadır. Bütün bu xeyirli niyyətlər önündə zamanəmizin yeni məşədi ibadları olan Ceyhun kimi xudbinlər ətraflarında nə baş verdiyindən xəbərsiz qalırlar. Nəticədə oxucu, Günay kimi dəyərli bədii obrazlarda özünü tapır, ona oxşamağa çalışır. Və inanır ki, ömrün hansı bir anındasa o da Günay kimi həyat təcrübəsindən qalib çıxacaq və özü də hiss etmədən Rəşad kimi qabiliyyətli bir gəncin nəzərləri ömrü boyu onun uğurlarını, ömür yolunu usanmadan, xüsusi şəfqətlə izləyəcək.

"Villa" kitabına daxil edilən **"Tənha qadın"** hekayəsində ömrü tənhalıq içində keçmiş, yalqızlıq qorxusunun xofu ilə baş-başa yaşamış və bu nisgillə də axirət evinə köç etmiş Səkinənin həyatından bəhs olunur. O, valideynlərini və ərinə vaxtsız itirdiyindən 45 illik ömrünü balalarını namusla böyütməyə həsr edir. Əvvəlcə qızının, sonra iki oğlunun toyunu edir. Ancaq bu xoş anların özündə belə üzü gülmür, köçürdüyü qızının, evləndirdiyi oğullarının toyunda qol götürüb oynaya bilmir. Əsl Şərq qadını kimi abır-həya hissi bu məqamda da tərk etmir onu.

Düşünür: "Həbib mənə görür, onsuz oynaya bilmərəm, uşaqlarım xoşbəxtədi, mənə bəsdə, mən oynamasam da, balalarım oynayır, qohum-əqrəbam oynayır..."

Az keçmir, nənə də olur, nəvələri üçün yaşamağa başlayır. Ancaq bu xoş anların özündə

belə tənhalıq, yalqızlıq qorxusu, əzabı onu tərk etmir. Sevimli və bəxtsiz ömür-gün yoldaşı Həbibini unuda bilmir. Bu ağırli həyatda onu tərk etməyən yeganə yol yoldaşı həmişə onunla olan şəkər xəstəliyidi. Gəlinlərin "ayrı yaşayaq" tələbini sakitcə qarşılayır. Abır-həyasına qısıılır, dərini oğluna belə açə bilmir ki, hirsələnər, beyninə qan sızır...

Ağrılara dözə bilməyəndə, oğlanları onu həkimə aparmaq istəyəndə isə daha gec olur. "Öləndə ehsanımı düşmənlər gəlib yeyəcəklər" ağrısı ilə dünyadan köç edir.

Yazıçı bütün ömrünü tənhalıq qorxusu ilə başbaşa yaşayan bu imanlı qadının son dəqiqəsini unudulmaz, yaddaqalan bir epizodla təsvir edir: "Bir gün gözlərini həmişəlik yumdu Səkinə. Ağrıdan-acıdan birdəfəlik canı qurtardı, ruhu Həbibin divardan asılmış şəklinə qondu. Həbib isə şəkildən baxıb həmişəki kimi gülümsəyirdi..."

"**Yalan**" hekayəsində isə Gülnar adlı gənc həkimin ağır, sağalmaz xəstəliyə düçar olmuş Xavər xalaya qarşı göstərdiyi hədsiz qayğıdan bəhs olunur. Gənc həkim ələcsiz xəstənin ağrısını öz ağrısı bilir, onun həyəcanını yaşayır. Onun yerinə nəfəsi daralır, boğulur, onun əvəzindən rəng verib, rəng alır. Durumu yaxşı bilsə də, "yaşayacaqsan!" təsəllisi verir. Xəstənin ona olan inamını qırmaq istəmir.

Həyatınsa öz hökmü var. Bu hökm verilir və gənc həkimin gücü yalnız için-için ağlamağa çatır. Onun süzülən göz yaşları əsl insanlıq, qayğıkeşlik yaşlarıdır. Təmənnəsizdir. Bütün ələcsizlərin həkimə olan inamı qarşısında ehtiram nişənesidir. Yaxşı niyyətlə söylənmiş yalanın diləyi kimi yaddaşlarda qalır.

Mələhətin "**Ata yadigarı**" hekayəsi ən özəl, nostalji düşüncələr ələminə götürür oxucunu. Ata yadigarı olan pianonun satılması gənc qızın sonrakı yaşamında böyük bir boşluq yaradır. Ailə həyatı qurduqdan sonra belə ata evində həmin o sevimli pianonun boş qalan yerinə bəxdıqca ürəyi sızıldayır. "Uşqlıq dostu"nın cüzi pul müqabilində satılmasına görə sonsuz əzəb keçirir: "Artıq onun yerində üzümde yeri alışıb-yanan, həyatdan aldığı ilk solaxay şillə ilə bərabər, üzbəüz dayanıb, mənə baxıb pişxəndlə gülümsəyən, mənimçün utancverici üz qarası olan iki ədəd yüz manatlıq vardı..."

Təsirli, oxucunu bütün duyğularına qədər sarsıdan, eyni zamanda onu arxada qoyub gəldiyi

illərə qaytaran, etdiyi səhləri birər-birər "ovcuna sayan" bir epizoddu. Sanki hər dəfə xəstə üstünə çağırıldığı evlərin divarları arasında ata yadigarı olan pianonu gözləri axtaran o gənc həkim qız deyil, hər bir oxucunun, ata-ana yadigarına sahib çıxə bilməyənlərin özüdü. Bu hekayə adamın özünü özünə qaytaran, gerçəkliklərlə, ömrümüzdən-günümüzdən keçib gedən illərin unudulmazlıqları ilə dolu bir boğcadı. Açıdıqca, iç dünyasına nəzər saldıqca özümüzü görür, özümüzə hesabat veririk.

"**Qorxu**" hekayəsində isə maddi çətinlik içində yaşayan, ailə içində sıxıntı keçirən namuslu, xoşniyyət bir ziyalının etdiyi yaxşılıqlar əvəzində heç gözləmədiyi halda qarşısına çıxan tapıntıdan bəhs olunur. Bu tapıntı intihar etmək dərəcəsinə çatmış bir insanın xilasına dönür, onun üzünü güldürür. Eyni zamanda oxucuya anladır ki, pis, ümitsiz günlərin ömrü az olur. Yetər ki, çətinliklər önündə əyilmə, həssas, duyğulu qəlbini ümitsiz günlərin ayağına vermə...

Əslində, ədəbiyyatın başlıca missiyası da elə budur. Yəni oxucunu iradəli, dözümlü olmağa səfərbər etmək, bir müəllif olaraq oxucunun yanında olmaq, onu həyat burulğanlarına qarşı hazırlamaq.

M.Hümmətqızının "Villa"ya daxil etdiyi roman, povest və hekayələrin də ana xəttini bu vacib missiya təşkil edir. Bu əsərlər oxucunu təzələyir, onu mənəvi saflığa, vəfəli olmağa, başqalarının kədərini, ağrısını özününkü edə bilməyə səsləyir.

Mələhət xanım ixtisasca həkimdi. Bu səbəbdən də onun əsərlərində insanpərvər, şəfəverici həkim obrazları ilə daha tez-tez rastlaşıırıq. Onun həkim obrazları daxilən saf, insana yeni həyat bəxş etməkdən zövq alan, sənətinə ürəkdən bağlı olan şəxsiyyətlərdir. Bu obrazların yaşamında, həyata, insana baxışında müəllifin özünün də siması, yüksək vətəndaşlıq duyğusu təzahür edir. Ruhun və cismnin sağlamlığı naminə yaşayan, fəaliyyət göstərən M.Hümmətqızının zərif qəlbini onun qələmə aldığı hər bir əsərində xeyirxahlıq duyğusu ilə döyünür. Və bu döyüntülər həm də zəruri bir həyəcan təbili çalır ki, ətrafınıza, cəmiyyətə və xatirələrinizə sayğıyla yanaşın.

Mələhət xanımın "Villa"sı, doğrudan da, yaşadığımız dünyanın hər addımbaşını qarşıya çıxan problemlərini, bu ələmin fərqli sakinlərini, onların istək və arzularını çox qabarıq, eyni zamanda da incə cizgilərlə təqdim edir.

Qulu Ağsəsə...

gözünün qarası da,
ağı da aydın –
Ağdama qayıdın,
qayıdın sizə qayıdan Ağdama.
Altı yaşında işğal olunan o rayonu
ayaqyalın qadının gəlişiylə xatırlayıram...
Ürəyinizə otuz illik nisgilin
sevinci dama-dama
qayıdın sizə qayıdan Ağdama.
Şəhərin girişində
şeh tutmuş eynəyini çıxar gözündən,
köynəyinin ələyinə sil,
oba-oba, nəsil-nəsil
qayıdın sizə qayıdan Ağdama.
Gözlərini ver şəhərin havasına,
qol qaldır, oyna.
Uçmuş evlərin, qəbirlərin yasına,
bu qalibiyyət, bu qovuşmaq dünyasına
xoş gəlmisiz!
Qayıdın sizə qayıdan Ağdama...

ÇİMNAZ XALA

Torpaqdan
suvanmış evlərdə böyüyər
gələcəyin Şəhidləri,
hər tərəfi torpaq evdə
canlarına hopar
torpaq sevgisi...

Tabutu sığmaz evinə Şəhidin,
keçməz qapısından...
Üçrəngli bayrağımız
Şəhid komasında...

Sənin köhnəlmiş bayrağını
kim təzələyər,
ay Çimnaz xala?!

Vasif ƏLİHÜSEYN

**BAX, GÖR ƏLLƏRİNƏ NEÇƏ
XƏTT DÜŞÜB**

Bu qıza vurulmaq yaman dərd imiş,
ürəyim onunçün yüz minnət düşüb.
Fikirli başımdan, bəla başımdan
ömrün hər gününə min bir dərd düşüb.

Elə həsrətəm ki o qol, qucağa,
bu ata yurduna, bu od-ocağa.
Mən baş götürmüşəm səndən uzağa,
bilmirsən, ömrümə, eh, qürbət düşüb.

Təkəm, Allah kimi tək də qalıram,
təsəlli şəkildən ilham alıram.
Sənə doğru gələn yol axtarıram,
Bax, gör əllərinə neçə xətt düşüb.

YORĞANDAN QADIN DÜZƏLTMƏK

məftildən maşın düzəldirdik uşaqlıqda,
böyüdük, yorğandan qadın düzəlttik.
belə öyrəndik
başsız qadın bədənində sarılmağı...

sonra anamızı qoyduq qəbrə
qollarımızda
və belə hiss etdik
qucağımızdakı qadın ağırlığını.

adamlara məzar daşısız ağlamaq
daha asandı, biləsən,

o vaxtdan
yorğandan düzəltdiyim
başsız bədəninə sarılıb yatıram
hər gecə...

getməklərin ən yaxşısını sən etdin
xəstələnməklə –
xəstəyəm, ömrümə bir gün qalıb,
əlac yoxdu-filan...

canından bezib
ölümünə sevinənlər kimi
mən də sevgidən bezib ayrılığa sevindim.

məndən narahat olma,
anamdan sonra
heç kimin gedisinə ağlaya bilmirəm.

BİLƏKLƏRİM DİNCƏLİB

Səhərlər güzgüyə yox,
sənə baxıb çıxıram evdən,
axşamlar da evə
sənə görə tələsirəm...

biləklərim elə dincəlib
kirli paltarlarımdan
geriyə baxdıqca
daha çox acı çəkdiyimin
fərqindəyəm.

donmuş ayaqlarımı
ayağının altında,
donmuş əllərimi
əllərinin içində
isitməkdi varlığın.

heç nə demirəm...
bircə gəlişinə qərar verdiyinçün
çox sağ ol!

DÜNYANIN ƏN TƏHLÜKƏLİ MÜHARİBƏSİ

Kəndin işsiz kişilərinin gücü
qadınlara çatar ancaq,
hələ siqaretlərini də
nisiyə alarlar dükandan qadınları.

Kənd qadınının
ərindən umduğu sevgidi
üzündəki şillə izləri.
Qadın elə bilir, döyülməli,
kişi elə bilir, döyməli.
burda qadınlar palaz ayaqlayar,
kişilər isə qadın...

Atalara qarşı nifrət hissidi
qadın bətninə vurulan təpiklər.

Evə sərxoş gələn kişilər
sonradan anlayacaq
dünyaya şikəst uşaq gətirdiklərini.

Dünyanın
ən təhlükəli müharibəsidir
böyüklərin uşaq yanındakı davası.

Onlar sonradan görəcəklər
uşaqların bədənindəki
qəlpələrin ağrısını,
onda hər şey gec olacaq.

AYAQQABISINI TƏRSƏ GEYƏN UŞAQLAR...

Ayaqqabısını
tərsə geyən kənd uşaqları
burnunu qoluna silər soyuqda,
şalvarını ürəyinin başına kimi çəkib
əlindəki qənd-çörəklə
öldürər aclığını.
Qəbiristanlıqdakı taxta başdaşılar
oğlan uşaqlarına görə tələf olan
qız qəbirləridi.
Bu kəndin içində o qədər ağrı var ki,
ayağı sürüşkən qadınların
qeybətə qılınır küçə tinlərində...

DƏRGİDƏ KİTAB

Nurlana İŞIQ

Bayquş və oğlan

Hasarin üstünə qonan ağ bayquş özünün daş baxışlarıyla hərəkətsiz dayanmışdı. O, işıqlı evin pilləkə-nində əlini çənəsinə dayayıb oturan məktəbli oğlana gözlərini zilləmişdi. Külək quşun başındakı açıq-qəhvəyi tükləri yuxarı qaldıran zaman oğlan da onun fərqinə vardı. Dodağının altında quşa nəse dedi.

Bu zaman bayquş dilləndi:

– Neçə gündür ki, bu hasara qonub səni müşahidə edirəm.

– Müşahidə edirsən? Kimi, məni?

– Hə, səni. Səndən başqa kim oturub ulduz-lara baxır ki bu həyətdə?! Niyə belə kədərlisən?

– Sən həm də danışa bilirsənmiş, mən elə bilirdim, ancaq oxuyursan. Hu-hu, buhu-buhu... – oğlan onun kimi ötməyə çalışdı.

Bayquş özündən razı şəkildə yumru sinəsini qabardıb dedi:

– Əlbəttə, mənim əsas işim müşahidə aparmaqdı. Ancaq qəmli uşaqları görəndə hərdən onlarla söhbətləşirəm. Düzü, mən özümlə danışmağı daha çox sevirəm. Onu da deyim ki, səsimi hər kəs sevmir, ona görə bəzən dəyişirəm musiqimi.

– Bunu necə bacarırsan?

– Musiqi hər yerdə bir cür səslənir. Xarabalıqlarda ayrı, qayaların başında ayrı, ağacların koğuşunda ayrı... işığı yanan evlərin önündə də ayrı. Hə, indi de görək niyə kirpiklərin üzünə qanad salıb, dodaqların da yer süpürür bayaqdan?

Oğlan islaq gözləri ilə bayquşun müdrik və lal gözlərinə baxdı. Sonra əlinin arxası ilə gözlərinin yaşını silib, udqunub dedi:

– Bilirsən, bəzən fikirləşirəm ki, mən heç kimə lazım deyiləm, daim səhvlər edirəm, valideynlərimi xoşbəxt edə bilmirəm. Mənsə istəmirəm, onları kefsiz görüm...

– Sən olmasan, hər şeyin yaxşı olacağını düşünürsən? – bayquş qısa boynunu sağa əyib soruşdu.

– Bəlkə də.

– Bəs sən onda xoşbəxt olacaqsan?

– Bilmirəm, ancaq indi də deyiləm. Kaş bu həyata insan kimi gəlməzdim, sənin kimi ağıllı bir quş olardım.

– Ehh, balaca, elə bilirsən ki, ağıllı olmaq, ya da ki bu həyatın müşahidəçisi olub, hər gün bir yerə qonmaq xoşbəxtlikdir?!

– Sən ki məndən daha azadsan. İstədiyin yerə uçursan, özü də vəsiqəsiz, sənədsiz. İstədiyin qədər azadsan.

– Yox, balaca. Bu hələ xoşbəxtlik deyil. Bax qarşıdakı o boş evə. Mən orda keşik çəkirəm. Hərdən təklidən darıxanda da gəlib sizə baş çəkirəm. İnsanlar elə bilir ki, mən xarabaları sevirəm və orda ötürəm yalnız. Əslində isə o evlərə qonub qəmli mahnılarımı bəstələyirəm. Darıxan bir siz deyilsiz ki...

– Bəs çox darıxanda nə edirsən?

– Onda ötmürəm, ulayıram.

– Axı canavarlar və itlər ulayır.

– Bütün canlılar darıxanda ulayır, balaca. Onu duymaq çətindir. Kefim yaxşı olanda mən şən mahnılar oxuyuram. Bəyəm siz insanlarda elə deyil?

– Mən oxuya bilmirəm, bilsəm də, sənin qədər cəsarətim yoxdur.

– Səsinə sarıl, oğlan. Hər kəsin sarılacaq nəyisə var, sən mavi göy üzünə diqqətlə bax, darıxanda onunla danış, ulduzlar səni görür və eşidir. Əsas odur ki, dinləyənin var.

– Deməli, biz bu evdən getsək, sən darıxarsan? – oğlan qaranlıqda üzən, hərdən də ayı gizlədən buludlara baxaraq soruşdu.

Bayquş başını köhnə xarabalığa çevirdi və bir müddət susdu.

Sonra dedi:

– Yaxşı, balaca, səhərin açılmasına az qalıb, mən uçmalıyam.

Oğlan:

– Səndən xahişim var, ulama. Sən ulayanda qorxuram.

Bayquş başı ilə razılıq verib, geniş qanadlarını açıb alçaqdan süzdü və duman gəzən düzənliyə qondu. Bu səssiz-səmirsiz uçuş oğlanı heyrləndirdi. O, qanadların çırpıntısını eşitmədi.

Bir də düzənlikdən oğlanın heç eşitmədiyi xoş bir musiqi səsi gəlirdi.

AYÇİL VƏ FİLOSOOF OĞLAN

Ayçil bağındakı rəngbərəng, növbənöv çiçəkləri təzəcə sulayıb evə girirdi ki, arxasında şıqqıltı səsi eşitdi; – Görəsən, nə idi bu? – fikirləşdi – bəlkə, balaca ayaqlı, uzunburun kirpidir? Sağa-sola baxdı, heç nə görmədi, yoluna davam edəndə elə bil güllərdən hansısa pıçıldadı ki, Ayçil, geri dön. Qız əlindəki yaşıl suçiləyəni yerə qoyub cəld bağın içinə doğru yüyürdü. Bu il əkdiiy upuzun ulduzçiçəklərinin arasından eynəkli bir oğlanın çöməlib altdan yuxarı qorxa- qorxa ona baxdığını gördü.

Qız :

– Sən kimsən, nə axtarırsan mənim gül bağçamda?

– Bilirsən, mən... mənə gül lazım idi...

– Elə isə niyə icazə almırsan?

– Qorxdum ki, icazə verməzsən, ancaq bu güllər bu dəqiqə mənə hava, su kimi lazımdır.

– Əgər deməsən, nəyə lazımdır, bir gül nədir, bir ləçək belə qopara bilməzsən burdan.

– Əslində, bu, sirdir, ancaq deməliyəm, başqa əlac yoxdur. Sən sirr saxlaya bilirsən?

Ayçil dodağının sol tərəfi ilə gülüb – "Eh, ay gül-çiçək oğrusu, bu qədər gülün sirrini kim saxlayır bəs?" – dedi.

– Əvvəla, mənə oğru demə, gül dərənlər oğru olmur, sonrası da mən gülləri yaxşı məqsəd üçün dərirəm. Laboratoriyama aparacağam. Biz onlardan dünyamız üçün fayda götürəcəyik.

– Bu güllərin faydası zövq verməkdir. Yox, olmaz. Sənin bu faydan bizim ziyanımıza olar, əl çək mənim gül-çiçəyimdən.

Oğlan ayağa qalxdı, dizlərinin torpağını çırpdı. Sonra qızın üzünə baxıb başını aşağı saldı və heç nə demədən bağın balaca taxta qapısını açıb yol çiyinə çıxdı. Ayçil isə bir az pis olmuşdu, hər halda pis niyyətli oğlana oxşamırdı, niyə axı ona gül vermədim, – düşünüb oğlanı səslədi:

– Ay oğlan, qayıt, axı sən demədin, hansı güllərdən lazımdı?

Eynəkli arxaya çevrildi, ancaq uzaqdan başa düşmədi onun nə dediyini.

– Gülləri deyirəm, – Ayçil onləçəkli bir gül qoparıb əlində yellədi. Gülün ləçəkləri oğlana əl edəndə başa düşdü ki, qız onu çağırır.

Oğlan qayıtdı.

Qız soruşdu:

– Sən bu gülləri nə edəcəksən, əgər sirr deyilsə?

– Necə deyim... bu, sirdir, ancaq bu yaxşılığına görə sənə təşəkkür etməliyəm, sabah mənim laboratoriyama gələrsən.

– Necə? Sənin laboratoriyası? Hardadır ki?

– Keçəl təpənin o biri üzündə, 14 dənə küknar ağacının arasında.

– Mən orda çox olmuşam, ancaq heç bir laboratoriya binası görməmişəm.

– Orda ən böyük çətiri olan küknarın koğuşundan içəri girsən, görəcəksən.

Ayçil mücərrəd, sirli bir yer kəşf etmişdi, marağının həddi-hüdudu yox idi. Oğlanı yola salandan sonra bütün günü bu barədə fikirləşdi.

Səhər tezdən güllərə tələsik su çiləyib, sarı saçaqlı şərfini boynuna dolayıb təpəsi sıgallı, gün işığında daim bərq vuran Keçəl təpəyə tərəf üz tutdu. Təpəni aşan kimi küknar meşəciyi görsəndi: "Axı niyə mən bu vaxta qədər bu üzə keçib buranı görməmişəm," – deyib təəssüfləndi. Başını qaldırıb ən yekə çətirli küknarı tapdı və onun koğuşuna yaxınlaşdı, əvvəl ayağını içəri qoysa da, sonra geri çəkdi, boynunu içəri uzadıb səs çıxardı. Sakitlik idi. Ətrafa nəzər yetirib içəri hoppandı. "Bura lap mənim bağçam boydadır ki," – öz-özünə dedi. Bir az qabaqda yağış səsi eşitdi və səsə yaxınlaşdı. Kündə boyda bir bulud balaca hovuzun üstündə yağdı.

Qız gölə baxanda gözlərinə inanmadı. Onun bağındakı bütün güllərin şəkli suyun üzərində əks olunmuşdu.

– Aaa, axı bu necə ola bilər?

Bu vaxt eynəkli oğlan ona yaxınlaşdı:

– Xoş gördük, gül-çiçək qız. Görürsən, sənin güllərin itməyib, hamısı buradadır.

Qız tamam çaşmışdı: "Axı sən necə gətirə bilmisən mənim bitkilərimi bura?"

– Mən gətirməmişəm, yağış xəbərləyib, su ən güclü xəbərcidir bu dünyada.

– Bu o deməkdir ki, yağışın yaddaşı var?

– Düz tapmışam. Su hər getdiyi yerdən bilgi toplayır, bu su damllarını sənin bağçandan yığmışdım gizlicə. Sonra onları bu buluda ötürdüm.

Ayçil həyəcanla dedi:

– O zaman quşlar da bizdən daha çox bilir, axı onlar bütün çaylardakı, dənizlərdəki, okeanlardakı sulardan içirlər.

Oğlan sınaq üçün bir çobanyastığını böyük damlaların içinə saldı, sonra böyük mikroskopun altında o damlalar çiçəyin şəklini aldı.

Qız heyrləndi, amma birdən kövrəldi. O yavaşca dedi:

– Bilirsən, bu yağış hər şeyin şəklin çəkir, sonra yerə yağdırır. Onlar yenidən göyərir, mən istəmirəm ki, o, pis adamların da şəklin çəksin və onların əməlləri yenidən göyərsin...

QAŞI GÖYDƏ GƏZƏN QIZ

Biri olurdu, biri olmurdu. Günəş olurdu, Ay olmurdu, Ay olurdu, Günəş olmurdu. Sandıqdan böyük, fındıqdan kiçik bir şəhərdə nazı yerə-göyə sığmayan bir qızciğaz olurdu. Düzü, olmağına pis qız deyildi, axı dünyada pis uşaq olmur. Ancaq bir az mız-mız idi, bir az da naz-naz idi. Ən çox da nazını təvazökar, alicənab Günəşə edirdi. Bəyəm dünyanın ən parlaq, ən böyük qırmızı almasına naz edərlər heç? Hər səhər Günəş onun pəncərəsindən gülümsəyəndə mızıldanırdı və onun üzünü-gözünü elə yandırırırdı ki, Günəş özü də məəttəl qalırdı bu qəzəb dağarcığının ağzından çıxan alovlu sözcüklərə. Gah deyirdi ki, sən əlindən başımı yuxarı qaldırammıram, gah deyirdi ki, tellərin boynumu qıdıqlayır, yuxumu qaçırırsan... Eh, milyon işıq ili qədər bəhanə, bitməz nazlı qızların bəhanələri.

Amma bir gün olacaqlar oldu. Kainatın böyük, qırmızı alması təzəcə yer üzünə gülümsünürdü ki, qız yerindən qalxıb çıxdı öz qapısının ağzına. Əlini belinə qoyub, başını yuxarı qaldıraraq, qaşının birini ondan da yuxarı qaldıraraq Günəşə söylədi:

– Eyyyy! Offf! Bədir də, alovlu ulduz! Nə vaxta kimi hər səhər başımın üstündə qoğal kimi fırlanaqsan?! Nə vaxta kimi şirin yuxumdan olacağam sən bu hər yerə uzanan əllərinə görə?!

Amma bu dəfə Günəş də geri qalmadı, səbir kasası dolmuşdu, uzun qollarından birini yer üzünə uzadıb, qızın qalxmış qaşını qoparıb tulladı göyün üzünə. Qız nə qədər hoppansa da, ağaclara da dırmansa da, uzundilli, uzunboyunlu züra-

fələrin başına çıxsa da, qaşını geri alammadı. Bundan sonra onun qələm qaşı hər axşam göydə parıldayırdı. Hər dəfə onu tanıyanlar soruşanda ki qaşın hanı, qızciğaz göy üzündəki hilala boylanıb köks ötürdü.

ŞLYAPALI DAYANACAQ

Günlərin bir günü, ayların şən ayı, illərin xoş ili, həftənin ilk səhəri Işıqın nənəsi yuxudan ayılıb gördü ki, masanın üstündə yaşıl almalarla dolu meyvə qabına söykədilmiş bir məktub var. Nənə ipək şalını çiyninə salıb eynəyini gözünə taxdı və məktubu oxumağa başladı...

“Nənəcan, sabahın xeyir!

Mən sənə nağıllarda danışdığın Xoşbəxtlər şəhərini axtarmağa gedirəm. Oranı tapan kimi qayıdacağam və səni də özümlə ora aparacağam. Mən qayıdanacan balkondakı pomidor şitillərimizə yaxşı bax. Öpüb bağrıma basıram səni, nənəcan”.

Nənə məktubu qatlayıb yastığının altında gizlətdi.

Boğçalı-axçalı Işıq hamar-nahamar yollarla xoşbəxtliyin izinə düşdü. O, çəhrayı şlyapası olan bir dayanacağa çatdı. Bir xeyli onun şlyapasına baxdı. Axı indiyənən belə bir dayanacaq görməmişdi. Dayanacaq bu təəccüblü baxışın sahibini çox gözlətməyib gülümsəyərək dedi:

Mən insanları yağışdan və küləkdən qorumaq üçün bu şlyapanı taxıram. Adi bir dayanacaq olsam da, insanları məmnun etməkdən zövq alıram.

Işıq:

– Sən xeyirxah sayılırsan?

– Bilmirəm, balaca. Sənə?

– Mən də bilmirəm. Ancaq Xoşbəxtlər şəhərinə gedən avtobusun nə vaxt buradan keçdiyini desən, sənə minnətdar olaram.

– Hm, deməli, sən Xoşbəxtlər şəhərinə gedən avtobusu gözləyirsən... O, həmişə gec gəlir...

– Eybi yox, mən gözlərim. Hava da yaman istidi.

Işıq boynundakı sarı gülləri olan bəyaz ləçəyini dayanacaqdakı skamyaya qoydu. Oturanda isə onun ayaqları azca yerdən üzülmüşdü.

Dayanacaq dilləndi:

– Nə deyirəm ki, səbrin çatırsa, gözlə. Mən də tək darıxıram. Bura adamlar gec-gec gəlir.

Gələndə də çox gözləməyə səbirləri çatmır və geri qayıdırlar. Ona görə də həmişə Xoşbəxtlər diyarına gedən avtobus bu dayanacaqdan adam yığmamış gedir.

– Mənsə gözləyəcəyəm, o gələnə kimi gözləyəcəyəm. Nənəmə də məktub qoyub gəlmişəm. Yəqin, indidən başlayıb mənim üçün darıxmağa.

– Hə, qocalar darıxan olur. Elə mən də qocalmışam. Şlyapam da daha dik durmur, sola əyilib. Elə bilirdim, daha bu dayanacağa heç kim gəlməz. Amma sən gəldin, mən yenə xoşbəxtəm.

İşıq gülümsədi, başını qaldırdı və doğrudan da, dayanacağın bir az sol tərəfə əyilmiş olduğunu gördü. Birdən yastıq kimi dolmuş boz buludlara gözü sataşdı.

– Buludlar üstümüzdə gəlir, – dedi İşıq.

– Hə, yaxşısı budur, gəl sol tərəfdə dayan, onda heç islanmayacaqsan, indi leysan tökəcək.

– Axı mən islanmaq istəyirəm, həyatımda heç vaxt yağışda islanmamışam.

Dayanacaq güldü, bu zaman onun şlyapasının ucları yuxarı qalxdı. Və buludlar düyü uzunluğundakı damlaları tökməyə başladı.

İşıq yerdə yaranmış gölməçədə ayaqlarını şappıldadır və yağış suyunu onsuz da divarlarından su süzülən dayanacağın içinə sıçradırdı. Parlaq damlalar qızın saçlarında, çənəsində parıldayırdı. O birdən əllərini qaldıraraq dayanacağın ətrafında dövrə vurmağa başladı. O qədər dayanacağın başına fırlandı ki, axırda yorulub oturdu. Dayanacağın da başgicəllənməsi dayandı. Buludlar da ağırırdı yavaş-yavaş. Dayanacaq güllü ləçəyi ilə yanaqlarını silən qıza dedi:

– Nə oldu, necə idi yağışla güləşmək?

– Mən sevincliyəm, nə yaxşı ki, yağış var, bax, sən də tərtəmiz olmusan, şlyapan par-par parıldayır.

– Onda sən bir az da səbirli ol və diqqətlə göy üzünə bax, çünki indicə göy qurşağı çıxacaq.

– Mən heç görməmişəm onu. Nənəmin nağıllarından bilirəm ki, sehrli şamanın çıxdığı körpüdür o. Nənəm deyir ki, bir gün bütün uşaqlar göy qurşağından tutub göyün yeddinci qatına çıxıb biləcəklər.

Dayanacaq:

– Əlbəttə... onu izləməyi qaçırmmaq olmaz. Günəşin upuzun telləri su damlalarını yaracaq və biz möcüzəvi yeddi rəngə tamaşa edəcəyik.

Bu vaxt uzaqdakı yol ayrıcında iki dairəvi işıq yanıb-söndü. Sonra bu dairələr böyüdü və sürətlə yaxınlaşmağa başladı. Xoşbəxtlər ölkəsinə gedən avtobus onlara tərəf gəlirdi. İşıq tərəddüd içində idi, o bilmirdi ki, göy qurşağını izləsin, yoxsa avtobusa minib xəyalının dalınca getsin. Sizcə, o, indi hansı qərarı versin, uşaqlar?

Dayanacaq isə lal olmuşdu, bayaqdan danışan dayanacaq indi İşığın nə hisslər keçirdiyini duymurdu elə bil. Bəlkə, elə bu soyuqqanlı xasiyyətinə görə illərlə burada beləcə dayanıb ötən zamanı təmkinlə izləyirdi. Bu vaxt səma əlvan rəngə çaldı. Qızın başının üstündə yeddi rəng bərq vurmağa başladı. İşıq ağzıaçıq bu gözəlliyi izləyirdi. Çox az davam edən bu möcüzə qurtaranda İşıq başını sağa-sola çevirdi və avtobusu görmədi. Axı o, avtobusu necə qaçıra bilərdi...

Ey, hara getdi axı bu avtobus, indicə yaxınlaşırdı...

Dayanacaq dedi:

– Sən onu qaçırdın.

– Bəs niyə ona demədin ki, gözləsin? Bayaq demirdin ki, dostumsan?

– Axı sən onda heç vaxt görmədiyən göy qurşağını yenə görməyəcəkdin.

– Mən onu Xoşbəxtlər şəhərində də görə bilirdim... sən hər şeyi bilirdin, ancaq mənə kömək etmədin.

– Balaca, bəlkə də, o şəhərdə heç başını qaldıraraq göydəki gözəllikləri görməyə imkanın olmayacaqdı. Ancaq sən yağışda çiməndə, göy qurşağını izləyəndə o qədər xoşbəxt görsənirdin ki, mən səni bu gözəlliklərdən ayırmaq istəmədim. Bəzən siz insanlar olduğunuz yerdə xoşbəxtliyi görmürsünüz və onu tapmaq üçün yerinizi dəyişmək istəyirsiniz. Sən bura yenə gələcəksən və o zaman da qərarı özün verəcəksən. Sənin xoşbəxtliyinə heç kəs mane ola bilməz.

İşıq başını qaldıraraq yenə səmaya baxdı və nənəsi üçün çox darıxdı. Dayanacaq sağollaşaraq yola düşdü. O, axşam pomidor şitillərini sulayanda nənəsinə həyəcanla öz hekayəsini – şlyapalı dayanacaqda başına gələnləri danışdı.

DOYMUŞAM, YADIMDAN ÇIXIB

Yox, yox! Bu nə 7 qazan aş yeyən Koroğludur, nə də banka-banka mürəbbələri qarnına ötürən Karlson. Bu mənim Zunud kəndində yaşayan babam Umuddu. Özü də çox yemək onun indiki adəti deyil, laap çoxdankı adətidir. Adət dəyişilmir onsuz da.

Güllər qarı dağdan bir vedrə zoğal yığmışdı. Dağ zoğalı xırda olur, amma dadı dərman olur. Güllər qarı fikirləşdi ki, (ümumiyyətlə, o, həmişə fikirli olurdu. Altı uşağın qarnını razı salmaq çox da asan deyildi) nə qədər ki uşaqlar məktəbdədirlər, tez mürəbbəni bişirsin. Sonra da təndirə çörək yapsın. "Ay aman, çırpı da azdır. Ocaq qalamağa çatar, əşi", – deyib işə başladı.

O, ocağı qaladı, təndirin ağzı boyda olan tiyanı gətirib ocaqdan asdı. Gümüş güyümdən su töküb zoğalları yudu. Sonra hamısını boşaltdı tiyana. Mürəbbə qaynadıqca onun qoxusu düz kəndin məktəbinə qədər yayılırdı. Artıq çırpıları şıq-şıq şıqqıldadan od öləziyirdi, mürəbbə də bişmişdi. Qarı durdu ki, tezəcə gedib bir az da çırpı gətirsin, çörəyi də yapsın ki, uşaqlar gəlib ac qalmasın.

Bu zaman Umud bacısıyla üzüyuxarı – evə doğru qalxırdı.

Bacısı:

–Yaman acmışam, görən, ciyimiz nə bişirib?

Umud:

– Heç məni demirsən.

– Ehh, sənın tox olan vaxtın var ki?!

– Bura bax, o gün sən deyildin bir satıl qatığı yeyən?

– Bəs sən deyildin, anamın qonağa saxladığı bir qazan qoz dolmasını aşırın?

Umud kəkələdi:

– Mənim onların hamısını yemək fikrim yox idi, doymuşdum, yadımdan çıxmışdı.

– Yaxşı bəhanən var, "doymuşam, yadımdan çıxıb..."

Uşaqlar höcətləşə-höcətləşə evə çatdılar.

Güllər qarı da dağdan bir şələ çırpını belinə yükləyib üzüaşağı düşürdü. Doqqazdan içəri girəndə Umudu ağzı qırmızı gördü:

– A bala, nolub sənə, yoxsa dalaşmısan yolda uşaqlarla? Ağzın-burnun qıpqırmızı...

Qız:

– Hə, dalaşıb, ay ciyi, amma mürəbbəylə dalaşıb.

Umud dili ilə ağzının qırağını yalayıb qəzəblə dedi:

– Satqın, sən məndən qabaq başını qazana salmışdın...

Ana yaxınlaşıb tiyanın içinə baxdı, içində zoğal çərdəklərindən başqa heç nə qalmamışdı. O, sakitcə şələsini yerə qoyub içindən sıpsığallı bir çubuq çıxarınca Umud işi bilib çəpəri aşdı.

Axşamacan kəndi firlandılar. Umudun qarnı köpsə də, var gücüylə qaçırdı. Qonşunun doqqazına çatanda Güllər qarı yorulmuşdu. Təngnəfəs halda dedi:

– Yaxşı, bağışladım səni. Di gəl qayıdaq evə, daha axşam olur.

– Yox, vuracaqsan məni. İnanmıram.

– Əşi, daha halım qalmadı, gəl get qonşudan maya al, əppək yapasıyam, dədəngilin qayıdan vaxtıdır.

Umudun kefi açıldı. Anasına yaxınlaşanda isə qarı döndü oldu küpəgirən...

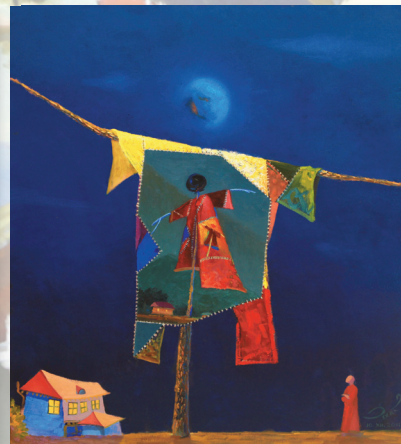
– Ay ana, döymə, bir də eləməyəm .

– Hə, qonağın dolma payını yeyəndə də elə demişdin... boyuna qamış tutum sənın. Düş qabağıma, lələyün...

Beləcə, həmin gün Umudun qarnının köpü yatdı. Bacısı da cəza olaraq tiyanı yudu və 60 dənə çörək bişirdi, elə yorulmuşdu ki, həmin gün təndirin yanında yuxuya getmişdi.

Ancaq bu Umud kişi, deyəsən, uşaqlıqdan bu yana heç dəyişməyib. O gün bizə qonaq çağırmışdım, 3 dövrə xəngəl yedi. Fikirləşdim ki, mənə də saxlayar, ancaq, deyəsən, yadımdan çıxmışdı.

Orxan Yasar

ISSN 0134-522

İNDEKS AZ 1000 2 AZN

ULDUZ_AYLIQ_EDEBIYYAT_DERQISI